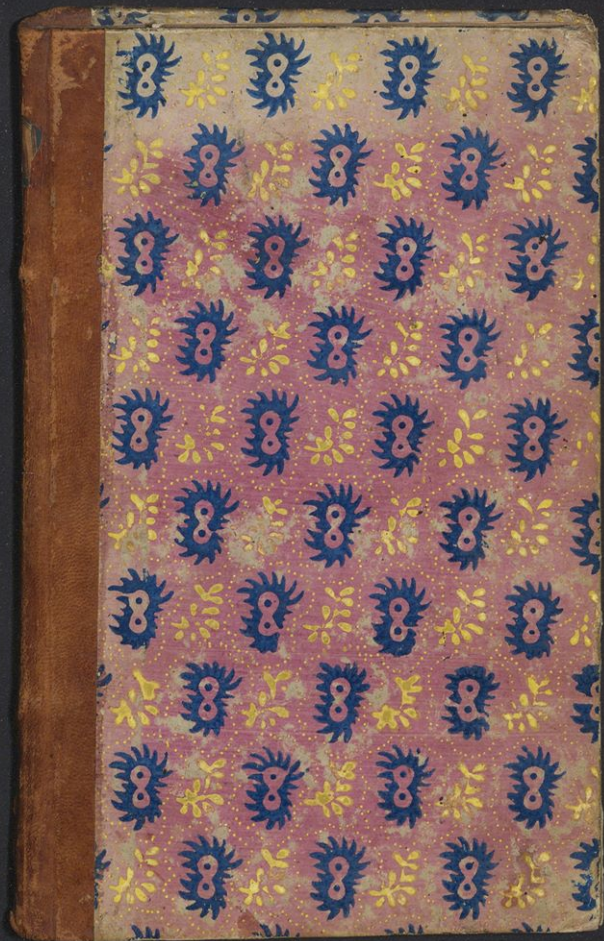

Exoffo.

Jan. 7th 1875

Handwritten signature

2x

N É M Š H K A
P Í S M E N O Š T

s a

flovénfko - némfhke

S H O L E *2. klasa.*

v' zefar. kralj. dershavah.

od Gollmayer

J.S

Veljá nesvésana	-	-	10 Kr. C. M.
— svésana	-	-	13 Kr. C. M.

S' zefarfkiga kraljeviga apostoljfkiga Velizhástiva
pravizo in dovoljènjam.

N a D u n a j i,

V' salógi zef. kralj. bukvárnize sa fhólske bukve
per fv, Ani v' Jánesevih ulizah,

1838.

92197d

92197

CP 844/1963

030050842

V v ò d.

Písmenost ali písmeni nauk Sprachlehre uzhí prav *govoríti* in prav *písati*. *Némshka písmenost* tedèj uzhí némshki jèsik prav *govoríti* in prav *písati*.

Písmenost uzhí prav *govoríti*, kér pokashe, is ktérih korenín posámesne beséde isvírajo, in uzhí, kakó se posámesne beséde spremené in pregíbajo. Tému nauku se pravi *iskanje besedi* die Wortforschung. — Písmenost uzhí dálje prav *govoriti*, kér pokashe, kakó morajo beséde med seboj *svésane býti*, de se rasumé, kar se govori. Tému nauku se pravi *vésanje besedi* die Wortfügung.

Písmenost uzhí tudi, kakor je bilo sgôrej rezhenó, prav *písati*, kér uzhí ravnala ali régelje, po ktérih se beséde prav píshejo. Nabira téh ravnal ali régeljz se imenuje *pravopis* die Rechtschreibung.

Kdor se tedèj némshkiga jésika prav nauzhíti hozhe, se mora nar préj uzhíti némshki

IV

jêsik prav govoriti, in po tèm se mora uzhíti ga prav pisati.

Torej se nèmshka písmenost rasdelí v' dva vélika déla :

- 1) *V' poduzhenje nèmshki jêsik prav govoriti,*
- 2) *V' poduzhenje nèmshki jêsik prav pisati.*

P è r v i d é l.

Poduzhenje némshki jêsik prav govoríti.

Pèrvi rasdelk.

Šplôshno snanje od besedí.

§. 1.

Kadar zhlôvek govori, se slíshijo mnogoteri glasovi. Ljudjé so snafhli snamnja, s' ktérimi se vsak edin glas sapisati da. Tém snamnjam pravimo zhërke Buchstaben.

§. 2.

Vsim porédama sverstenim zhèrkam fkupej se pravi abezéda *Abc* oder *Alphabet*. Némshka *abezéda* ima téle zhërke, in fizèr takó sverstene:

a, ä, b, c, ch, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, ö, p, q, r, s, (ß), ſ, ſch, t, th, u, ü, v, w, x, y, z.

§. 3.

Nektére smed téh zhèrk se lahko vsaka posebej, bres pomózhi kake druge zhërke rasilózhno isrezhe. Kér imajo té zhërke vsaka posebej svoj popolnoma glas, se jim pravi *sámoglasniki*, *Selbstlaute*. *Sámoglasniki* so: a, ä, e, i, (y), o, ö, u, ü. Trije *sámoglasniki* ä, ö, ü, se imenujejo *povsdignjeni sámoglasniki* *erhöheten Selbstlaute*, kér niso drugiga kakor nekóliko *povsdignjeni sámoglasniki* a, o, u. Pravi se jim tudi *pregláfniki* *Umlaute*, kér se glas a, o, u nekóliko spremení.

§. 4.

Kar je pa drugih zhèrk, nobena nima sama safe rasilózhniga glasu, ampak ga dobé s' pomozhjó Prain. deutsche Sprachlehre.

kakiga samoglasnika; torej se jim pravi *ſoglaſniki* *Mitlaute*. Torej shé v' abezédi samoglasnike bres vse pomózhi isrekújemo, ſoglasnike pa le s' pomozhjó kakiga samoglasnika; poſtavim: k' ſoglasnikam b, d, g i. t. d. perſtavljamo samoglasnik e; k' ſoglasnikama h, t, perſtavljamo samoglasnik a.

§. 5.

Ene ſoglasnike imenujemo *mehke weiche*, namrezh: b, d, w, j, g, ſ; ene *térde harte*, namrezh: p, t, f, ch, t, ſch, z; in ene *topljene flüſſige* namrezh: l, m, n, r.

§. 6.

ſoglasniki ſe tudi ſoſtávljajo, in ſo:

1) ſoſtávljeni ſoglasniki *eniga pleména von einerley Art*, poſtavim: bb, tt, (ck), dd, ff, gg, ll, mm, nn, ſſ, tt, zz ali ſ. Pravi ſe jim tudi *lozhlivi ſoglaſniki*, kér ſe per delénji beſedi eden od drugiga lozhijo.

2) ſoſtávljeni ſoglaſniki *rasniga pleména von verſchiedener Art*, kakor: bl, br, dr, fl, fr, gl, gn, gr, fl, fn, fr, pf &c. Imenujejo ſe tudi *nelozhlivi ſoglaſniki untrennbare Mitlaute*, kér per delénji beſedi nelozhlívo ſkupej oſtanejo.

§. 7.

Kadar ſe dva rana ſamoglasnika ne isrezheta vſak poſebej, ampak oba na enkrat s' enim odpéranjam uſt, takó de ſe dvojin glaſ ſliſhi, jima pravimo *dvójnoglaſnik Doppellaut*. Dvojnoglasniki ſo: ai, ay, au, äu, ei, ey, eu, oi, ui.

§. 8.

Persadevati ſi moramo vſak edin glaſ, zhiſto in raslozhno iſgovoriti; torej ſe e ne ſmé isrezhi kakor ö, i ne kakor ü, pf ne kakor f, w ne kakor u.

§. 9.

ſamoglasniki ſe iſgovárjajo ali na *dólgo* gedehnt, to je pozhaſi, ali pa *kérpko* geſchärft, to je naglo. Na dólgo ſe isrezhe ſamoglasnik ali dvójnoglaſnik, zhe ſa njim le en ſoglaſnik ſtojí, poſtavim: haſe

sajiz, Wesen bitje, Ofen pézh. Kèrpko ali naglo se isrezhe samoglasnik ali dvójnoglasnik, zhe sa njim dva soglasnika stojita, postavim: *hassen* sovrashiti, *wessen* zhigáv, *offen* odpèrto.

§. 10.

Kadar se en sámoglasnik ali pa dvójnoglasnik ali sam, ali v' svési s' enim ali vézh soglasniki s' enim odpéranjam ust isrezhe, pravimo, de je to *slog* eine *Sylbe*. Postavim: a = ber, au = ßen, au, rau, raul.

§. 11.

Is slógov pridejo *beséde* Wörter, to je, take svése glasov, per ktérih si shé kàj odlózhéniga lahko pred ozhí postavimo. Zherke *Gl = a* na enkrat isrezhene dajo glas *Gla*; pa ta glas je le slog, in ne beséda, kér ni nobenerezhi, ktéri bi sereklo *Gla*. Zhe pa k' slógu *Gla* perstavimo *ß* in rezhe-mo: *Glaß*, je fizèr *Glaß* she smérej slog, pa je tudi beséda, kér poméninéko rézh, ki ji pravimo: *Glaß* glash.

§. 12.

Beséde so ali is eniga slóga, ali pa so soštávljene is dvéh ali vézh slógov. Beséda, ktéra ima le en slog, se imenuje *enosloshna* einfylbig; beséda, ktéra ima dva ali vezh slógov, se imenuje *vezhsloshna* mehrsylbig. Postavim beséde: *Hund* pèš, *Frucht* sad, *Zaun* plot, so enoslóshne. Beséde: *Kirche* zérkev, *empfinden* obzhutiti, *Unsterblichkeit* neumerjozhnost, so vezhsloshne beséde. Vezhsloshna beséda ima tóliko slógov, kólikor ima sámoglasnikov ali dvojnoglasnikov.

§. 13.

Beséde, ktére so is eniga ali vezh slógov, se imenujejo *edine* beséde einfache Wörter; postavim *Rad* koló, *Haus* hifha, *Arbeit* délo. — Soštávljene beséde *zusammengesetzte* Wörter so pa tiste, ktére so soštávljene is dvéh ali vezh besédi, ktérih vsakashé sama safe kàj poméni, ktére pa skupej vséte odlózheno rézh poménijo. Postavim *Apfelbaum* jáblana, *Gartenthür* vértne vrata.

§. 14.

V' foštávljenih besédah se pravi sadnji besédi *poglavitna beséda* daš *Grundwort*, kér kashe poglavitno rézh; pèrvi besédi se pa pravi *raslozhivna beséda* daš *Bestimmungswort*, kér se po nji poglavitna beséda bòlj na tánko raslózhi. Postavim, v' foštavljeni besédi *Halstuch* savratna ruta, je beséda *Tuch* poglavitna beséda, *Halß* pa raslozhivna beséda, kér se s' to besédo raslózhi, kákofhno ruto de v' misli imamo.

§. 15.

Is ene beséde se vezhkrat lahko vezh drugih ispélje; postavim is beséde *Salz* sol se naredé ali ispéljejo beséde *salzen* soliti, *gesalzen* osoljeno, *salzig* solnát. Beséda, is ktére se lahko druge ispéljejo, se imenujejo *déblo Stammwort*, ali *korenina Wurzelwort*; tistim besédam pa, ktére is débلا ali korenine pridejo, se pravi *ispéljane beséde* abgeleitete Wörter.

§. 16.

Ispéljejo se beséde, zhe se koreníni néki slógi sprédej ali sadej perštáviyo, ktérim se satorej *prédnji* ali pa *sadnji* slógi pravi; ali zhe se sámoglasniki *a*, *o*, *u*, ki so v' koreníni, preglasé in spreobernejo v' *ä*, *ö*, *ü*; ali pa zhe se sámó sámoglasnik ali fогlasnik koreníniniga slóga spremení. Postavim: Is korenínine beséde: *Mensch* zhlovék se ispéljejo beséde: *menschlích* zhlovéfhko, *unmenschlích* nezhlovéfhko, *Menschlichkeit* zhlovéstvo. Ravno to veljá od besedí: *Maus* mish, *Mäuschen* mishka; *Band* vés, *binden* vesati; *Flucht* bég, *fliehen* beshati; *Henne* puta, *Hahn* petèlin etc.

§. 17.

Nar bòlj navadni prédnji slogi so v' Némshkim. *ant*, *ent*, *emp*, *be*, *ge*, *er*, *un*, *ur*, *ver*, *zer*, kakor: *Ant wort* od govor, *ent sagen* od rézhí, *emp finden* ob zhutiti, *be glückt* o frézhen, *ge stehen* ob stati, *er zwingen* per móрати, *Un schuld* ne dolshnosti, *Ur sprung* is vir, *ver sprechen* ob ljubiti, *zer brechen* u biti.

§. 18.

Sádnjih slógov je vezh, kakor: and, bar, chen, el, en, end, er, ern, ey, haft, heit, ig, icht, inn, isch, feit, lein, ley, ling, lich, niß, sal, sel, sam, schaft, thum, ung, zig, ßig; kakor: Heil and odreschenik, danß bar hva-lëshen, Mád chen dékliza, Sug end mladóft, scham haft framoshliv i. t. d.

§. 19.

Raslózhek med ispeljano in med soštávljeno besédo je v' tém, de je soštávljena beséda is besedi, ktérih shé vsaka safe kaj odlózheniga poméni; ispeljana beséda je pa le is ene beséde, is korcníne, ktéra shé safe kaj poméni, in is eniga ali vezh slógov, ktéri sami safe nobeniga odlózheniga poména nimajo.

§. 20.

V' vsaki vezhslóshni besédi se en slog s' možnéjshim glasam isrezhe, kakor drugi. Tému povsdi-gnjenimu glasu pravimo *glas* der Ton. V' besédi Gesang pétje ima drugi slóg glas; v' besédi Stelle mésto, kràj, je pa glas v' pèrvim slógu.

§. 21.

Glas je dvojin, *besédini glas* Wortton in *góvo-rov glas* Redeton. Uni se oprè v' vezhslóshni besédi na en slog, ta pa v' zélím stavku govora na eno besédo.

§. 22.

Besédini glas se oprè v' Némshkim vselej na korenínin slóg, to je, na poglaviten dél beséde, kakor v' besédi *ma* chen zhuti na korenínin ali pogla-viten slog *ma* ch i. t. d. Ravno takó se oprè na préd-nje slóge *un*, *ur*, *er*, na sadnji slóg *ir* per glá-golih s' konzam *iren*, na sadnji slóg *ey*, in v' besédi *lebendig* shiv na slóg *end*.

§. 23.

Góvorov glas opremo v' govorjenji ali pisanji na tisto besédo, ktéro hózhemo, de jo tisti, ktéri jo flíshijo ali berejo, poséбно prevdárijo. Postavim: *Er hat gut gelesen, aber schlecht geschrieben, dóbro* je bral, pa *slabo* pisal.

Drugo rasdelk.

Od besedí in njih spremémbe.

Pèrvo poglavje.

Od besedí splòh. Von den Wörtern überhaupt.

§. 24.

De ljudjé fkupej shivéti samoremo, moramo eden drugimu snano storiti, kar vídimo, obzhútimo, vófhimo in míflimo.

§. 25.

Té mífli in obzhútleje eden drugimu snane storiti so nam potrebne beséde; *beséde* so tedej snamnja nafhih mífel.

§. 26.

Ne míflimo pa smérej eno, temúzh sdáj to sdáj uno; torej moramo vezh in mnogih besedí iméti.

§. 27.

De drugi ljudjé rasuméjo, kar govorimò, ne smémo besedí posámesno, bres vse svése, isgovarjati, temúzh jih moramo med seboj svesati, de dajo popólnama pomén, in to se sgodí, zhe od kake ofébe ali pa od kake rezhi kaj takiga povémo, kar se réf lahko sgodí; postavim: Der Bruder schreibt, brat píshe; — die Schwester náhet, sestra fhiva. Takimu isgóvoru, ki ga vsak lahko rasumé, se pravi *stávk ein Satz*. Stávk je tedej svésa besedí, ktére imajo popólnama pomén v' sebi.

§. 28.

Kdor hozhe prav govoriti in pífáti, mora smérej v' rasunlivih stavkih govoríti.

§. 29.

K' stavku ste potrebni nar manj dvé besédi; ena, s' ktéro se imenuje oféba ali pa rézh, od ktére

kaj povédati hózhemo; in ena, ktéra od té beséde ali rezhí ná kaj pové. Postavim: der Bruder schreibt, brat pishe.

§. 30.

Kadar pa ofébo ali rézh, ali pa to, kar od njé rezhemo, bòlj na tanko popisati hózhemo, pervsá-memo vezh besedí. Postavim: Der Bruder schreibt täglich drey schöne Schriften, brat pishe vsak dan tri lépe pisma. Tukej se ne pové le, de brat pishe, ampak tudi, kólikokrat, po kóliko, kakó, in kaj de pishe.

§. 31.

Mnogtere beséde, ki so v' vsakim góvoru, se imenujejo *déli* ali *pleména besedi* Redetheile. V' ném-shkim jesiku je desét plemén besedí, namrezh:

- 1) Zhlén das Geschlechtswort,
- 2) Imé das Hauptwort,
- 3) Perlòg das Beywort,
- 4) Shtevílno imé das Zahlwort,
- 5) Saimé das Fürwort,
- 6) Glágol das Zeitwort,
- 7) Narézhje das Nebenwort,
- 8) Predlòg das Vornwort,
- 9) Vés das Bindewort.
- 10) Medmèt das Empfindungswort.

§. 32.

Ene smed téh plemén besedí se dajo spremeniti, in se jim torej *spremenlive* pleména besedí pravi, kakor: Zhlén, imé, perlòg, shtevílno imé, predlòg in glágol; druge pa ostanejo smérej nespremenjene, in se jim torej *nespremenlive* pleménabesedí pravi. Te so: Narézhje, predlòg, vés in medmèt.

§. 33.

Spremenjenje besedí v' govoru se imenuje *sklánjanje* ali *gibanje* die Biegung; sgodi se ali po pregláshenji Umlaut, kakor: Garten vèrt — Gärten, Klostér — Klöster, Mutter mati — Mütter; ali pa po slógi, ktére se h' kónzu beséde perdénejo, in se torej *slógi* sklanjanja ali *gibanja* Biegungssylbenime-

nujejo. Postavim: Ich lie=be den Bruder mein=es Vater=s aus ganz=em Herz=en, ljub-im brat-a svoj-iga ozhé-ta is vf-iga serz-á.

Drugo poglavje.

Imé. Das Hauptwort.

§. 34.

Vlaka rézh ima imé, de móremo od nje govoriti. Iména rezhí niso rezhí samé, ampak beséde, ktére so sostávljene is glafov. *Besédam, s' ktérimi se kaka oséba ali rézh imenúje, se v' písmenosti pravi iména* die Hauptwörter; postavim: Jäger lôvz, Fes der peró, Pferd kônj.

§. 35.

Iménam se ne peršhtévajo le beséde, s' ktérimi imenujemo osébe ali rezhí, *ktére so safe obstožéhe*, kakor: Apfel jábelko, Hand roka, Haus hišha, Sonne solnze; ampak tudi tiste beséde, ktére kashejo lastnósti ali stanóve ali déla, ktére si od osébe ali rezhí lahko lozhene mislimo; postavim: Danf=barfeit hvaléshnost, Geschrey vpitje, Wachsthum rástev. Take beséde se ne dajo shtéti.

§. 36.

Iména so dvojne: *Lastne iména eigene Nahmen, in splóshne iména Gattungsnahmen.*

1) *Lastno imé* je imé, ktéro je le kaki posámesni osébi ali rézhi lastno. Take iména so *iména ljudi, narodov, deshelá, mést, vasi, gorá, rék* kakor: Johann Janes, Krain Krajnsko, Laibach Ljubljana, Franzdorf Borovnica, Großfahlenberg Šhmarna gôra, Save Šava.

2) *Splóshno imé* je imé, ktéro se perloshí vezh osébam ali rezhém, ktére so si med seboj podobne. Postavim: Schüler uzhézn, Maurer si=dár, Hund pef i. t. d.

Med splóshnimi iméni so take, ktére poménijo rezhí, ktére so is vezh neraslózhenih délov sostávljene; pravi se jim *sbravne iména Sammelnahmen*,

kakor: Wein vino, Milch mléko, Obst sadje, Gold slató, Sand pések.

§. 37.

Per iménih se mora na téle shtiri rezhi dobro pasiti: 1) *na spòl* das Geschlecht, 2) *na shtevilo* die Zahl, 3) *na pádesh* die Endung, 4) *na sklanjanje* die Abänderung.

1) *Spòl imén.* Geschlecht der Hauptwörter.

§. 38.

Iména die Hauptwörter so trojiga spòla: 1) *mòshkiga*, 2) *shénfkiga*, 3) *frédnjiga spòla*, des männlichen, weiblichen und sächlichen Geschlechtes.

§. 39.

De se sasnámova spòl imén, se v' Némshkim postavi prédnje zhlén: der, die, das, ali pa ein, eine, ein. Zhe je pred iménam der ali ein, je mòshkiga spòla; zhe je pred njim die ali eine, je shénfkiga spòla; in zhe je pred iménam das ali ein je frédnjiga spòla.

§. 40.

Iména se nad tém lahko posnajo, de se v' edínim shtevilu lahko befédiza der, die, das, ali ein, eine, ein prédnje postavi. Rezhe se postavim: der Físch misa, pa ne die Físch ali das Físch.

§. 41.

Ktériga spòla so iména v' Némshkim, Némzi is navade vedó. Vúnder je pa tudi Némzam tréba véditi, de se rezhe: Der Honigméd, der Husten káshelj, der Monath mésez, der Teller okróshnik, der Zeisig tERNjovka, die Butter srovo maslo, die Mittwoché fréda, die Zwiebel zhebula i. t. d.

Opomba. Tudi krajnske iména so trojiga spòla, postavim: hraft die Eiche, hífha das Haus, teló der Leib. Is téga sgléda se pa vidi, de je vzhafi imé ene rezhi, postavim hraft, v' Krajnském mòshkiga, v' Némshkim pa shénfkiga spòla i. t. d. Kdor se Némshko uzhí se mora is navade

nauzhíti, ktére némshke iména so môshkiga, ktére shénfkiga, in ktére frédnjiga spôla, kër po konzhanji némshkih imén vézhi dél ne moremo sposnati, ktériga spôla de so, kakor v' krajnskim jesíku, v' ktérim se fkôrej vse shénfke iména na *a* konzhajo, le malo vezhslóshnih shénfkih imén je, ktére se konzhajo na *a/t, oft, uft, ásin, ésin*, i. t. d. Šrédnjiga spôla so pa vse krajnske iména, ktere se konzhajo na *e in o*. Vse druge pa, kar jih ni ne shénfkiga ne frédnjiga spôla, so, se vé, môshkiga spôla. — To si vûnder vsak lahko v' spomin vtisne, de so v' némshkim in Krajskim in v' vsakim drugim jesíku vse iména môshkiga spôla, ktére poménijo kakiga môshkiga; — in vse shénfkiga, ktére poménijo káko shénfko. Postavim: Der König kralj, der Vater ôzhe, der Soldat voják, die Mutter mati, die Magd dékla i. t. d.

§. 42.

Nektére iména so v' Némshkim dvojiga spôla, pa tudi dvojiga poména; postavim: der Band svése (per bukva), das Band vés; der Bauer kmet, das Bauer foglovfh; der Schild fhkit, das Schild snaminje (nad fhtazuno); der Heide ajd, nevérnik, die Heide ajda; i. t. d.

2) Šhtevílo imén. Zahl der Hauptwörter.

§. 43.

Némshke iména imajo dvoje šhtevilo, *edino* in *mnóshno* einfache und vielfache Zahl. Edino šhtevilo kashe, de se govori od ene ofébe ali rezhí; mnóshno pa kashe, de se govori od dvéh ali od vezh oféb ali rezhí. Postavim: Der Mensch zhlôvek, je edino šhtevilo, die Menschen ljudjé, je mnóshno šhtevilo; ravno takó: der Físch misa, die Físche mise.

Opomba. V' Krajskim imajo iména troje šhtevilo, edino, dvojno in mnóshno; postavim: hlápez der Knecht, hlapza die (zwey) Knechte, hlapzi die Knechte. Ker Némzi nimajo dvojniga šhte-

vila, se postavi mnóshno, kjér je v' Krajn-
fkim dvojno ftevílo.

§. 44.

Nektére némfhke iména nimajo mnóshniga
fštevíla, kakor: 1) lastne iména; 2) skôrej vse
sbrávné iména; 3) iména ktére kashejo lastnosti,
djanja, mozhi, ktére si od kake rezhí lózhene mis-
limo, postavim: Zorn jésa, Gleiß pridnost, Ver-
nunft pamet, i. t. d.

§. 45.

Druge iména niso v' edinim fštevílu v' navadi,
kakor: Ahnen preddédi, Aeltern starshi, Alpen pla-
nine, Blattern kosé, Wassen oróshje, Einkünfte per-
hódki, Leute ljudjé, Kosten tróshki, Mollen siratka,
Truppen trume, Trebern tropine, Weihnachten bô-
shiz, Ostern velíkanozh, Pfingsten bínkeshti.

§. 46.

Mnóshno fštevílo imén se v' Némfhkim na
troje na fnanje da:

1) Šamo s' zhlenam, kakor:

Edino.

Mnóshno.

der Deckel pôkrov,

die Deckel pokrovi.

das Messer nosh,

die Messer nôshi.

das Gebirge gôra,

die Gebirge goré.

2) Šamó s' *preglášam*, to je s' spremémbo famo-
glasnikov a, o, in u v' povsdígnjene famo-
glasnike ä, ö, ü, kakor:

Edino.

Mnóshno.

der Vater ôzhe,

die Väter ozhétje.

der Ofen pézh,

die Ofen pezhí.

die Mutter mati,

die Mütter matere.

3) S' perloshenjam glafóve, er, en, in n kakor:

Edino.

Mnóshno.

der Tisch misa,

die Tische mise.

das Bild podóba,

die Bilder podobe.

der Fürst knés,

die Fürsten knési.

die Feder peró,

die Federn perésa.

Opomba. Kakó se vsake beséde mnóshno fštevílo
napravi, se uzhí zhlôvek is navade.

3) Pádeshi imén. Endungen der Hauptwörter.

§. 47.

Vfako imé se dá v' edinim in mnoshnim fhtevilu na zhvetéro spremeníti. Rezhe se postavim: der Mann mósh, des Mannes moshá, dem Manne móshu, den Mann moshá; ali pa tudi: die Männer moshjé, der Männer mósh, den Männern moshém, die Männer moshjé. Té spremémbe imén se imenujejo *padeshi* Endungen, ker se vézhi dél sadnji slogi v' besédi drugazhi glasé, drugázhi pádajo. — V' Némfhkim se pádeshi sasnámovajo, zhe se jim per kônzú kaki pregíbni glasovi, ali pregíbni slógi perstavijo, ali pa s' predstávljenim zhlénam, vézhi dél pa s' obojim kmalo. Postavim: der Tisch misa, des Tisches mise, die Tischej mise, den Tischen misam.

Opomba. V' Krajskim nimamo zhléna, torej pádeshe imén le s' premémbo sadnjiga kônza sasnámovamo.

§. 48.

V' ktérim padeshu imé stoji, se sposná is vprašanj, namrezh:

Imé stoji v' *pervim padeshu*, zhe se s' njim odgovorí na vprašanje: Kdo? Wer? ali Kaj? Was? postavim: *Uzhénz pishe?* der Schüler schreibt. *Kdo pishe?* Uzhénz der Schüler.

V' *drugim padeshu* stoji imé, kader se s' njim odgovorí na vprašanje: *Kogá ali zhiga?* Wessen? Postavim: *Hifha môjiga ozhéta je velika*, das Haus meines Vaters ist groß. Kaj je veliko? Hifha. Zhigá hifha je velika? Môjiga ozhéta.

V' *trétjim padeshu* stoji imé, kadar se s' njim odgovorí na vprašanje: *Komu?* Wem? Postavim: *Pfu gredó kosti*, dem Hunde gehören die Knochen. Kaj gré? Kosti gredó. Komú gredó kosti? Pfu, dem Hunde.

V' *zhetértim padeshu* stoji imé, kadar se s' njim odgovorí na vprašanje: *Kogá? Wen? ali Kaj?* Was? Postavim: *Šin ljubi ozhéta*, der Sohn liebt den

Vater. Kdo ljubi? Šin ljubi. Koga ljubi Šin? Ozhéta den Vater.

Opomba. V' Némshkim so le fhtirje pádeshi. V' Krajnskim imamo pa fhésti padeshov. Od pèrvih fhtirih veljá, kar je bilo od pádeshov némshkiga jesíka rezhenó. Péti in fhésti pádesi ima pavselej kak predlòg pred sebój; torej je tudi vselej predlòg pred némshkimi iméni. Predlogi imajo pa v' Némshkim ali drugi, ali tretji ali pa zhetèrti padesh sa sebój. Postavim *per sino-vih bey den Söhnen* je v' Krajnskim péti pádesi, v' Némshkim je pa trétji, ker predlòg bey trétji padesh sa sebój imeti hožhe. S' *lasmi mit den Haaren* je v' Krajnskim fhésti pádesi v' Némshkim pa trétji savoljo predlòga mit.

4) Šklánjanje imén. Abänderung der Hauptwörter.

§. 49.

Kadar per iménu vse fhtiri pádeshe v' obójim fhtevilu snane storimò, se pravi, de imé *šklánjamo* abändern in tému délu se pravi *šklánjanje* Abänderung.

§. 50.

Vezh šklánjanj je, po ktérh se iména šklánjajo, kér se ne dajo vse po enim šklánjanji, po enim sglédu pregibati. Po konzhanji pèrviga pádesha v' mnóshnim fhtevilu se sposná, po ktérim šklánjanji se imé pregiba ali šklánja.

§. 51.

Nektére imena imajo v' pèrvim pádesu mnóshniga fhtevila ravno tiste sadnje zherke, kakor v' pèrvim pádesu ediniga shtevila. Tém se v' drugim pádesu ediniga fhtevila samó zherka Š perštavi; trétji in zhetèrti pádesi pa sta pèrvimu enaka.

V' sgled nam je

pervo sklanjanje erste Abänderungsart.

1. der Engel angel.
2. des Engels angela.
3. dem Engel angelu.
4. den Engel angela.

§. 52.

Po pèrvim sklanjanji se sklanjajo:

- 1) Vse iména mōshkiga in frédnjiga spōla, ktére se na *e*, *en*, *in*, *er*, konzhajo; postavim: Nagel shebèlj, Haspel motovilo, Vogel ptizh, Faden nit, Garten vèrt, Wagen vòs, Bruder brat, Vater ôzhe i. t. d.
- 2) *Smanjshlive besède* Verfleinerungswörter na *chen* in *lein*, kakor: das Mädchen dékliza, das Knäblein fantizh.
- 3) Iména frédnjiga spōla, ki se konzhajo na *e*, in imájo prédnji slòg *be*, ali *ge*, kakor: das Beschláge okóva, das Gebirge gôra.

§. 53.

Druge iména pèrvsamejo v' pèrvim padeshu mnoshniga shtevila e alier. V' drugim padeshu ediniga shtevila se jim perstavi eš, v trétjim e, in zhetérti pádesh je pèrvimu enák.

V' sgled je drugo sklanjanje, zvente Abänderungsart.

1. der Tag dan,	das Bild podoba.
2. des Tages dnéva,	des Bildes podobe.
3. dem Tage dnévu,	dem Bilde podobi.
4. den Tag dan,	das Bild podobo.

§. 54.

Po drugim sklanjanji se sklanjajo:

- 1) Vse iména, ki se konzhajo na *ling* ali *ing*, postavim: der Frühling pomlad, der Jüngling mladénzh i. t. d.

- 2) Vse iména frédnjiga spôla s' konzam niš; postavim: das Geheimniß skrivnôst, das Hinderniß sadêrshek, i. t. d.
- 3) Vseiména s' prédnjim flógam ge, zhe se ne konzajo s' e, el ali er; postavim: das Gebüsch germovje, das Geschenk dar, i. t. d.
- 4) Sraven téh se po tém fklanjanji fklanja she veliko drugih imén, kakor: der Aafjegulja (riba), der Amboß náklo, der Baum drevó, der Dach jásbez, der Hund pef, der Mond mésez, der Ort kraj, der Schuh zhévelj, der Mann mosh, das Grab grób, der Geist duh, das Buch bukve, das Dach stréha, das Dorf vas, das Ey jajze, das Faß sod, das Feld polje, das Geld denár in veliko drugih.

§. 55.

She druge iména pervsamejo v' pèrvim pádeshu mnóshniga shtevíla en ali n. Te iména obdershé en ali n tudi v' drugim, trétjim inzheter-tim pádeshu ediniga shtevíla.

V' sgled je

trétje fklanjanje dritte Abänderungsart.

1. der Mensch zhlovék,	der Affe ópiza.
2. des Menschen zhlovéka,	des Affen ópize.
3. dem Menschen zhlovéka,	dem Affen ópizi.
4. den Menschen zhlovéka,	den Affen ópizo.

§. 56.

Po trétjim fklanjanji se fklanjajo:

- 1) Perlógi, kadar stojé namest imén kakor: der Fleißige pridni, der Frommepoboshni, der Weise modri i. t. d.
- 2) Veliko imén môshkiga spôla, ktére imajo e na kónzu, kakor: der Bube fant, der Erbe erb, der Hase sajiz, der Löwe lev, der Jude jüd, der Pohle Poliz i. t. d.
- 3) Veliko enoslóshnih môshkih imén s' sóglasnikam na kónzu, kakor: der Bär médved, der Fink shínkovz, der Fürst knés, der Held vites,

der Herr gospód, der Hirt pastír, der Mohr samórz, der Spaß vrábez, i. t. d.

- 4) Veliko ptujih imén, in imén, ki poménijo narode, ljudstva s' sóglasnikom nakónzu, kakor: der Adjutant, der Advokat, der Monarch, der Soldat i. t. d.

I s j é m k i,

1) Ene smed imén, ki jih fklanjamo po tréjim fklanjanji, dobójo v' drugim pádeshu edíniga shtevila n s, namest en, v' tréjim in zhetèrtim pádeshu pa obdershé n, kakor: der Junke ifkra, der Glaube véra, der Rahme imé, der Friede mir, der Gedanke misel, der Wille volja, der Haufe küp, der Schade shkóda, der Same sème, der Buchstabe zherka, das Herz serzé, der Schmerz bolezhina. V' befédah Herz in Schmerz je zheterti pádesh pèrvimu enak.

2) Iména: das Bett póstelja, das Insect merzhèl, das Ohr uhó, das Hemd frajza, der Dorn tèrn, das Gliedmaß kótrig, der See jésero, der Sporn ostróga, der Staat dersháva, der Strahl lesk, der Unterthan podlóshin, der Diamant démant, der Rapaun kopún, der Affect gorézhnost, strast, der Riezrath lepotíja, vsamejo namest en v' drugim pádeshu edíniga shtevila es, in v' tréjim pádeshu e.

3) Iména: das Auge okó, der Better striz, der Bauer kmet, der Nachbar sósed, der Pantoffel pantófel, der Muskel mishka, das Ende kónz, der Stachel shèlo, der Flitter lesk, slata ali sreberna péna, der Gevater boter, in veliko ptujih imén s' konzam ar in er, ktére nimajo udarja na sadjim slógu, kakor: der Tartar, der Baier, der Raper i. t. d.; ravno takó tudi ptuje iména s' kónzam or, kakor: der Professor, der Doctor i. t. d.; dobivajo sizèr v' pèrvim pádeshu mnóshniga shtevila en ali pa n, v' drugim pádeshu edíniga shtevila imajo pa s namest en; trétji in zhetèrti pádesh je pa pèrvimu enák.

§. 57.

Iména shénfkiga spôla, naj se v' pèrvim pádeshu mnóshniga fhtevila konzhaio kakor hózhejo, so v' edinim fhtevilu nespremenlivo. Sgled nam da

zhetèrto fklanjanje vierte Abänderungsart.

1. die Frau gospá,	die Nacht nózh.
2. der Frau gospé,	der Nacht nozhí.
3. der Frau gospé,	der Nacht nôzhi.
4. die Frau gospó,	die Nacht nózh.

§. 58.

V' mnóshnim fhtevilu po téh dvéh; sglédih fklánjamo :

1. die Menschen ljudjé,	die Bilder podóbe.
2. der Menschen ljudí,	der Bilder podob.
3. den Menschen ljudém,	den Bildern podobam.
4. die Menschen ljudí,	die Bilder podóbe.

§. 59.

Is sglédov, po ktérh se mnóge iména fklan-jajo, vídimo :

- 1) de je per vsih iménih frédnjiga in shénfkiga spôla zhetèrti pádesh pèrvimu enák;
- 2) de dobíjo vse iména móshkiga in frédnjiga spôla, ktere imajo v' drugim pádeshu ediniga fhtevila es, v' trétjim e;
- 3) de vse iména shénfkiga spôla v' edinim fhtevilu nespremenjene ostanejo;
- 4) de so v' mnóshnim fhtevilu vsi pádeshi pèrvimu enaki, zhe se ta na n konzhá; zhe se pa pèrvi pádesh ne konzhá na n, dobí samó trétji pádesh zherko n.

§. 60.

Lastne iména se lahko na tróje fklánjajo :

- 1) S' zhlénam, takó de se samó zhlén fklanja, imé pa nespremenjeno ostane; postavim: David, des David, dem David, den David;
- 2) po tistim fklanjanji, po ktérh se v' ptujim jesíku, is ktériga so vséte, fklánjajo; posta-

vim: Jēsus Christuš, Jēsu Christi, Jēsu Christo, Jēsum Christum;

- 3) *po nēmshko*, to je takó, kakor se iména v' Nēmshkim fklánjajo, tode bres zhléna v' edínim shtevílu.

§. 61.

Kadar se lastne iména po nēmshkim fklanjanji kl anjajo, se mora nar poprēj glédati, kakó se v' pèrvim pádeshu konzahajo:

- 1) Ene se konzahajo v' pèrvim pádeshu s' š, ſ, ſch, st, r, z, ali a, kakor: Hans, Boſ, Auguſt, Mar, Lorenz, Anna. Lastne iména s' temi kônzí dobojo v' drugim pádeshu ediniga shtevíla en š, v' trétjim in v' zhetèrtim pádeshu po en, kakor:

1. Franz Franz.
2. Franz en š Franza,
3. Franz en Franzu,
4. Franzen Franza.

- 2) Lastne iména, ktére se konzahajo s' e, dobojo v' drugim pádeshu n š, in v' trétjim in zhetèrtim pádeshu n, kakor:

1. Weiſe,
2. Weiſe n š,
3. Weiſe n,
4. Weiſen,

- 3) Šhe druge lastne iména, ktére se ne konzahajo s' sgôrej imenovanimi zhèrkami, dobojo v' drugim pádeshu samó š, v' trétjim in zhetèrtim pa n, in zhe téga prijéten glaf ne perpustí, ostane trétji in zhetèrti pádesh pèrvimu enak, kakor:

1. Peter	Cato
2. Peter š	Cato š
3. Peter n	Cato
4. Peter n	Cato.

§. 62.

Lastne iména nimajo mnóshniga shtevíla; kadar v' mnóshnim shtevílu stojé, néhajo biti lastne

iména, in so splôšhne iména, ktére pa nimajo pregláshenja, sizèr se jim pa perštavi v' pervim pádeshu ali *e*, ali *n*, ali *en*, ali se pa ravno takó glásé, kakor pèrvi pádesh ediniga shtevíla.

Trétje poglavje.

Od zhléna. Von dem Geschlechtsworte.

§. 63.

Zhlén das Geschlechtswort kashe v' Némshkim, ktériga spôla je imé; tudi se po zhlénu sposná, v' ktérim pádeshu je imé. Zhlén se pa ne postávlja, le pred imé, ampak tudi pred druge pleména besedi, postavim pred glágol, pred saimé i. t. d. Das Reden govorjenje, das Mein môje, das Wenn zhe, ako, i. t. d.

§. 64.

V' Némshkim je dvoji zhlén: *lozhivni zhlén* das bestimmende Geschlechtswort, namrezh: *der, die*, das, in *nelozhivni zhlén* das unbestimmende Geschlechtswort, namrezh: *eint, eine, ein*. Lozhivni pokashe, de se od kake snane, odlózhene osébe ali rezhí govorí, postavim: Gib mir das Buch, dàj mi bukve, to je dàj mi snane, odlózhene bukve, postavim tište, ki jih imash, v' rokah. — Nelózhivni pa kashe, de se od nesnane neodlózhene osébe ali rezhí govorí, postavim: Gib mir ein Buch, dàj mi bukve, to je, dàj mi bukve, ktére koli hozhesh.

Opomba. V' krajnském jesiku nimamo zhléna; Némshkovávzi vzhafí saimé *ta* postavijo, kjér je v' Némshkim lozhivni zhlén; she vezhkrat shtevílnó imé *en, ena, eno* namest nelózhivniga zhléna. Kdor pa hozhe prav in lepó krajnsko govoriti, téga ne stori. Le takrat, kadar bi se bilo bati kake pomóte, postavimo pred imé *en, ena, eno*, ali pa *néki, néka, néko*. Postavim: Der Mann ist hier gewesen, mósh (ne *ta* mósh) je bil tukej; Ein Mann ist hier gewesen, *en* mósh, ali *néki* mósh je bil tukej.

§. 65.

Lozhíyni zhlén se takó sklanja.

Edino.

Mnoshno.

<i>Môshko.</i>	<i>Shénsko.</i>	<i>Srédiŋje.</i>	<i>Sa vse tri spóle.</i>
1. Der,	die,	daß,	die
2. Des,	der,	deß,	der
3. Dem	der,	dem,	den
4. Den	die,	daß.	die

§. 66.

Nelozhíyni zhlén ima le edíno fhteвило in se sklanja s' iménam, ali tudi bres iména, kader se shé vé, ktéro imé si je tréba misliti.

1. S' iménam.

<i>Môshko.</i>	<i>Shénsko.</i>	<i>Srédiŋje.</i>
1. Ein,	eine,	ein,
2. Eines,	einer,	eines,
3. Einem,	einer,	einem,
4. Einen,	eine,	ein.

2. Bres iména.

<i>Môshko.</i>	<i>Shénsko.</i>	<i>Srédiŋje.</i>
1. Einer eden,	eine ena,	eines oder eins eno,
2. Eines eniga,	einer ene,	eines eniga,
3. Einem enimu,	einer eni,	einem enimu,
4. Einen eniga,	eine eno,	eines odereins eno.

Sglèd: Ein Schüler muß fleißig lernen, uzhénz se mora pridno uzhíti. Der Lehrer hat mehrere Schüler, aber nur Einer ist fleißig, uzhenik ima vezh uzhénzov, tode le eden je priden.

Zhetèrto poglavje.

Perlòg, Beywort.

§. 67.

Perlògi Beywörter so beséde, ktére iménam perlágamo, de povémo, kákoshne so osébe ali re-

zhí, od ktérih govorimo, postavím: Dóbri mladénzh der gute Jüngling, das schöne Haus lépa hifha. Na vprašhanje: Kákoshin se odgovori s' perlogam, s' ktérim na snanje damo, kákoshno lastnost ima imé.

§. 68.

De je beséda perlòg, se sposná po tém, zhe se pred kako imé lahko postávi. Postavim: der fromme Mann poboshni mosh, die fromme Frau poboshna shena, das fromme Kind poboshno déte.

§. 69.

Perlógi imajo: 1. sklanjanje Abänderung, 2. stôpnje Steigerung.

1) Sklanjanje perlógov.

§. 70.

Kér perlógi per iménih stojé, morajo vselej v' ravno tistim spòlu, shtevílu in pádeshu státi, v' ktérim je imé, h' ktérimu gredó. Rezhe se postavim: der runde Tisch okrógla misa, des runden Tisches okrógle mise; eine gute Feder dôbro peró; weißes Papier bél papír; die runden Tische okrógle mise. Is téga se vidi, de se perlógi sklanjajo, in fízér na troje: a) s' lozhívnim zhlénam, kadar ima imé lozhívni zhlen; b) s' nelozhívnim zhlénam, kadar ima imé nelozhívni zhlen; in c) bres zhléna, kadar je imé bres zhléna.

a) Sklanjanje perlóga s' lozhívnim zhlénam.

§. 71.

Kadar se perlòg s' lozhívnim zhlénam sklanja, pervsáme k' pèrvimu pádeshu ediniga shtevíla, ktéri se vselej s' e konzhá, v' vsih drugih pádeshih obojiga shtevíla zherko n, rasun zhetértiga pádesha shénfkiga in srednjiga spòla v' edinim shtevílu, ktéra sta vselej pèrvimu pádeshu ediniga shtevíla enaka. Sgled:

Edino.

Môshko.

Shénsko.

Šrédiŋje.

1. der gute Mann,	die gute Frau,	das gute Kind,
dóbrī mosh,	dóbra gos pá,	dóbro déte,
2. des guten Mannes,	der guten Frau,	des guten Kindes,
dóbrīga moshá,	dóbre gos pé,	dóbrīga dé teta,
3. dem guten Manne,	der guten Frau,	dem guten Kinde,
dóbrīmu moshu,	dóbrī gos pé,	dóbrīmu dé tetu,
4. den guten Mann,	die gute Frau,	das gute Kind,
dóbrīga moshá,	dóbro gos pó,	dóbro déte.

M n ô s h n o.

Môshko.

Shénsko.

Šrédiŋje.

1. die guten	} Männer,	Frauen,	Kinder,
2. der guten		Frauen,	Kinder,
3. den guten		Frauen,	Kindern,
4. die guten		Frauen,	Kinder.
1. dóbrī moshjé, dóbre gos pé, dóbre dé teta,
 2. dóbrīh mosh, dóbrīh gos pá, dóbrīh dé tet,
 3. dóbrīm moshém, dóbrīm gos pem, dóbrīm dé tetam,
 4. dóbre moshé, dóbre gos pé, dóbre dé teta.

§. 72.

Ravno takó se sklanja perlòg, kadar namešt lozhívŋiga zhléna saiména: dieser ta, jener uni, derjenige tiŋti, derselbe ravnotiŋti, welchér ktéri in mancher marŋiktéri pred iménam stojé; tode po saiménu mancher ima perlòg v' pervim in zhetértim pádeshu mnóshniga shtevila namešt n samo e, kakor: manche gute (ne guten) Schüler, marŋiktéri dóbrī uzhénzi.

b) Šsklanjanje perlóga s' nelozhívŋim zhlénam.

§. 73.

Kadar nelozhívŋi zhlén pred perlogam stojí, dobí perlòg v' pervim pádeshu edíniga shtevila sadnjo zhérko lozhívŋiga zhléna der, die, das, to je v' môshkim spólu se perŋtávi r, v' frédŋjim š, v' shénŋkim pa nizh; v' drugih pádeshih se pa per-

stavi n, rasun zhetértiga pádesha v' shén'skim in frédnjim spôlu, ktéri je pèrvimu pádeshu enák. V' mnoshnim shtevílu pa se perlógu v' vsih pádeshih perstavi sadnji glas lozhívniga zhléna. Sgled:

E d i n o.

Môshko.

Shén'sko.

Šrédiŋje.

1. ein rother Apfel, eine rothe Birn, ein rothes Blatt,
2. eines rothen Apfels, einer rothen Birn, eines rothen Blattes
3. einem rothen Apfel, einer rothen Birn, einem rothen Blatte,
4. einen rothen Apfel, eine rothe Birn, ein rothes Blatt.

M n ô s h n o.

Môshko.

Shén'sko.

Šrédiŋje.

1. rothe	}	Apfel,	Birnen,	Blätter.
2. rother		Apfel,	Birnen,	Blätter.
3. rothen		Apfeln,	Birnen,	Blättern.
4. rothe		Apfel,	Birnen,	Blätter.

§. 74.

Ravno takó se perlógi sklanjajo, kadar shtevílné iména žwey dva, drey trije i. t. d. feín nobeden, víel veliko, méhr vezh i. t. d. pred njimi stojé.

S' lizhnimi saiméni, mit den persónlichen Fürwörtern: ich, jest, du ti (ta pa níma drugiga pádesha) i. t. d. in s' lastívnimi saiméni mit zueignenden Fürwörtern: méin moj, unser nášh i. t. d. se sklanjajo perlógi v' edínim shtevílu, kakor s' nelozhívnim, v' mnóshnim shtevílu pa, kakor s' lozhívnim zhlénam.

c) Šklanjanje perlóga bres zhléna.

§. 75.

Kader se perlóg bres zhléna s' iménam sklanja, dobí v' vsih pádeshih ediniga in mnoshniga shtevíla sadnji glas lozhívniga zhléna; vúnder se pa v' drugim pádeshu ediniga shtevíla per môshkim in frédnjim spôlu vézhi dél namešt š postavi n, kakor je viditi is téga sgléda:

E d i n o.

Môshko.

Shénsko.

Srédnje.

1. süßer Wein,	süße Frucht,	süßes Wasser.
fládko vino,	fládek sad,	fládka vòda.
2. süßen (es) Weines,	süßer Frucht,	süßen(es) Wassers.
3. süßem Weine,	süßer Frucht,	süßem Wasser.
4. süßen Wein,	süße Frucht,	süßes Wasser.

M n ô s h n o.

Môshko.

Shénsko.

Srédnje.

1. süße	} Weine,	Früchte,	Wasser,
2. süßer		Früchte,	Wasser,
3. süßen		Früchten,	Wassern,
4. süße		Früchte,	Wasser.

Opomba. Perlògi, ktéri se s' m konzahajo, jemljejo v' trétjim pádeshu edíniga shtevíla v' môshkim in frédnjim spòlu, savoljo lépfhiga glasú n namešt m, postavim: von vornehmen, in ne: von vornehmem Stande, od imeníttniga stanú.

§. 76.

Po sglédu süßer, süße, süßes, se tudi sklanjajo splòfhne shtevílné iména: aller vèf, jeder vřak, feiner nobèn, viel veliko, mancher marřiktéri, wenig malo; tode v' drugim padeshu edíniga shtevila v' môshkim in frédnjim spòlu imajo vselej s namešt n. Postavim: feines Menschen Freund nobeniga zhlovéka prijatel, manches Mannes Glück marřiktériga moshá frézha.

2) Štòpnje perlogov.

§. 77.

S' perlògam se pové, kákosfhno lastnòšt ima imé. Perlòg se postavi ali bres permére, ali v' viřhi, ali pa v' nar viřhi štòpnji. Postavim: velíka hřha ein grořes Haus, vézhi hřha ein gröřeres Haus, nar vézhi hřha das gröřte Haus. Kadar se té mnoge štòpnje lastností s' perlògam na snanje dajo, pravimo, de je perlòg v' mnogih štòpnjah Vergleichungsstaffeln.

§. 78.

Kadar se kaki ofébi ali rézhi lastnost bres permére ohne *Vergleichung* perlastuje, právimo, de je perlóg v' *pèrvi* ali *stavni stôpnji*, kakor: der gehorsame Knabe, pokórni fant. Kadar se pa dvé ofébi ali rézhi s' ravno tistim perlógam med sebój permérite, in se vidi, de se eni ofébi, ali rézhi lastnost v' *vishi* ali *nishji stôpnji* perpifati mora, se pravi, de perlóg v' *drugi* ali *sôdnji stôpnji* stoji, kakor: der gehorsamere Knabe, pokornishi fant (to je, bôlj pokórni kakor drugi, ktérimu se perméri). Kadar pa tri ali vezh oféb ali rézhi med sebój permérimo, in eni smed njih kako lastnost v' nar *vishi stôpnji* perlastujemo, právimo, de je perlóg v' *trétji* ali *presêshni stôpnji*, kakor: der gehorsamste Knabe, nar pokornishi fant (kar jih je, postavim v' sholi).

§. 79.

Druga ali sôdnja stôpnja se v' Némshkim naredí, zhe se perlógu v' *stavni stôpnji* perstávi *er*, ali pa, zhe se shé perlóg s' *e* konzhá, samo *r*, kakor: weit fhirók, weiter fhirji; enge vósek, enger vóshji. — Perlógi, ktéri se konzhajo s' *es*, *en* ali *er*, vézhi dél v' *drugi stôpnji* pred *r* isvêrshejo *e*, kakor: eitel nizmémern, eitler (ne eitelser) nizmémernshi. V' *trétji* ali *presêshni stôpnji* se pa perlógu pèrve stôpnje *e st*, ali pa samo *st* perstavi, kakor geschwind hiter, geschwindest nar hitrejlhi.

§. 80.

Perlógi v' *drugi* in *trétji stôpnji* se ravno takó sklanjajo, kakor kadar so v' *stavni stôpnji*.

§. 81.

Perlógi, ktéri niso ispeljane, ampak koreníne beséde, in imajo samoglásnike *a*, ali *o*, ali *u*, dobojo v' *drugi* in *trétji stôpnji* vézhi dél pregláshenje, to je *a* se spreoberne v' *ä*, *o* v' *ö*, *u* v' *ü*, kakor: alt star, älter starshi, ältest nar starshi; jung mlad, jünger mlajshi, jüngst nar mlajshi. — Tile perlógi pa nimajo pregláshenja: blaß bléd, bunt pisan, fahl shóltkast, falsch lashniv, goljusen, froh

vesél, gerade narávnostin, glatt gládek, hohl vótel, hold mil, fahl pléshast, farg skóp, knapp tik, lahm hrom, løs rasujsdán, matt trúdin, morsch pérav, trohnjen, naest nag, platt raven, roh sróv, rund okrógel, sacht pozhásin, sanft krôtek, satt sit, schlaff slab, ohlápen, schlanf shibek, tenek, stumm mutast, stumpf tumpast, voll poln, toll nór, hud, siékel, stol; napuhnjen, oshaben, faul lén, zahm krôtek i. t. d.

§. 82.

Eni perlógi ne delajo druge in trétje stôpnje po navadnim ravnilu, temúzh imajo nekaj posébniga, kakor: hoch visók, höher, höchst; nahe bliso, näher, nächst; bald kmalo, eher, am ehesten; gut dôbro, besser, am besten; viel veliko, mehr, meist; gern rad, lieber, am liebsten.

§. 83.

Eni perlógi so le v' drugi in trétji stôpnji v' navadi, kakor: der mindere, manji, mindeste; der äußere sunánji, äußerste; der innere nótranji, innerste; der obere sgórnji, oberste; der untere spódnji unterste; der vordere prédnji vorderste; der hintere sádnji hinterste; der mittlere srédnji mittelste.

§. 84.

Tisti perlógi nimajo druge in trétje stôpnje, per ktérih se ne da misliti višhi ali nishji stôpnja, kakor: todt mertev, schriftlich písmén, mündlich ustin, golden slat, dreycfig trivóglat i. t. d.

Vzhasi se trétja stôpnja naredí, zhe so perlógi sostávljeni s' takimi besédami, ktére na snanje dajo, de je perlóg v' preséshnji stôpnji; postavim: höchst, innigst, erz i. t. d.

§. 85.

Perlóg se tudi postavi v' drugo stôpnjo, zhe se prédnj postavijo beséde: mehr bôlj, weniger mánj, minder mánj; in v' tretjo stôpnjo, zhe se postavijo prédnj beséde: sehr prav, überaus pravprav, ungemain, äußerst silno; ausnehmend, besonders posébnó.

Péto poglavje.

Številne iména. Zahlwörter.

§. 86.

Kakor v' vsakim, takó so tudi v' némškem jesiku beséde, s' ktérimi število rezhí na tanko snano štorimò; in tém besédam se pravi *številne iména*, Zahlwörter.

§. 87.

Številne iména se rasdelé v' lozhívne bestímende, ktére število oséb ali rezhí prav na tanko kashejo, kakor: *zwey*, *drey* *Pferde*, dva, trije kónji; in v' nelozhívne nícht bestímmende, ktére le splòh mnòshno število oséb ali rezhí kashejo, vùnder pa število nekóliko na snanje dajo, postavim: *viele*, *wenige* *Schüler*; veliko, malo uzhénzov.

1) Lozhívne številne iména.

§. 88.

Lozhívne številne iména so mnóge: 1) *Poglavitne števila* *Grund- oder Hauptzahlen*. 2) *Rédovne števila* *Ordnungszahlen*. 3) *Plemenive števila* *Gattungszahlen*. 4) *Ponavljíve števila* *Wiederholungszahlen*. 5) *Mnoshive števila* *Vielfältigungszahlen*.

§. 89.

S' poglavitnimi števili se odgovorí na vpráhanje: koliko? wie viel? kakor: *eins* eden, *zwey*, dva, *drey* trije, *vier* štirje, *fünf* pét, *sechs* šest, *sieben* sedem, *acht* ósem, *neun* devét, *zehn* desét etc.

§. 90.

Smed poglavitnih števil se v' Némškem samó *ein* sklanja, in fizér ravno takó, kakor nelozhívni *zhlén ein*, *eine*, *eint*.

§. 91.

Druge poglavitne števila se pa ne sklanjajo; le *zwey* in *drey* se vzhafí v' drugim in trétjim pádeshu sklanjata, kadar namrezh iména ni sráven, ali zhe se tí pádeshi káko drugazhi na snanje ne

dajo. Takó se postavim rezhe: *Zweyen von den Schülern wurden Bücher gegeben*, dvéma smed uzhenzov so bile bukve dane. Der Herr dreyer Häuser gospód tréh lúsh. Kar je drugih poglavitnih shtevíl, sejim perdéva en v' trétjim pádeshu, kadar ni iména sráven; postavim: *Er fährt mit Bierem*, s' shírimi se pélje.

§. 92.

S' rédoavnimi shtevili se odgovorí na vprašanje: kóliki? *der wievielte?* in ne káshejo le shtevila, temúzh tudi versto in réd v' ktérim rezhí ali osébe stojé. Rédoвне shtevila se naredé, zhe se jim od *dvéh* do *devétnajst* slòg te perstávi, kakor: *der vierte* zhetérti, *der achte* ósmi i. t. d. Od dvájset in naprej se jim pa perstavi slòg ste, kakor: *der zwanzigste* dvájseti i. t. d. — Šklanjajo se, kakor perlogi.

§. 93.

Plemenive shtevila se postavijo, kadar se odgovorí na vprašanje: kolkéri? *wie vielerley?* Perstavi se poglavitnim shtevílam *erley*, kakor: *zweyerley* Brot dvoji krùh; *fünferley* Weine petére vina i. t. d. Plemenive shtevila se v' Némshkiin ne fklanjajo.

§. 94.

Ponavljíve shtevila se postavijo na vprašanje: kólikokrat? *wie viel Mal?* Perstavi se k' poglavitnim shtevílam *mahl*, kakor: *einmahl* enkrat, *zehn mahl* desétkrat, i. t. d. Tudi ponavljíve shtevila se ne fklanjajo.

§. 95.

S' mnoshivimi shtevili se odgovorí na vprašanje: kólikotérno, kóliko mnóshno? *wie vielfach?* in se naredé, zhe se *fach* ali *fältig* k' poglavitnim shtevílam perstavi; postavim *ein einfacher* Dufaten edini zekin, *dreysache* Bezahlung trojno plazhilo i. t. d. Šklanjajo se kakor perlógi.

2) Nelozhívne shtevílné iména.

§. 96.

Nelozhívne shtevílné iména so: *aller* vés, *feiner* nobeden, *mancher* marfiktéri, *viel* veliko, *wenig* malo.

nig malo, einige eni, etliche nektéri. Šklanjajo se v' Némshkim, kakor perlogi bres zhléna.

Šhésto poglavje.

Saiména. Fürwörter.

§. 97.

Saiména Fürwörter so beséde, ki jih imamo sa iména, ali ki jih postavljamo namést imén, de ni tréba smérej imén ponavljati. Postavim namést rézhi: die Schule ist den Kindern sehr nützlich; denn in der Schule erlernen die Kinder schöne Sachen, rezhémo léplhi: die Schule ist den Kindern sehr nützlich; denn in derselben lernen sie schöne Sachen. Shola je otrókam prav korístna; sakaj v' nji se nauzhé lépih rezhí. Tukej so beséde derselben in sie saiména, kér stoje namést Schule in die Kinder.

§. 98.

Saiména so petére: 1) *lizhne* persönliche, 2) *lastivne* zueiguende, 3) *kasárne* anzeigende, 4) *nanáhavne* beziehende, 5) *vpráshávne* fragende Fürwörter.

1) Lzhne saiména.

§. 99.

Lzhne saiména so tiste, ktére namést kake osébe stojé.

§. 100.

Kadar govorimo, raslózhimo troje liza ali osébe: pervo lize ali perva oséba je tisti, ki govori, i d j est, sa vse tri spôle; drugo lize je tisti, s' k térim se govori, d u ti, tudi sa vse tri spôle, in trétje lize je tisti, od k tériga se govori, e r on, sa m ôshki, s ie ôna, sa shénki, in e s ôno, sa frédnji spól. V' mnoshnim shtevílu se postavi w i r m í sa pervo lize, i h r vi sa drugo lize, in s ie oni, oné sa trétje lize, sa vse tri spôle.

§. 101.

Lzhne saiména se takó šklanjajo:

E d i n o.

I lize.

1. Ich jest, jès,

2. Meiner,
mene, me,3. Mir,
meni, mi,4. Mich,
mene, me, tebe, te, njega, ga, njo, jo, njega, ga

II lize.

Du tí, Er on, sie ona, es ono,

Deiner, Seiner, ihrer, seiner,
tebe, te, njega, ga, njé, njega, ga,Dir, Ihm, ihr, ihm,
tebi, ti, njemu, mu, nji, ji, njemu, mu

Dich, Ihn, sie, es,

III lize.

M n ô s h n o.

1. Wir mi, Ihr vi, Sie oní, oné,

2. Unser nas, Euer vas, Ihrer njih, jih,

3. Uns nam, Euch vam, Ihnen njim, jim,

4. Uns nas, Euch vas, Sie njé, njih.

Opomba. Kadar je v' Krajskim dvojno shtevilo, se postavi v' Némshkim mnóshno, postavim: Šim vama povédal, ich habe euch gesagt.

§. 102.

Lizhne saiména so tudi povrazhívne zurücksührend, kadar se povrázhajo na osébo, od ktére se govori. Postavim: Ich kann andern helfen, aber auch mir selbst, samorem drugim pomagati, pa tudi sam sebi. Saimé trétjiga liza v' trétjim in zhetertim pádeshu, v' edínim in mnóshnim shtevilu ima sích, kadar je povrazhívno. Postavim: Er übt sích se vadi, sie schaden sích, si shkodvajo. V' krajskim se pa tudi takrat sebe, se, sebi, si, postavi, kadar je pervo al drugo lize. Postavim: Ich habe mich geschnitten, sim se vrésal. Du willst dich wärmen, se hozheshh pogrėti.

§. 103.

Šo tudi druge beséde, s' ktérimi se trétje lize splòh na snanje da; imenujejo se *nelozhivne lizhne saiména*, nicht bestimmende persönliche Fürwörter. Té so: Jemand nékdo, Einer eden, Eineena, Niemand nihzhè, man (eden ali vezh ljudi bres raslozhka spòla), es (kadar se govori od rezhí). Jemand in Niemand pervsámeta v' drugim pádeshu es, v' trétjim in v' zhetertim en. Es ist Jemanden gegeben worden, je bilo nékomu dano. Vzhasi sta pa oba pádesha

pèrvimu enaka in nizh ne pervaámeta. Postavim: Ich sehe Jemand, vidim někoga.

2) Lastívne saiména.

§. 104.

Lastívne saiména so tiste, s' ktérimi komú kàj v' last perrekujemo. Té so: mein moj, dein tvoj, sein njegov, ihr njén, unser nášh, euer vašh, ihr njih. Lastívno saimé ihr poméni njén in njih. Zhe rezhem: ihr Haus, se ne vé, ali hozhem rezhi *njena* hišha, ali pa *njih* hišha.

§. 105.

Lastívne saiména stojé ravno v' tistim spôlu, shtevílu in pádeshu, v' ktérim je imé, pred ktérim stojé. V' edinim shtevílu se fklánjajo, kakor nelozhívni zhlén, v' mnóshnim shtevílu pa imajo sadnje glasove lozhívniiga zhléna. Postavim:

E d i n o.

Môshko.

Shénsko.

Šrédnje.

1. Mein moj,	meine môja,	mein môje,
2. Meines môjiga,	meiner môje,	meines môjiga,
3. Meinem môjimu,	meiner môji,	meinem môjimu,
4. Meinen môjiga,	meine môjo,	mein moje.

M n ô s h n o.

V' Némshkim sa vse tri spôle.

1. Meine môji, môje, môje.
2. Meiner môjih sa vse tri.
3. Meinen môjim sa vse tri.
4. Meine môje sa vse tri.

Opomba. V' Krajskim imamo tudi lastívno saimé svoj, svôja, svôje, ktéro stojí sa vse tri spôle, shtevila in liza, kadar se povrazha na pèrvi pádesh. Postavim: se veselim *svôje* frézhe ich freue mich meines Glückes; se veselišh svôje frézhe, du freuest dich deines Glückes; se veselimò svôje frézhe, wir freuen uns unseres Glückes i. t. d.

§. 106.

Lastívne saiména stojé tudi bres imén, in sizèr:

- 1) Kakor perlógi sa iménam, v' svěsi s' glágo-
lam, in takrat se ne fklánjajo, postavim: das
Buch ist mein, bukve so môje; der Hut ist dein
klobúk je tvoj.
- 2) Kakor pravi perlógi, kadar se nanáfthajo in
povrazhujejo na sprédej stojézhe imé, in takrat
se fklanjajo, kakor perlógi bres zhléna. Po-
stavim: dein Sohn ist fleißig, meiner träge,
tvoj sin je priden, moj len. Dein Buch ist neu,
meines alt, tvôje bukve so nôve, môje stare.
- 3) Kadar astívne saiména kakor pravi perlógi
stojé, tudi lahko sadnji slòg íg pervsámejo,
in takrat imajo vselej lozhívni zhlén pred sebjó,
in se fklanjajo kakor perlógi, kakor: der, die,
das meinige moj, môja, môje, i. t. d. Tudi lahko
namést imén Hauptwörter stojé in setako fklan-
jajo. Postavim: Ich habe das Meinige gethan,
jest sim svôje storil; thuet ihr das Eurige, storíte
vi svôje.

3) Kasavne saiména.

§. 107.

Kasávne saiména so, s' ktérimi káshemo v' káko
stvar, od ktére govorimò, in jo bòlj na tanko sa-
snámovamo, kakor s' lizhnim saiménam. Zhe po-
stavim rezhem: Dieser hat es gethan ta je storil, bòlj
na tanko ofébo sasnámovam, kakor ko bi rékel: er
hat es gethan on je storil. Kasavne saiména so: dies-
er ta, jener uni, derjenige, derselbe tiſti.

§. 108.

Dieser in jener se fklánjata, kakor perlógi bres
zhléna: per soštávljenih: derjenige, derselbe, se pa
der posébej fklanja, in jenige, selbe posébej; in té
dva se fklánjata kakor perlòg s' lozhívnim zhlénam.

§. 109.

Vezhkrat stojí tudilozhívni zhlén der, die, das
namest kasávniga saiména; takrat se mora pa s'
povsdígnjenim glásam isrezhi, de se vsaj s' ushésmi
od zhléna raslózhí. Kadar stojí pred iménam se
fklanja, kakor takrat, kadar je zhlén; kadar je pa
bres iména, ima v' drugim pádeshu edíniga shte-

vila : dessen ktériga, deren ktére, dessen ktériga; v' drugim pádeshu mnóshniga fhtevila ima pa derer, in v' trétjim pa denen.

4) Nanáfhavne saiména.

§. 110.

Nanáfhavne saiména so, ktére se nanáfhajo na káko préj imenovanò ofébo alirézh. Tó so: welcher, welche, welches; der, die, das, ktéri, ktéra, ktéro, wer kdor, was kar, so ki; in stojé vselej v' tistim spólu in fhtevílu, v' ktérim je imé; ne stojé pavselej ravno v' tistim pádeshu; postavim: Es ist derjenige Jüngling, welchen wir gestern gesehen haben, tisti mladénzh je, ktériga smo vzhérej vidili, ali pa, ki smo ga vzhérej vidili.

§. 111.

Welcher, welche, welches se sklánja, kakor perlòg bres zhlena; vùnder pa v' drugim pádeshu bres iména ne more stati, in tedèj se v' edínim fhtevílu raji rezhe: dessen ktériga, deren ktére, dessen ktériga, namest: welches, welcher, welches; in v' mnóshnim fhtevílu: deren ktérih namest: welcher.

§. 112.

Der, die, das se savoljo spremémbe postavi namest welcher, welche, welches; ima pa v' drugim pádeshu mnóshniga fhtevila deren ne pa derer.

§. 113.

Wer kdor in was kar, sta samò v' edinim fhtevílu nanáfhavna saiména; wer poméni ofébo moshkiga in shénfkiga spóla; was pa rézh, tode le v' pervim in zhetértim pádeshu edíniga fhtevila, kadar se ne nanásha na káko imé; ampak le na kàj splòh rezheniga. Postavim: Wer fleißig lernet, erlernt Vieles, kdor se pridno uzhí, se veliko nauzhí. Er schrieb alles auf, was er hörte, vse je sapifal, kar e slisfal.

§. 114.

Befédiza so se ne sklánja, in se postavi savoljo spremémbe v' pervim in zhetértim pádeshu namest Krain. deutsche Sprachlehre. E

welcher. Postavim; Die Magd, so uns begegnete, dékla, ki naf je frézhala.

Opomba. V' Krajskim se *ki* velikokrat postavi; tode v' drugim, tretjim in zhetertim pádeshu se mora she okrajshano lizhno saimé postaviti. Postavim: das Pferd, so (welches) wir verkauftén, kónj, ki smo ga prodali. Ki ga je tedej postávljeno namest *ktériga*.

5) Vprashávne saiména.

§. 115.

Vprashávne saiména so tiste, s' ktérimi po káki osébi ali rézhi vprashamo. Té so: Wer? kdo? Was? kaj? Welcher? welche? welches? ktéri, ktéra, ktéro? Was für ein? kákoshen? Wer? kdo? je moshkiga in shénfkiga spôla; was? kaj? pa frédnjiga.

§. 116.

Wer? in welcher? se sklánjata, kakor takrat, kadar sta nanáshavna saiména. V' ktérim pádeshu se vprasha, v' tistim se mora odgovoriti. Postavim: Wer hat das geschrieben? Kdo je to pisal? Der Bruder, brat. Wem hast du gesagt? komú si rékel? Dem Vater, ozhétu. Wen hast du besucht? kogá si obiskal? den Bruder, brata.

Sédmo poglavje.

Glágol. Zeitwort.

§. 117.

Ako hozhemo, de ljudjé rasuméjo, kar govóimò, ni sadòsti famó osébe ali rezhi imenovati, temúzh moramo tudi povédati, kaj délajo, ali kaj se s' njimi déla, ali v' ktérim stanu so. K' tému so nam potreóbne beséde, ki se jim pravi *glágoli Zeitwörter*. Postavim: Ich lese berem, ich werde geschlagen sim tepèn, der Baum blühet drevó zvetè.

§. 118.

Glágoli se v' góvoru láchko sposnajo ; zhe se namrezh pred besédo lizhne saiména ích, du, er itd. láchkopostavijo, je snamnje, de je tistabeséda glagol.

§. 119.

Glágoli se rasdelé v' Némshkim po njih isviru
1) v' *debléne glágole* Stammzeitwörter, ktéri imajo svôje déblo, in niso is kake druge beséde ispeljani; — 2) v' *ispeljane glágole* abgeleitete Zeitwörter, ktéri se isobrásijo, zhe se jim kak prédinj ali sadinj slòg perstavi, ali zhe se kak glas v' debléni besédi spremení kakor: schärfen ojsriti, se isobradi is debléne beséde scharfojster; — entzweyen rasdvojiti, pride is beséde zwey dva; — 3) v' *sostavljene glágole* zusammengesetzte Zeitwörter, ktéri so sostavljeni is glágola in pa is kákiga iména, ali perlóga, ali predlóga i. t. d. Postavim: Willfahren dovolíti, ausführen ispeljati.

§. 120.

Sostávljeni glágoli se rasdelé v' *prave* echte in *neprave* unechte. Per pravih se beséda, ktéra je glágolu perdjana, ne lózhi; per nepravih se pa lózhi, in se posébej sa glágolampostavi. Postavim: wider-rathen odsvétovati je pravi sostavljeni glágol; aufstehen vstati je pa nepravi, kér se predlòg auf lózhi in sadej postavi, kakor: ích stehe auf vstanem.

§. 121.

Per glágolih je tréba téh shést rezhí pómniti:
1) Salòg die Form, 2) Naklòn die Art, 3) Zhas die Zeit, 4) Shtevilo die Zahl, 5) Oséba die Person, 6) Pregib, die Abwandlung.

1) Salòg glágolov.

§. 122.

Kadar oséba ali rézh, od ktére se govori, sama déla, právimo, de je glágol v' *djavnim salógu* in der thätigen Form. Postavim: der Hund verfolgt den Hasen, pèl podí sajza. — Kadar pa oséba ali rézh, od ktére se govori, ne déla sama, ampak pride od drugòd, de se s' njo kàj godí, právimo, de je glágol v' *terpivnim salógu*, in der leidenden Form. Postavim: Die Schüler werden von dem Lehrer geprüft, u-

zhénzi so vpráshani od uzhenika. Kadar je glágol v' djavnim salógu, mu právimo *djavno prehájavni* glágol, thätig übergehendes Zeitwort, kër djanje prehaja na kako osébo ali rézh. Torej se per djavnim glágolu vprasha: Wen? koga? ali pa: Was? kaj? — Kadar je pa glágol v' terpivnim salógu se mu pravi *terpívni glágol*, leidendes Zeitwort.

§. 123.

Nektóri glágoli se ne morejo v' terpivni salóg postaviti. Postavim: sterben umréti, sitzen sedéti, stehen stati, blühen zvetéti, i. t. d. Takim glágolam se pravi *frédnji glagoli Mittelzeitwörter*, zhe ne káshejo ne djanja ne terplénja, ampak samó stan, v' ktérim je kaka oséba ali rézh. Postavim: blühen zvetéti, stehen stati i. t. d. Zhe pa na snanje dajejo djanje, ktéro ne prehaja na kako drugo osébo ali rézh, se jim pravi *djavno neprehájavni* glágoli, thätig unübergehende Zeitwörter. Postavim: springen skakáti, tanzen plesáti, lachen smejati se i. t. d. — Šrédnji in djavno neprehájavni glágoli nimajo zhetértiga pádesha per sebi. Postavim: Er hat gelacht se je smejal; er ist gestorben je umèr! — Per djavno prehájavnih glágolih mora pa biti zhetérti pádesh, de je popólnama umévin govor, kakor: Er hat gefangen je vjél; sie hat gesucht je iskala. Tukej se vprasha po osébi ali rézhi, ktéro je vjél, ali ktéro je iskala.

2. N a k l ó n i.

§. 124.

Glágoli imajo petéri naklón, to je petérno jih naklánjamo:

- 1) Kadar glágol takó naklónimo, de osnánimo ali na rávnost povémo, káj in kdaj se káj godí, je *snanivni naklón*, die anzeigende Art; kakor: Der Knabe schreibt, fant píše; der Fleißige wird gelobt, prídni je pohválen.
- 2) Kadar glágol takó naklónimo, de negotovo, ali le s' pogôjam in s' perstavkam povémo, de bi vtegnílo kaj biti ali se kaj sgoditi, takrat je *pogojivni naklón* die verbindende Art. Posta-

vim: Ich glaube, daß der Knabe schreibe, nimim, de fant pishe; ich würde den Knaben lieben, wenn er fleißiger wäre, fanta bi ljubil, ko bi bil prídnišhi.

- 3) Kadar kaj ukáshemo, kogá opominjamo, prófimo, kaj prepovedujemo, stojí glágol v' *velivnim naklónu*, in der gebiethenden Art. Postavim: Geh in die Schule pojdi v' sholo; rede nicht zu viel ne govôri prevezh.
- 4) Kadar glágola na nizh posébnigá ne naklónimo, in ga ne okonzhámo, ampak samó zhaš na snanje damo, stojí v' *neokonzhávnim naklónu* in der unbestimmten Art. Postavim: Lernen uzhitise; ermahnet werden, opominjan biti.
- 5) Kadar se glágol takó naklóni, de je perlógove podobe deléshin, in sraven lastnosti tudi zhaš na snanje daje, právimo, *deléshni snaklón*, ali *deléshje* das Mittelwort. Postavim: Das weinende Kind bath mich jokajózhi otrók me je prôfil; ali pa: Weinend bath mich das Kind jokajózhi me je otrók prôfil. Gefangen wehrte sich der Krieger noch. Voják, shé vjét, se je she branil. — Weinend jokajózhi je deléshje sdanjiga zhafa; gefangen vjét je deléshje pretekliga zhafa.

3. Z h a f i.

§. 125.

Zhaš je troji: *sdánji zhaš* die gegenwärtige Zeit, ktéri kashe, kaj se sdáj godí, kakor: Ich schreibe pissem; — *pretekli zhaš* die vergangene Zeit, ktéri se postavi, kadar je kako djanje bres nanáshanje na drugo djanje dokonzháno, kakor: Du hast gelesen si bral; — *prihódnji zhaš* die fünfrige Zeit, ktéri pové, kaj se bo sgodilo, kakor: Ich werde lesen, bom bral.

§. 126.

Némzi pretekli zhaš na tanko raslózhijo; torej imajo sraven popolnoma pretekliga zhafa, tudi:

- 1) *Pol pretekli zhaš*, die halbvergangene Zeit, ktéri se postavi, kadar eno djanje she ni dokonzha

no, kadar se drugo sazhnè. Postavim: Ich lernste, als er in das Zimmer trat, uzhil sim se, ko je v' hišho stopil.

- 2) *Davno pretekli zhas*, die längstvergangene Zeit, kadar je kako djanje shé dokonzhano, kadar se drugo sazhnè. Postavim: Als ich meine Arbeit vollendet hatte, ging ich in den Garten, ko sim bil svôje délo dokonzhal, sim shél na vèrt.

Opomba. V' Krajskim nimamo pol pretekliga zhasa; torej namest njega vézhi dél popolnoma pretekli zhas postavimo; vzhafi pa tudi sdánji zhas, kadar namrežh kàj shivó perpovedujemo.

§. 127.

Tudi prihódnji zhas Némzi rasdelé v' navadni prihódnji zhas, in v' prihódnje pretekli zhas fünftig vergangene Zeit. Navadni prihódnji zhas se postavi, kadar se govori od kakiga prihódnjiga djanja bres svése ali permére s' kakim drugim prihódnjim zhasom. Postavim: Ich werde das Buch lesen. Prihodnje pretekli zhas pa postavimo, kadar hozhemo shé dokonzhani prihodnji zhas na snanje dati; postavim: Wenn ich das Buch werde gelesen haben, werde ich es dir leihen, kadar bom bukve sbral, ti jih bom posódil.

Opomba. V' Krajskim imamo le navadni prihódnji zhas. Namest prihódnje pretekliga postavimo ali navadni prihódnji, ali pa sdánji zhas. Postavim: Kadar bukve sberem, ti jih bom posódil.

§. 128.

V' Némškem je tedèj shéft zhasov:

- 1) sdánji zhas, gegenwärtige Zeit,
- 2) na pol pretekli zhas, halbvergangene Zeit,
- 3) popolnoma pretekli zhas, völlig vergangene Zeit,
- 4) davno pretekli zhas, längstvergangene Zeit,
- 5) prihódnji zhas, fünftige Zeit,
- 6) prihódnje pretekli zhas, fünftig vergangene Zeit.

4. Š h t e v i l a.

§. 129.

Šhtevilo je v' Némfhkim dvoje: *edino* in *mnóshno*, die einfache und die vielfache Zahl. Edino šhtevílo je, kadar se govori od ene ofébe ali rezhi, kakor: Šch lache se sméjam, du weinst jokash. Mnóshno šhtevílo je pa v' Némfhkim, kadar se govori od dvéh ali vezh oféb ali rezhi. Postavim: Wir lachen se sméjamo; ihr weinet jókate.

Opomba. V' Krajnskim imamo tróje šhtevílo: *edino*, *dvójno* in *mnóshno*. Kadar je v' našim jesíku dvójno šhtevílo, se postavi v' némfhkim *mnóshno*.

5. L i z e.

§. 130.

Lize, oféba die Person, ktéra kashe od kogá se govori, je v' vsakim šhtevílu tróje. V' edínim šhtevílu poméni ích jest pèrvo lize; — du tí poméni drugo lize; in er on sje óna es ono in man poménijo trétje lize. Postavim: Šch schreibe pissem, du schreibst pishesh, er schreibt pishhe, man schreibt se pishhe. V' mnoshnim šhtevílu se postavi v' pervim lizumír mi; v' drugim íhr vi; v' trétim sí e oni, one. Postavim: Wir schreiben pishemo, ihr leset berete, sie essen jedó. V' trétim lizu obojiga šhtevíla stojí velikokrat imé ein Hauptwort namest saiména. Postavim: Der Vater (er) schreibt, ozhe pishhejo; die Mutter (sie) bethet, mati mólijo i. t. d.

Opomba. V' Krajnskim lizhnih saimén jestj, ti, on mi i. t. d. pred glágole ne postávljamo, rasun zhe s' polísam kaj povémo.

6. P r e g í b.

§. 131.

Glágol takó preménjati, de se na njem sasná-mova salóg, naklón, zhaf, šhtevílo in lize, se pravi glágol pregibati abwandeln, in sglédu, po kτέρim se pregibajo, pravimo pregib die Abwandlung.

§. 132.

V' némshkim jesiku je le en sgled, po ktérím se vpravni glágoli die regelmässigen Zeitwörter pregibajo. De nam je pa mogozhe glágol fkosi in fkosi pregibati, potrebújemo *pomóshnih glágolov Hülfsszeitwörter*, ktéri nam glágol pregibati pomagajo. Taki pomoshni glágoli so v' némshkim trije: *haben* iméti, *seyn* biti, in *werden* postati. Pomóshni glágoli imajo svój pomén, in stojé velíkokrat bres druga glágola.

§. 133.

Pomóshni glágol *haben* pomaga vse djavne glágole in velíko frédnjih glágolov pregibati. Takó se pregiba:

Snaniyni naklòn.

Pogojivni naklòn.

Sdánji zhasf.

Edíno shtevílo.

Ich habe imam,	Ich habe imam,
Du hast imash,	Du habest imash,
Er, sie, es hat ima,	Er, sie, es habe ima,
Man hat imajo.	Man habe imajo.

Mnóshno shtevílo.

Wir haben imamo,	Wir haben imamo,
Ihr habet imate,	Ihr habet imate,
Sie haben imajo.	Sie haben imajo.

Na pól pretekli zhasf.

Edíno.

Ich hatte sim imel, a, o,	Ich hätte bi imel, a, o,
Du hattest si imel, a, o,	Du hättest — — —
Er, sie, es hatte je imel, a, o,	Er, sie, es hätte — — —
Man hatte so iméli.	Man hätte bi iméli.

Mnóshno.

Wir hatten smo iméli, e,	Wir hätten bi iméli, e,
Ihr hattet ste iméli, e,	Ihr hättet — —
Sie hatten so iméli, e.	Sie hätten — —

Popolnama pretekli zhas.

Edíno.

Ich habe gehabt,	Ich habe gehabt
sim imél, a, o, itd.	sim imel, a, o, itd.
Du hast gehabt,	Du habest gehabt,
Er, sie, es hat gehabt,	Er, sie, es habe gehabt,
Man hat gehabt so iméli, e.	Man habe gehabt, so iméli, e.

Mnóshno.

Wir haben gehabt,	Wir haben gehabt,
fmo iméli, e, itd.	fmo iméli, e, itd.
Ihr habet gehabt,	Ihr habet gehabt,
Sie haben gehabt.	Sie haben gehabt.

Davno pretekli zhas.

Edíno.

Ich hatte gehabt,	Ich hätte gehabt,
sim bil imel, a, o, itd.	bi bil imel, a, o, itd.
Du hattest gehabt,	Du hättest gehabt,
Er, sie, es hatte gehabt,	Er, sie, es hätte gehabt,
Man hatte gehabt.	Man hätte gehabt.
so bili iméli.	bi bili iméli.

Mnóshno.

Wir hatten gehabt,	Wir hätten gehabt,
fmo bili iméli, e, itd.	bi bili iméli, e, itd.
Ihr hattet gehabt,	Ihr hättet gehabt,
Sie hatten gehabt.	Sie hätten gehabt.

Prihódnji zhas.

Edíno.

Ich werde haben,	Ich werde haben,
bom imel, a, o, itd.	bom imel, a, o, itd.
Du wirst haben,	Du werdest haben,
Er, sie, es wird haben,	Er, sie, es werde haben,
Man wird haben.	Man werde haben.
bodo iméli, e.	bodo iméli, e.

Mnóshno.

Wir werden haben,	Wir werden haben,
bomo iméli, e,	bomo iméli, e.
Ihr werdet haben,	Ihr werdet haben,
Sie werden haben.	Sie werden haben.

Prihódnje pretekli zhas.

Edíno.

Ich werde gehabt haben, Ich werde gehabt haben,
bom imel, a, o, itd. bom imel, a, o, itd.
Du wirst gehabt haben, Du werdest gehabt haben,
Er, sie, es wird gehabt haben Er, sie, es werde gehabt haben,
Man wird gehabt haben, Man werde gehabt haben,
bodo iméli, e. bodo iméli, e.

Mnóshno.

Wir werden gehabt haben, Wir werden! gehabt haben,
bomo iméli, e itd. bomo iméli, e,
Ihr werdet gehabt haben, Ihr werdet gehabt haben,
Sie werden gehabt haben, Sie werden gehabt haben.

Velívni naklòn.

Edíno.

Habe (du) iměj,
Habe er, sie, naj ima,

Mnóshno.

Habet (ihr) imějte,
Haben sie naj imajo.

Neokonzhávni naklòn.

Sdanji zhas: Haben iméti.
Pretekli zhas: Gehabt haben.
Prihódnji zhas: Haben werden.

Deléshje.

Sdánji zhas: Habend imajózh,
Pretekli zhas: Gehabt imel, a, o.

Opomba. 1. Namest: ich hätte, du hättest, er hätte
i. t. d. se tudi rezhe: ich würde haben, du wür-
dest haben i. t. d. In namest: ich hätte gehabt i.
t. d. se rezhe: ich würde gehabt haben i. t. d.

Opomba. 2. Glágol haben iméti, je sizér v' Némfh-
kim pomóshni glágol, kér v' pretéklím zhasu
veliko glágolov pregibati pomaga; v' Krajn-
fskim pa glágol iméti nikóli ni pomóshni glá-
gol. V' Krajnfskim namrezh per vsih glágolih
na pomozh jemljemo pomóshni glágol *bíti* seyn,
ktéri je tudi v' Némfhkim velikokrat pomóshni
glágol.

§. 134.

Pomoshni glágol seyn biti pomaga v' Némshkim veliko frédnjih glágolov pregíbatí. Takó se pregíba:

Snaniyni naklòn.

Pogojiyni naklòn.

Sdanji zahf.

Edíno fhtevílo.

Ich bin sim,	Ich sey sim,
Du bist si,	Du seyst si,
Er, sie, es ist je,	Er, sie, es sey je,
Man ist so.	Man sey so.

Mnóshno fhtevílo.

Wir sind smo,	Wir seyn smo,
Ihr seyd ste,	Ihr seyd ste,
Sie sind so.	Sie seyn so.

Na pól pretekli zhať.

Edíno.

Ich war sim bil, a, o,	Ich wäre bi bil, a, o,
Du warst si bil, a, o,	Du wärest — — — —,
Er, sie, es war je bil, a, o,	Er, sie, es wäre — — — —,
Man war so bili.	Man wäre bi bili.

Mnóshno.

Wir waren smo bili, e,	Wir wären bi bili, e,
Ihr waret ste bili, e,	Ihr wäret — — —
Sie waren so bili, e.	Sie wären — — —

Popolnama pretekli zhať.

Edíno.

Ich bin gewesen,	Ich sey gewesen,
sim bil, a, o, itd.	sim bil, a, o, itd.
Du bist gewesen,	Du seyst gewesen,
Er, sie, es ist gewesen,	Er, sie, es sey gewesen,
Man ist gewesen,	Man sey gewesen,
so bili.	so bili.

M n ó s h n o.

Wir sind gewesen,	Wir seyn gewesen,
fmo bili, e, itd.	fmo bili, e, itd.
Ihr seyd gewesen,	Ihr seyd gewesen,
Sie sind gewesen.	Sie seyn gewesen.

Davno pretekli zhas.

E d í n o.

Ich war gewesen,	Ich wäre gewesen,
fim bil, a, o, itd.	bi bil, a, o itd.
Du warst gewesen,	Du wärest gewesen,
Er, sie, es war gewesen,	Er, sie, es wäre gewesen,
Man war gewesen so bili.	Man wäre gewesen bi bili, e.

M n ó s h n o.

Wir waren gewesen,	Wir wären gewesen,
fmo bili, e, itd.	bi bili, e, itd.
Ihr waret gewesen.	Ihr wäret gewesen,
Sie waren gewesen.	Sie wären gewesen.

Prihódnji zhas.

E d í n o.

Ich werde seyn bom,	Ich werde seyn bom,
Du wirst seyn bosh,	Du werdest seyn bosh,
Er, sie, es wird seyn bo,	Er, sie, es werde seyn bo,
Man wird seyn bodo.	Man werde seyn bodo.

M n ó s h n o.

Wir werden seyn bomo,	Wir werden seyn bomo,
Ihr werdet seyn bote,	Ihr werdet seyn bote,
Sie werden seyn bodo.	Sie werden seyn bodo.

Prihódnje pretekli zhas.

E d í n o.

Ich werde gewesen seyn,	Ich werde gewesen seyn,
bom, i. t. d.	bom, i. t. d.
Du wirst gewesen seyn,	Du werdest gewesen seyn,
Er, sie, es wird gewesen seyn.	Er, sie, es werde gewesen seyn.

M n ó s h n o.

Wir werden gewesen seyn,	Wir werden gewesen seyn,
Ihr werdet gewesen seyn,	Ihr werdet gewesen seyn,
Sie werden gewesen seyn.	Sie werden gewesen seyn.

Velívni naklòn.

Edíno.

Mnóshno.

Sey (du) bódi,
Sey er, sie naj bo.

Seyd (ihr) bodite,
Seyn sie naj bódo.

Neokónzhavni naklòn.

Sdánji zhas: seyn biti.

Pretekli zhas: gewesen seyn.

Prihódnji zhas: seyn werden.

Deléshje.

Sdánji zhas: bijózh.

Pretekli zhas: gewesen bil.

Opómba. Namest: ich wäre, du wärest itd. se tudi rezhe: ich würde seyn, du würdest seyn, itd. namest: ich wäre gewesen itd. se tudi rezhe: ich würde gewesen seyn.

§. 135.

Pomóshni glágol werden biti, postati, pomaga v' Nemshkim prihódnji zhas v' djavnim salógu pregibati; v' terpiivnim salógu pa vse zhase. V' Krajnshkim se pa vézhi dél namest werden poslúshimopomóshniga glágola *biti*, ktériga pregib je shé snan; torej ga tukej ne bo tréba ponavljati. Némshki pomóshni glágol se tako pregiba:

*Snaniivni naklòn.**Pogojivni naklòn.*

Sdánji zhas.

Edíno.

Ich werde,

Ich werde,

Du wirst,

Du werdest,

Er, sie, es, man wird.

Er, sie, es, man werde.

Mnóshno.

Wir werden,

Wir werden,

Ihr werdet,

Ihr werdet,

Sie werden.

Sie werden.

Na pol pretekli zhas.

Edíno.

Ich wurde (ward),

Ich würde,

Du wurdest (wardst)

Du würdest,

Er ic. wurde (ward).

Er ic. würde.

M n ó s h n o.

Wir wurden,
Ihr wurdet,
Sie wurden.

Wir würden,
Ihr würdet.
Sie würden.

Popolnama pretekli zhas.

E d í n o.

Ich bin geworden,
Du bist geworden,
Er ic. ist geworden.

Ich sey geworden,
Du seyst geworden,
Er ic. sey geworden.

M n ó s h n o.

Wir sind geworden,
Ihr seyd geworden,
Sie sind geworden.

Wir seyn geworden,
Ihr seyd geworden,
Sie seyn geworden.

Davno pretekli zhas.

E d í n o.

Ich war geworden,
Du warst geworden,
Er ic. war geworden.

Ich wäre geworden,
Du wärest geworden,
Er ic. wäre geworden.

M n ó s h n o.

Wir waren geworden,
Ihr waret geworden,
Sie waren geworden.

Wir wären geworden,
Ihr wäret geworden,
Sie wären geworden.

Prihódnji zhas.

E d í n o.

Ich werde werden,
Du wirst werden,
Er ic. wird werden.

Ich werde werden,
Du werdest werden,
Er ic. werde werden.

M n ó s h n o.

Wir werden werden,
Ihr werdet werden,
Sie werden werden.

Wir werden werden,
Ihr werdet werden,
Sie werden werden.

Prihodnje pretekli zhas.

E d í n o.

Ich werde geworden seyn, Du wirst geworden seyn,
Du wirst geworden seyn, Du werdest geworden seyn,
Er ic. wird geworden seyn. Er ic. werde geworden seyn.

Mnóshno.

Wir werden geworden seyn, Wir werden geworden seyn,
Ihr werdet geworden seyn, Ihr werdet geworden seyn,
Sie werden geworden seyn. Sie werden geworden seyn.

Velívní naklòn.

Edíno.
Werde (du),
Werde er, sie.

Mnóshno.
Werdet (ihr),
Werden sie.

Neokonzhavni naklòn.

Sdánji zhas: werden.
Pretekli zhas: geworden seyn.
Prihódnji zhas: werden werden.

Deléshje.

Sdánji zhas: Werdend (ni navadno).
Pretekli zhas: geworden.

Opomba. 1. Namest: ich würde itd. se tudi rezhe:
ich würde werden itd.; in namest ich wäre gewor-
den itd. se tudi rezhe: ich würde geworden seyn.
2. Kadar je glágol werden pomoshin glágol,
njegovo deléshje pretekliga zhafa ni gewor-
den ampak worden.

§. 436.

Drugi glágoli se v' Némshkim po enim sglédu,
po eni podobi pregibajo.

4. Sgled djávniga pregiba.

Snaniyni naklòn.

Pogojivni naklòn.

Sdanji zhas.

Edíno shtevílo.

Ich lobe hválim,
Du lobest (lobst) hválissh,
Er ic. lobt hváli.

Ich lobe hválim,
Du lobest hválissh,
Er ic. lobe hváli.

Mnóshno shtevílo.

Wir loben hválimo,
Ihr lobet hválite,
Sie loben hválijo.

Wir loben hválimo,
Ihr lobet hválite,
Sie loben hválijo.

Na pól pretekli zhas.

Edíno.

Ich lobte sim hválil, a, o, Ich lobete bi hválil, a, o,
 Du lobtest si hválil, a, o, Du lobetest bi hválil, a, o,
 Er ic. lobte je hválil, a, o. Er ic. lobete bi hválil, a, o.

Mnóshno.

Wir lobten smo hvalili, e, Wir lobeten bi hvalili, e,
 Ihr lobtet ste hvalili, e, Ihr lobetet bi hvalili, e,
 Sie lobten so hvalili, e. Sie lobeten bi hvalili, e.

Popolnama pretekli zhas.

Edíno.

Ich habe gelobt	Ich habe gelobt
sim hválil, a, o, itd.,	sim hválil, a, o, itd.
Du hast gelobt,	Du habest gelobt,
Er ic. hat gelobt.	Er ic. habe gelobt.

Mnóshno.

Wir haben gelobt,	Wir haben gelobt,
smo hvalili, e, itd.,	smo hvalili, e, itd.
Ihr habet gelobt,	Ihr habet gelobt,
Sie haben gelobt.	Sie haben gelobt.

Davno pretekli zhas.

Edíno.

Ich hatte gelobt,	Ich hätte gelobt,
sim bil hválil, a, o, etc.,	bi bil hválil, a, o, etc.,
Du hattest gelobt,	Du hättest gelobt,
Er ic. hatte gelobt,	Er ic. hätte gelobt.

Mnóshno.

Wir hatten gelobt,	Wir hätten gelobt,
smo bili hvalili, e, itd.	bi bili hvalili, e, itd.,
Ihr hattet gelobt,	Ihr hättet gelobt,
Sie hatten gelobt.	Sie hätten gelobt.

Prihódnji zhas.

Edíno.

Ich werde loben,	Ich werde loben,
bom hválil, a, o, itd.,	bom hválil, a, o, itd.,
Du wirst loben,	Du werdest loben,
Er ic. wird loben.	Er ic. werde loben.

M n ó s h n o.

Wir werden loben,	Wir werden loben,
bomo hvalili, e, idt.,	bomo hvalili, e, idt.,
Ihr werdet loben,	Ihr werdet loben,
Sie werden loben.	Sie werden loben.

Prihódnje pretekli zhas.

E d í n o.

Ich werde gelobt haben,	Ich werde gelobt haben,
bom hválil, a, o, idt.,	bom hválil, a, o, idt.,
Du wirst gelobt haben,	Du werdest gelobt haben,
Er ic. wird gelobt haben.	Er ic. werde gelobt haben.

M n ó s h n o.

Wir werden gelobt haben,	Wir werden gelobt haben.
bomo hvalili, e, idt.	bomo hvalili, e, idt.
Ihr werdet gelobt haben,	Ihr werdet gelobt haben,
Sie werden gelobt haben.	Sie werden gelobt haben.

Velívni naklòn.

E d í n o.

M n ó s h n o.

Lobe (du) hváli,	Lobet (ihr) hvalíte,
Lobe er, sie, naj hváli.	Loben sie, naj hválijo.

Neokonzhavni naklòn.

Sdánji zhas: Loben hvalíti.

Pretekli zhas: Gelobt haben.

Prihódnji zhas: Loben werden.

Deléshje.

Sdánji zhas: Lobend hvalijózh.

Pretekli zhas: Gelobet (gelobt) hvalil, a, o ; hvalili, e.

Opomba. V' na pol preteklím zhasu pogojivniga naklóna se namešt: ich lobete itd. tudi rezhe: ich würde loben itd. Ravno takó tudi v' davno preteklím zhasu namešt: ich hätte gelobt itd. ich würde gelobt haben.

Krain. deutsche Sprachlehre.

D

Sgled terpívnaiga pregíba.

Snaniðni naklòn.

Pogojiðni naklòn.

Edíno fhtevílo.

Ich werde gelobt,
 sim hváljen, a, o,
 Du wirst gelobt,
 si hváljen, a, o,
 Er ic. wird gelobt,
 je hváljen, a, o.

Ich werde gelobt,
 sim hváljen, a, o,
 Du werdest gelobt,
 si hváljen, a, o,
 Er ic. werde gelobt,
 je hváljen, a, o.

Mnóshno fhtevílo.

Wir werden gelobt,
 smo hváljeni, e, itd.
 Ihr werdet gelobt,
 Sie werden gelobt.

Wir werden gelobet,
 smo hváljeni, e, itd.
 Ihr werdet gelobet,
 Sie werden gelobet.

Na pol pretekli zhas.

Edíno.

Ich wurde gelobet,
 sim bil hváljen, a, o, itd.
 Du wurdest gelobet,
 Er ic. wurde gelobet.

Ich würde gelobet,
 bi bil hváljen, a, o, itd.
 Du würdest gelobet,
 Er ic. würde gelobet.

Mnóshno.

Wir wurden gelobet,
 smo bili hváljeni, e, itd.
 Ihr wurdet gelobet,
 Sie wurden gelobet.

Wir würden gelobet,
 bi bili hváljeni, e, itd.
 Ihr würdet gelobet,
 Sie würden gelobet.

Popolnama pretekli zhas.

Edíno.

Ich bin gelobt worden,
 sim bil hváljen, a, o, itd.
 Du bist gelobt worden,
 Er ic. ist gelobt worden.

Ich sey gelobet worden,
 sim bil hváljen, a, o, itd.
 Du seyst gelobet worden,
 Er ic. sey gelobet worden.

Mnóshno.

Wir sind gelobet worden,
 smo bili hváljeni, e, itd.
 Ihr seyd gelobet worden,
 Sie sind gelobet worden.

Wir seyn gelobet worden,
 smo bili hváljeni, e, itd.
 Ihr seyd gelobet worden,
 Sie seyn gelobet worden.

Davno pretekli zhas.

Edíno.

Ich war gelobet worden, Ich wäre gelobet worden,
 sim bil hváljen bil, a, o, itd. bi bil hváljen, a, o, itd.
 Du warst gelobet worden, Du wärest gelobet worden,
 Er ic. war gelobet worden. Er ic. wäre gelobet worden.

Mnóshno.

Wir waren gelobet worden, Wir wären gelobet worden,
 smo bili, e hváljeni, e, bili, bi bili, e, hváljeni, e, bili,
 e, itd., e, itd.,

Ihr waret gelobet worden, Ihr wäret gelobet worden,
 Sie waren gelobet worden. Sie wären gelobet worden.

Prihódnji zhas.

Edíno.

Ich werde gelobet werden, Ich werde gelobet werden,
 bom hváljen, a, o, itd., bom hváljen, a, o, itd.,
 Du wirst gelobet werden, Du werdest gelobet werden,
 Er ic. wird gelobet werden. Er ic. werde gelobet werden.

Mnóshno.

Wir werden gelobet werden, Wir werden gelobet werden,
 homo hváljeni, e, itd., homo hváljeni, e, itd.,
 Ihr werdet gelobet werden, Ihr werdet gelobet werden,
 Sie werden gelobet werden. Sie werden gelobet werden.

Prihódnje pretekli zhas.

Edíno.

Ich werde gelobet worden	Ich werde gelobet worden
seyn,	seyn,
bom hváljen, a, o, itd.,	bom hváljen, a, o, itd.,
Du wirst gelobet worden	Du werdest gelobet worden
seyn,	seyn,
Er ic. wird gelobet worden	Er ic. werde gelobet worden
seyn.	seyn.

Mnóshno.

Wir werden gelobet worden	Wir werden gelobet worden
seyn,	seyn,
bomo hváljeni, e, itd.,	bomo hváljeni, e, itd.,
Ihr werdet gelobet worden	Ihr werdet gelobet worden
seyn,	seyn,
Sie werden gelobet worden	Sie werden gelobet worden
seyn.	seyn.

Velívni naklòn.

Edíno.

Mnóshno.

Du sollst gelobet werden,	Ihr solltet gelobet werden,
bódi hváljen, a, o,	bodite hváljeni, e,
Er ic. soll gelobet werden,	Sie sollen gelobet werden,
naj bo hváljen, a, o.	naj bodo hváljeni, e.

Neokonzhavni naklòn.

Sdánji zhas: Gelobet werden, hváljen, a, o, biti.

Pretekli zhas: Gelobet worden seyn, biti hváljen, a, o, biti.

Prihódnji zhas: Werden gelobet werden.

Deléshje.

Pretekli zhas: Gelobet (gelobt) hváljen, a, o; hváljeni, e.

Opomba. 1. V' na pol preteklím zhasu se tudi rezhe: Ich würde gelobet werden i. t. d. — In v' davno preteklím zhasu: Ich würde gelobet worden seyn i. t. d.

Sdánjimu in na pol preteklím zhasu v' djavnim salógu se pravi edíni zhasi einfache Zeiten, drugim shtirim zhasam pa, in všim zhasam terpivniga salóga se pa sostávljeni zhasi pravi.

2. V' Krajnskím se nektéri glágoli v' terpivnim salógu tudi s' povernívním saiménam se pregíbajo; postavim: Es mir getragen, je neseno, ali pa: se nósi i. t. d.

3. Némzi velíkokrat v' trétjim lizu edíniga shtevíla v' djavnim salógu, kadar se ne govori od kake posebne osébe, besédo man postavijo. V' Krajnskím vézhi dél namest man trétje lize mnóshniga shtevíla postavimo, vzhasi pa tudi edíno shtevílo, tode v' terpivnim salógu s' povernívním saimenam: se. Postavim: Man sagt pravijo, man lieset se bere.

§. 137.

Po sglédu loben se pregíbajo vsi glágoli, ktéri v' pregibanji koreníniga glasa ne spremené, in imajo v' napol preteklím zhasu te ali pa ete, in se v' deléshji pretekliga zhasa konzhajó s' et ali pa t.

Tém glágolam se pravi *vprávní glágoli* *regelmäßige Zeitwörter*. Je pa še veliko drugih glágolov, ktéri se ne pregíbajo po sglédu loben, in ktérim se *nevprávní glágoli* *unregelmäßige Zeitwörter* pravi.

§. 138.

Nevprávní glágoli spremeně v' pregíbánji svoj korenínini glaf, so v' na pol preteklím zhasu navadno enoslóshni, in se v' deleshji preteklíga zhasa vézhidél s' en konzhajo, in velikokrat imajo tudi v' drugim in trétjim lizu sdánjiga zhasa v' ediním fhtevílu, in v' velívním naklónu kaj posébníga.

§. 139.

De se nevprávní glágoli lóshej najdejo, so tukej v' abezédnim rédu sapísani. Glágoli s' eno svésdizo (*) se shé fkorej splòh kakor vpravni pregíbajo; ktéri imajo pa dvé svésdizi (**) tísti se fízer navadno kakor nevprávní pregíbajo, uzhèni in omíkani Némzi jih pa, kadar víško govore, kakor vpravne glágole pregíbajo.

Popís nevprávnih glágolov.

Bačēn pēzhi (kruh). Du bāčst (backest), er bāčst (backet); ich buč (backte); Pogojivni naklōn: ich būcke (backete); bāč; ich habe gebāchen. Pačēn vklādati je vprávin glágol.

Befehlēn ukasati. Du bešehlst, er bešehl; ich befahl; Pogoj. ich befāhle; bešehl; ich habe befohlen.

Befleīßen, sīch, si pērsadjati. Ich beflīß; Pog. beflisse; beflēiß ali pa beflēiße; ich habe mich beflissen. Befleīßigen je vprávin glágol.

Begīnnen sazhėti. Ich begann; Pog. begānne; beginn; ich habe begonnen.

Beīßen grísti. Ich biß; Pog. ich biße; beiß ali pa beiße; ich habe gebissen.

Bergen skriti. Du bīrgst, er bīrgt; ich barg; Pog. ich bāрге; bīrg; ich bin geborgen. Ravno takó ver bergen skriti se; samo v' pog. nakl. ima: ich verbūrge namešt verbāрге. Her bergen prenózhiti (kogá) se pregíba po sglédu loben.

* **Bersten** pōzhiti. Ich barst ali borst (berstete); Pog.

ich börste, (berstete); birst (berste); ich bin geboren (geberstet).

Besinnen, sich, pomisliti se. Ich besann mich; Pog. ich besänne mich; ich habe mich besonnen; se pregiba, kakor sin nen.

Betrieden goljsati. Ich betrog; Pog. ich betröge; ich habe betrogen.

Bewegen premajati, nagniti kogá h' kaki rézhi. Ich bewog; Pog. ich bewöge; ich habe bewogen. Zhe pa bewegen poméni majati, spremajati se, ganiti kogá (rühren), je vpráven glágol.

Biegen vgniti, shibiti. Ich bog; Pog. ich böge; biege; ich habe gebogen. Beugen perkloníti, se vpravno pregiba.

Biethen ponúdi. Ich both; Pog. ich böthe; bieth ali biethe; ich habe gebothen.

Binden vesati. Ich band; Pog. ich bände; binde; ich habe gebunden.

Bitten profiti. Ich bath; Pog. ich bätthe; bitt' ali bitte; ich habe gebethen. Ravno takó se pregibajo: erbitten sprofiti, abbitten sa saméro profiti itd.

Blasen pihati. Du bläsest, er bläset ali bläst; ich blies; blase; ich habe geblasen.

Bleiben ostati. Ich blieb; bleib ali bleibe; ich bin geblieben.

Bleichen beliti, je vpravin glágol. Softavljena glá-gola pa: erbleichen in verbleichen oble-déti sta nevpravna: ich erblich, verbligh; ich bin erblichen, verblighen.

Braten pezhi, ima deléshje pretekligazhafa: gebraten.

Brechen lomíti, slomíti. Du brichst, er bricht; ich brach; Pog. ich bräche; brich; ich habe gebrochen. Ravno takó: erbrechen vломiti in zerbrechen ras-biti. Radebrechen s' kolésam kosti tréti, se vpravno pregiba.

Brennen goréti. Ich brannte; Pog. ich brennete; brenne; ich habe gebrannt.

Bringen pernesti. Ich brachte; Pog. ich brächte; bringe; ich habe gebracht.

- Denken misliti. Ich dachte; Pog. ich dächte; denke;
ich habe gedacht.
- Dingen najéti. Ich dung; Pog. ich dünge; dinge;
ich habe gedungen. Ravno takó: bedingen,
verdingen. Pravi se pa vúnder bedingt, kadar
se s' pogojam kàj rezhe. — Dúngen gnojiti se
pregiba kakor loben.
- Dreschen mlatiti. Du drischest, er drischt; ich drosch;
Pog. ich drösche; drisch; ich habe gedroschen.
- Dringen siliti. Ich drang; Pog. ich dränge; dringe;
ich habe gedrungen.
- Dürfen sméti. Ich darf, du darfst, er darf; wir
dürfen, ihr dürfet, sie dürfen. Pog. sdánj: ich
dürfe, du dürfest i. t. d.; ich durste; Pog. ich dürf-
te; ich habe gedurst. Ravno takó bedürfen po-
trebovati.
- Empfangen prejéti. Ich empfang; ich habe empfan-
gen. Kakor fangen.
- Empfehlen perporozhiti. Ich empfahl; empfahlen.
Kakor befehlen.
- Entspritzen israſti, seroditi. Ich entsproß; ich bin
entsprossen. Kakor sprießen.
- Erküren isvoliti. Ich erkor; Pog. ich erköre; erküre;
ich habe erkoren.
- Erlöschen vgáſniti. Gléj löschen gasiti.
- Erschallen raslégati se. Es erschallt; es erscholl;
Pog. es erschölle; erschalle; es ist erschollen.
(Schallen buzhati, svoniti je vpravin glágol.)
- Erschrecken vſtráſhiti se. Du erschrickst, er erschrickt;
ich erschrack; Pog. ich erschrücke; erschrick; ich bin
erschrocken. Kadar pa erschrecken poméni vſtra-
ſhiti kogá, se pregiba kakor loben.
- Erwägen prevdárati. Ich erwog; Pog. ich erwöge;
erwäg ali erwäge; ich habe erwogen.
- Essen jésti. Du issest, er ißt; ich aß; Pog. ich äße;
iß; ich habe gegessen.
- Fahren peljati se. Du fährst, er fährt; ich fuhr;
Pog. ich führe; fahr ali fahre; ich bin gefahren.
Ravno takó se pregibajo vſi ſostávljeni glágoli,
rasun willfahren dovoliti. Kadar fahren poméni

peljáti kogá, ima v' preteklim zhasu pomóshni glágol haben.

Fallen pásti. Du fällst, er fällt; ich fiel; fall ali falle; ich bin gefallen.

Fangen vjéti. Du fängst, er fängt; ich fing; fange; ich habe gefangen.

Fechten bojeváti se. Du fichtst, er ficht (tudi: du fechtest, er fechtet); ich focht; Pog. ich föchte; ficht (ali fechte); ich habe gefochten.

Finden nájditi. Ich fand; Pog. ich fände; finde; ich habe gefunden.

Flechten plesti. Du flichtst (tudi du flechtest, er flechtet); ich flocht; Pog. ich flöchte (tudi ich flechtete); ich habe geflochten. Ravno tako verflechten.

Fliegen letéti. Du fliegst, er fliegt; ich flog; Pog. ich flöge; ich bin geflogen.

Fliehen beshati. Du fliehst, er flieht; ich floh; Pog. ich flöhe; ich bin geflohen.

Fließen tezhi (kakor vòda). Du fließest, er fließt; ich floß; Pog. ich flöße; fließe; geflossen; od vòde in drugih tekózhnih rezhi, od glasú in besedí se rëzhe: sie sind geflossen; od ran, ozhi, zev, shlebov se pa rëzhe: sie haben geflossen.

Fressen shréti. Du frießest, er frießt; ich fraß; Pog. ich fräße; ich habe gefressen.

Frieren smersovati, sébsti. Ich fror; Pog. ich fröre; friere; gefroren; es hat uns gefroren seblo nal je. Das Wasser ist gefroren, vòda je smersnila.

* Gähren kifati se, vréti. Ich gohr; Pog. ich göhre (tudi: gährete); gähre; ich habe gegohren, der Wein hat gegohren vino je vrélo.

Gebären roditi. Du gebierst, sie gebiert (tudi: du gebärest, sie gebäret); ich gebar; Pog. ich gebäre; gebier ali gebäre; ich habe geboren.

Geben dati. Du gibst, er gibt; ich gab; Pog. ich gäbe; gib; ich habe gegeben.

Gebiethen sapovédati. Ich geboth: Pog. ich geböthe; gebieth ali gebieth; ich habe gebothen.

* Gedeihen tekniti. Ich gedieh; Pog. ich gediehe; (gedeihete); gedeih; gediehen.

- Gefallen dopasti. Ich habe gefallen. Sizër kakor
fallen.
- Gehen iti. Ich ging; Pog. ich ginge; geh ali gehe;
ich bin gegangen.
- Gelingen po frézhi se isiti. Eš gelingt; eš gelang;
Pog. eš gelänge, eš ist gelungen.
- Gelten veljati. Du gilst, er gilt; ich galt; Póg. ich
gälte; gilt; ich habe gegolten.
- * Genesen osdravéti. Ich genas; Pog. ich genäse
(tudi genesete); ich bin genesen.
- Genießen vshivati, vshiti. Ich genoß; Pog. ich ge-
nöße; genieß; ich habe genossen.
- Geschehen sgoditi se. Eš geschieht; eš geschah; Pog.
eš geschähe; eš ist geschehen.
- Gewinnen perdobiti. Ich gewann; Pog. ich gewän-
ne; ich habe gewonnen.
- Gießen vlivati, vlititi. Ich goß; Pog. ich göße; gieß;
ich habe gegossen.
- * Gleichen enák bití. Ich glich; gleich ali gleiche; ich
habe geglichen.
- Gleichen ravno storiti, se pa pregiba po sglédu
loben.
- ** Gleiten derzhati, isderkniti. Ich glitt; Pog. ich
glitte, (tudi: ich gleitete); gleite; ich bin geglit-
ten. Begleiten spremiti se pregiba, kakor
loben.
- ** Glimmen tléti. Ich glomm; Pog. ich glömme
(bolje glimmete); ich habe geglommen, (bolje: ich
habe geglimmt).
- Graben kopati. Du gräbst, er gräbt; ich grub; Pog.
ich grübe; ich habe gegraben.
- Greifen prijeti, popasti. Ich griff; greif ali greife;
ich habe gegriffen.
- Haben iméti. Glej sgorej str. 40. Handhaben se pre-
giba, kakor loben.
- Halten dershati. Du hältst, er hält; ich hielt; halt
ali halte; ich habe gehalten.
- Hängen viséti. Du hängst, er hängt; ich hing; han-
ge; ich habe gehangen.
- Hängen obéfiti je vpráven glágol.

Hauen mahñiti, bítì, fèkati. Ich hieb; Pog. ich hieße, (tudi: ich hauete); hau ali haue; ich habe gehauen. Ravno takó: be=ver=zerhauen.

Heben vsdigniti. Ich hob; Pog. ich höbe; hebe; ich habe gehoben. Ravno takó erheben.

Heißen imenováti. Ich hieß; heiß ali heiße; ich habe geheißén.

Helfen pomagati. Du hilfst, er hilfst; ich half; Pog. ich hülfe, (ali hülfte); hilf; ich habe geholfen.

Kennen posnati. Ich kannte; Pog. ich kennete; kenne; ich habe gekannt.

Klimmen plésati. Ich klonn; Pog. ich klömme (tudi: ich klimmete); klümme; ich bin geklommen.

Klingen svenzhati. Ich klang; Pog. ich klänge; klinge; ich habe geklungen.

Kneifen shipáti, vshipniti. Ich kniff; ich habe gekniffen. **Kneipen**, kar ravno tó poméni, je pa vpráven glágol.

Kommen priti. Du kommst, er kommt; (navadno: du kömmt, er kömmt); ich kam; Pog. ich käme; komm; ich bin gekommen. (**Bewillkommen** sprejéti kogá je vpráven glágol).

Können morem. Ich kann, du kannst, er kann, wir können itd. Pog. ich könne itd.; ich konnte; Pog. ich könnte; ich habe gekonnt.

Kriechen lásiti, plasiti se. Du kriechst, er kriecht; ich kroch; Pog. ich kröche; kriech; ich bin gekrochen.

Laden vkladati, tovoriti. Du ladest, er ladet; ich lud; Pog. ich lüde; ich habe geladen.

Lassen pustiti. Du lässest, er läßt; ich ließ; laß; ich habe gelassen. Ravno takó: verlassen sapustiti, veranlassen je pa vpráven glágol.

Laufen letéti. Du läufst, er läuft; ich lief; lauf; ich bin gelaufen.

Leiden terpéti. Ich litt; leide; ich habe gelitten. **Verleiden** se pregiba po sglédu loben.

Leihen posoditi. Ich lieh; ich habe geliehen.

Lesen brati. Du liesest, er lieset, (liest); ich las; Pog. ich läse; ließ; ich habe gelesen.

Liegen leshati. Ich lag; Pog. ich läge; lieg; ich habe gelegen. Ravno takó erliegen.

Löschen ugasovati, ugáfniti. Du lischest, er lischt; ich löscht; Pog. ich lösche; lisch; ich bin gelöschen. Kadar je pa löschen djávin glágol in poméni *gasiti*, se pregiba kakor loben. Ravno takó auslöschen sbrifati.

Lügen lagáti. Ich log; Pog. ich löge; lüge; ich habe gelogen.

Mahlen mléti. Gemahlen. Mahlen malati je vprávin glágol.

Meiden varovati, ogibati se. Ich mied; meide; ich habe gemieden.

Melken mlésti. Ich molkt; melke; ich habe gemolken.

Messen mériti. Du missest, er mißt; ich maß; Pog. ich mäße; miß; ich habe gemessen.

Mögen hotéti. Ich mag, du magst, er mag, wir mögen itd. Pog. ich möge itd.; ich mochte; Pog. ich möchte; möge; ich habe gemocht.

Müssen moram. Ich muß, du mußt, er muß, wir müssen, itd. Pog. ich müsse, du müssest, er müsse itd. ich mußte; Pog. ich müßte; ich habe gemußt.

Nehmen vséti. Du nimmst, er nimmt; ich nahm; Pog. ich nähme; nimm; ich habe genommen.

Nennen imenovati. Ich nannte ali nennte; Pog. ich nennete; nenne; ich habe genannt ali genennet.

Pfeifen shvishgati. Ich pfiff; pfeif; ich habe gepfiffen.

Pflegen iméti, rediti. Ich pflog; Pog. ich pflöge; pflege; ich habe gepflogen. Pflegen navado iméti se pa pregiba, kakor loben.

Preisen hvaliti. Ich pries; preise; ich habe gepriesen. Lobpreisen je vprávin glágol.

Quellen isvirati, tezhi. Du quillst, er quillt; ich quoll; Pog. ich quölle; quill; ich bin gequollen. Kadar pa quellen poméni namákati, se pregiba navadno kakor loben. Ravno tako tudi quallen terpinzhiti.

Rathen svétovati. Du räthst, er räth; ich rieth; rath; ich habe gerathen.

Reiben dèrgati, ribati. Ich rieb; reibe; ich habe gerieben.

Reißen tèrgati. Ich riß; Pog. ich risse; reiße ali reiße; ich habe gerissen.

Reiten jésditi. Ich ritt; reit ali reite; ich bin geritten. Rayno takó: bereiten prejésditi; objésditi. Bereiten perpráviti se pa vprávno pregiba.

Rennen letéti, dirjati. Ich rannte; Pog. ich rennete; renne; gerannt.

Riechen dúhati. Ich roch; Pog. ich röche, riech; ich habe gerochen.

Ringen boriti se, metati se. Ich rang; Pog. ich ränge; ringe; ich habe gerungen. Umringen obstopiti se vprávno pregiba.

Rinnen tezhi, zréli. Ich rann; Pog. ich ränne, rinne; geronnen.

Rufen klizati. Ich rief; ich habe gerufen.

Salzen soliti. Gesalzen.

Saufen piti, pijánzhevati. Du säufst, er säuft; ich soff; Pog. ich söffe; sauf; ich habe gesoffen.

Saugen seláti. Ich sog; Pog. ich söge; sauge ali saug; ich habe gesogen.

Schaffen narediti, stvariti. Ich schuf; Pog. ich schüfe; schaffe; ich habegeschaffen. Zheima Schaffen kak drugi pomén, se pregiba kakor loben.

Scheiden lozhiti se. Ich schied; scheide (scheid); geschieden. Scheiden odlozhiti je vpráven glágo.

Scheinen svetiti se, kasati, viditi se. Ich schien; scheine; ich habe geschienen. Bescheinen je vprávin glágol.

Schelten kléti. Du schiltst, erschilt; ich schalt; Pog. ich schölte; ich habe gescholten. Ravno takó: ausschelten okrégati, osmerjati.

Scheren strizhi. Du scherst, er schert, (du schierst, er schiert); ich schor; Pog. ich schöre; schere, (schier); ich habe geschoren. Ravno takó bescheren ostrizhi; bescheren komu kaj podeliti, se pregiba kakor loben.

Schieben tishati, potisniti, poríniti. Ich schob; Pog. ich schöbe; schiebe; ich habe geschoben.

- Schießen streljati. Ich schoß; Pog. ich schöffe; schieß; ich habe geschossen.
- Schinden odérati. Ich schund; Pog. ich schünde; schinde; ich habe geschunden.
- Schlafen spati. Du schläfst, er schläft; ich schlief; schlafe; ich habe geschlafen.
- Schlagen vdáriti, tepsti. Du schlägst, er schlägt; ich schlug; Pog. ich schlüge; schlage; ich habe geschlagen. Rathschlagen in berathschlagen sta vprávná glágola.
- Schleichen lésti, plasiti se. Ich schlich; schleiche; ich bin geschlichen.
- Schleifen brufiti. Ich schliff; schleif ali schleife; ich habe geschliffen. — Schleifen po tléh vlézhi, pokonzhati, se pregiba kakor loben.
- Schleissen musati, tǝrgati se. Ich schliß; schleiß; geschlißen.
- Schliessen lésti, islésti, isplasiti se. Ich schloß; Pog. ich schlöffe; schlief; ich bin geschlossen.
- Schließen sapréti. Ich schloß; Pog. ich schlöße; schließe; ich habe geschlossen.
- Schlingen ovijati, viti, poshirati. Ich schlang; Pog. ich schlänge; schlinge; ich habe geschlungen.
- Schmelzen rastopiti se. Du schmelzest, er schmilzt; ich schmolz. Pog. ich schmölze; schmilz; ich bin geschmolzen. — Schmelzen topíti káko rézh je vpráven glágol.
- Schneiden résati. Ich schnitt; schneide; ich habe geschnitten.
- Schreiben pisati. Ich schrieb; schreibe; ich habe geschrieben.
- Schreiten stópiti. Ich schritt; schreite; ich bin geschritten.
- Schreyen vpiti. Ich schrie; schrey; ich habe geschrien.
- Schwären gnojiti se. Schwört; schwor; ist geschworen.
- Schweigen molzhati. Ich schwieg; schweige; ich habe geschwiegen.

- Schwellen** otékati. Du schwillst, er schwillt; ich schwoll; Pog. ich schwölle; schwill; ich bin geschwollen. Schwellen narediti, de otéka, de se narafha (vôda), se prégiba kakor loben.
- Schwimmen** plávati. Ich schwamm; Pog. ich schwämme; schwimm ali schwimme; geschwommen.
- Schwinden** sginiti, ufahniti. Ich schwand; Pog. ich schwände; schwinde; ich bin geschwunden.
- Schwingen** lukati, vsdigniti, mahati. Ich schwang; Pog. ich schwänge; schwinde; ich habe geschwungen.
- Schwören** persézhi. Ich schwor; Pog. ich schwöre; ich habe geschworen.
- Sehen** viditi. Du siehst, er sieht; ich sah; Pog. ich sähe; sieh ali siehe; ich habe gesehen.
- Sieden** vréti, kipéti. Ich sott; Pog. ich sötte; siede, ich habe gesotten.
- Singen** péti. Ich sang; Pog. ich fänge; singe; ich habe gesungen.
- Sinken** pádati, pásti. Ich sank; Pog. ich sänke; sinke; ich bin gesunken.
- Sinnen** pomishljevati. Ich sann; Pog. ich sänne; sinn ali sinne; ich habe gesonnen.
- Sitzen** sedéti. Ich saß; Pog. ich säße; sitz ali sitze; ich bin gefessen.
- Spalten** klati, preklati. Gespalten.
- Spien** pljuvati. Ich spie; spen; ich habe gespien. Berspien je vpráven glágol.
- Spinnen** présti. Ich spann; Pog. ich spanne; spinn ali spinne; ich habe gesponnen.
- Sprechen** govoriti. Du sprichst, er spricht; ich sprach; Pog. ich spräche; sprich; ich habe gesprochen.
- Sprossen** poganjati, rasti. Ich sproß; Pog. ich sprösse; sprieß; ich bin gesprossen.
- Springen** skakati. Ich sprang; Pog. ich spränge; springe; ich bin gesprungen.
- Stechen** bôsti. Du stichst, er sticht; ich stach; Pog. ich stäche; stich; ich habe gestochen.
- Stehen** stati. Ich stand; Pog. ich stände, steh; ich bin gestanden.

Stehlen kraſti. Du ſtiehlſt, er ſtiehlt; ich ſtahl; Pog. ich ſtähle; ſtiehl; ich habe geſtohlen. **Stählen** jéklati, ſe pregiba, kakor loben.

Steigen ſtópati, ſtopiti. Ich ſtieg; ſteige; ich bin geſtiegen.

Sterben umréti. Du ſtirbſt, er ſtirbt; ich ſtarb; Pog. ich ſtärbe; ſtirb; ich bin geſtorben.

Stinken ſmerdédi. Ich ſtank; Pog. ich ſtänke; ſtink; ich habe geſtunken.

Stoßen porivati, poríniti. Ich ſtoße, du ſtößeſt, er ſtößt; ich ſtieß; ſtoß; ich habe geſtoßen.

Streichen gláditi, másati, biti. Ich ſtrich; ſtreich; ich habe geſtrichen.

Streiten bojeváti ſe. Ich ſtritt; ſtreit; ich habe geſtritten.

Thun délati, ſtoríti. Du thuſt, er thut; ich that; Pog. ich thäte; thu; ich habe gethan.

Tragen noſiti, neſti. Du trägſt, er trägt; ich trug; Pog. ich trüge; trage; ich habe getragen.

Treffen sadéti. Du triſſſt, er triſſt; ich traſ; Pog. ich träſe; triſſ; ich habe getroffen.

Treten tlazhiti. Du trittſt, er tritt; ich trat; Pog. ich träte; ich habe getreten.

Trinken piti. Ich trank; Pog. ich tränke; trinf; ich habe getrunken.

Verderben ſpriditi ſe, ſkaſiti ſe. Du verdirbſt, er verdirbt; ich verderb; Pog. ich verdärbe; verdirb; ich bin verdorben. — **Verderben** pokasiti, pogubiti ſe pregiba kakor loben.

Verdrießen mersiti, ſa malo ſe sdéti. Es verdrießt; es verdroß; Pog. es verdröſſe; es hat mich verdroſſen.

Vergeſſen poſabiti. Du vergiſſeſt, er vergißt; ich vergaß; Pog. ich vergäſſe; vergiß; ich habe vergeſſen.

Vergleichen permériti kakor gleichen.

Verlieren sgubiti. Ich verlör; Pog. ich verlöre; verliere; ich habe verloren.

Verſehen previditi kakor ſehen.

Verſchwinden sginiti kakor ſchwinden.

***Verwirren** smotiti, smeshati. Ich verworr ali verwirrte; ich habe verworren ali verwirrt.

Verzeihen odpustiti. Ich verzieh; verzeih; ich habe verziehen.

Wachsen rasti. Du wächsest, er wächst; ich wuchs; Pog. ich wüchse; wachse; ich bin gewachsen.

Waschen prati. Du wäschest, er wäscht; ich wusch; Pog. ich wüsche; wasche; ich habe gewaschen.

Wägen vagati (koga ali kaj). Ich mog; Pog. ich möge; wäge; ich habe gewogen.

Weichen odjénjati, odstópiti. Ich wich; weich; ich bin gewichen. **Weichen** mezhíti se pregiba kakor loben; ich habe geweicht.

Weisen pokasati. Ich wies; ich habe gewiesen. **Weissen** beliti je vpráven glágol.

Werben vabíti, snúbiti. Du wirbst, er wirbt; ich warb; Pog. ich würbe; ich habe erworben.

Werfen metati. Du wirfst, er wirft; ich warf; Pog. ich würfe; wirf; ich habe geworfen.

Wiegen vagati (kóliko vagash?). Ich mog; Pog. ich möge; wiege; ich habe gewogen. **Wiegen** síbati je vpráven glágol.

Winden viti, plesti. Ich wand; Pog. ich wände; winde; ich habe gewunden.

Wissen véditi. Ich weiß, du weißt, er weiß; wir wissen; Pog. ich wisse, du wissest itd.; ich wußte; Pog. ich wüßte; wisse; ich habe gewußt.

Wollen hotéti. Ich will, du willst, er will; wir wollen itd. Pog. ich wolle itd.; ich wollte; wolle; ich habe gewollt.

Zeihen dolshiti, kakor verzeihen.

Ziehen vlézhi. Ich zog; Pog. ich zöge; zieh; ich habe gezogen.

Zwingen mórati, permórati. Ich zwang; Pog. ich zwänge; zwingen; ich habe gezwungen.

§. 140.

Tile glágoli so vprávní glágoli, in se po navadi kakor loben pregibajo, de si ravno jih nektéri Némzi kakor nevpráвне glágole pregibajo:

Fragen vprashati. Fürchten bati se. Läuten
svoniti. Schneyen sneshiti. Winken migati,
pomigniti. Wünschen voshiti.

§. 141.

Nektéri Némzi pravijo: Ich nimm, ich gib, ich
hilf itd. kar pa ni prav; rezhi se mora: Ich nehme,
ich gebe, ich helfe itd. Glágoli, ktérih korenína je
glafnik e, obdershé e v' pervim lizu, in ga le v' dru-
gim in trétjim lizu vzhafi v' í spremené.

§. 142.

Soštávljeni glágoli so tisti, ktéri so is glágola,
in kake druge beséde soštávljeni. Kadar se per so-
štávljenim glagolu v' govorjénji glas ne vprè na
glágol, temúzh na raslozhívno besédo, ktéra je
glágolu perdjana, se v' edínih ne soštávljenih zha-
fih raslozhívna beséda sa glágol postavi, kadar se
govor na ravnost s' pervim pádesham sazhné. Ka-
dar je pa pred glágolam kaka vés ali nanáshavno
saimé, se raslozhívna beséda ne postávlja sa glágo-
lam, temúzh stoji po navádi pred glágolam. Posta-
vim: Ausführen ispeljáti; ich führe aus, ich führte aus,
führe aus, als ich ausführte, der Knecht, welcher aus-
führte. Deléshje pretékliga zhafa vsame pertakih
glágolih slòg ge, in v' neokonzhávnm naklónu sdán-
jiga zhafa slòg zu med raslozhívno besédo in gla-
gol. Postavim: Ich habe ausgeführt, sim ispeljal.
Ich wünsche aus zu gehen, bi rad vùn fhél. Kadar se
pa glas ne vprè na raslozhívno besédo, ktéra se
glágolu perstavi, temúzh na glágol, se raslozhívna
beséda od glágola ne lózhi, deléshje pretékliga
zhafa nima slóga ge, in v' neokonzhávnm zhafu
se slòg zu sprédejpostavi, in ne med raslozhívno be-
sédo in glágol. Postavim: ich vollende konzham; ich
widersetzte mich sim se vstávil; ich habe vollendet sim kon-
zhäl; trachte es zu vollenden persadévaj si dokonzháti.

§. 143.

Srédnji glágoli se v' djavnim salógu ravno takó
pregíbajo kakor djávni glágoli. V' terpivnim salógu
se pa le v' trétjim lizu fkos vse zhafe pregíbajo,
zhe se prédnje postavi saimé e s. Postavim: Lachen
Krain. deutsche Sprachlehre. ©

smejáti se. *Es wird gelacht, es ist gelacht worden i. t. d.* Bolje pa je, zhe se pregibajo s' saiménam *man* v' djavnim salógu.

Opomba. 1. V' Krajskim se postavi glágol v' trétje lize mnóshniga shévila. *Es wird gelacht, ali man lacht, se smeja.*

Opomba. 2. Šrédnji glágoli pervsámejo v' preteklim zhasu eni pomóshni glágol *haben*, eni *seyen*; nektéri pa sdaj *haben*, sdaj *seyen*, kadar sdaj to, sdaj kaj drugiga poménijo. V' Krajskim imamo le en sam pomóshin glágol sa pretekli zhas, namrezh *sim*; torej se mórajo Krajski od Némzov uzhati, kdaj se v' Némshkim *haben* postavi, kdaj pa *seyen*.

§. 144.

Povernívni glágoli zurückführende Zeitwörter imajo she lizhne saiména v' trétjim ali zhetértim pádeshu sraven sebe. Postavim: Ich bilde mir ein, si domishljujem; Ich besinne mich, se spomnim. *Povernívni glágoli* so vprávní ali nevprávní, in dobívajo pomóshni glágol *haben*, in se ne morejo v' terpivnim salógu pregibati.

Opomba. 1. V' Némshkim se per povernívni glágolih lizhne saiména: *mich, dich, sich, uns, euch, sich*, postavljajo, v' Krajskim se pa sa vsè liza in shévila povernívno saimé *se* postavi. Postavim: ich besinne mich *se* spomnim; du besinnest dich *se* spomnish; wir besinnen uns *se* spomnimo i. t. d.

2. Tudi djavni glágoli so vzhasi v' povernívnim poménu. Postavim: Waschen umivati, si ch waschen umivati *se*; kleiden oblazhati, si ch bekleiden oblazhati *se*.

3. V' Krajskim se vzhasi povernívno saimé *se* postavi, kadar je v' Némshkim terpivni salóg. Postavim: nennen imenovati, genannt werden *se* imenovati i. t. d.

§. 145.

Breslizhni glágoli unpersönliche Zeitwörter so le v' trétjim lizu edíniga shévila s' saiménam *es* na-

vadni. Postavim: Es donnert gromí; es regnet deshi i. t. d. Vézhi dél so vprávní glágoli, in se pregi-bajo s' pomóshnim glágolam haben.

§ 146.

Deléshje je is glágola ispeljáno lastnóštno imé, ktéro ne kashe le lastnosti, temúzh tudi zhaf, in zhe se mu e perštavi, je perlòg. Postavim: Prüfend vprašhajózh, geprüft vprašhan.

Opomba. Vsi glágoli bres raslozhka morajo iméti deléshje pretékliga zhafa, kér se fízér glágol ne more fkos vse zhafé pregihati.

Ofmo poglavje.

Narézhje. Nebenwort.

§. 147.

Beséde, ktére kashejo, *kakó, kdaj in kjé* se kaj sgodí, imenújemo narézhja Nebenwörter; kér narekújejo, kákosfno je djanje, ali kdaj, ali kakó se je sgodilo. Postavim zhe rezhem: der Jüngling schreibt gut mladénzh *lepó* pishe, ne popisujem kákosfhen je mladénzh, ampak le kakó pishe. Zhe rezhem: Die Schwester spinnt je št sestra *sdáj* préde, na snanje dam zhaf, kdaj se to godí. Zhe rezhem: Die Schwester spinnt dort, sestra *tam* préde, odlózhim kraj, kjér préde. Narezhje je podobno perlógu. Perlòg kashe, kákosfna je kaka oféba ali rézh; narézhje pa, kákosfno je djanje, ali kdaj ali kjé se sgodí.

§. 148.

Narézhja so dvoje:

- 1) Ene so *kákosfhnostne*, ktére na snanje dajo kákosfhnost, lastnost kakiga djanja ali štana. Postavim: Der Vogel singt schön, ptízh *lepó* pôje.
- 2) Ene so pa *okólfhnostne* narézhja, ktére káko okólfhino per djanji na snanje dajo. Postavim:

Der Vogel singt jezt dort auf dem Baume,
ptizh pôje *sdaj tam* na drevésu.

§. 149.

Kákosfhnostne narézhja se spreobèrnejo v' perlóge, zhe se jim perstavi *e*, postavim: gut — der gu^{te}; per okólfhnostnih se mora pa vézhi dél slòg *ig* med narézhje in med *e* postaviti; postavim: dort tam, der dort = *ig* = *e*.

§. 150.

Kákosfhnostne narézhja imajo tudi stòpnje, kakor perlógi. Glej §. 77. Druga stòpnja se naredí is pèrve, zhe se perstavi slòg *er*, ali pa samo *r*, kadar ima narézhje na kònzú zhërko *e*. Trétja stòpnja se naredí is pèrve, zhe se perstavi slòg *est*, ali pa samo *st*. Postavim: faul léno, faulser bolj léno, faulest nar bòlj léno; weise modro, weiser bòlj modro i. t. d.

Opomba. Trétja stòpnja per kákosfhnostnih narézhjih dobí velikokrat slòg *enš*, kakor nächst *enš*, besten *enš*, schönst *enš* i. t. d. ali se prèdej postavi *zum*, *an*, *auf*, kakor: zum besten, am eifrigsten i. t. d.

§. 151.

Tudi nektére okólfhnostne narézhja imajo drugo in trétjo stòpnjo. Postavim: oft velikokrat, öfter vezhkrat, am öftesten nar vezhkrat; bald kmalo, eher préd, am ehesten nar préd i. t. d.

§. 152.

Okólfhnostne narézhja imajo mnoge poméne. *Sdaj* odlózhijo kràj; kakor: hier, da tukej, dort tam itd.; *sdaj* dajo na snanje zha^f, kakor: heute dan^f, gestern vzhéraj, jezt *sdaj* itd.; *sdaj* kaj potèrdijo ali pa odrézhejo; kakor: ja ja, nein ne, freylich se véde i. t. d.; *sdaj* kashejo fhtévilo ali réd, kakor: oft vezhkrat, zweymahl dvakrat, meistens vézhi dél itd.; *sdaj* kako perméro, kakor: wie kakor, gleichwie ravno kakor, so takó, itd.; *sdaj* káko víshi stòpnjo, kakor: sehr prav, gänzlich popolnoma, ziemlich prezéj itd.

Devéto poglavje.

Predlòg. Wormort.

§. 153.

Predlògi Wormörter so beséde, ktére postavljamo pred druge beséde, in s' njimi povémo, de se rézh na rézh nékako nanafha, ali rézh od rézhí nékako lozhi. Postavim besédi: Hund pef in Haus hisha samórete v' mnogi svési med seboj biti. De se to lahko raslozhi, se postavijo pred besédo Haus mnogi predlògi; postavim: der Hund ist in dem Hause, pef je v' hishi; — vor dem Hause pred hisho; — hinter dem Hause sa hisho; — der Hund kommt aus dem Hause, pef pride is hishe; — gegen das Haus proti hishi; — durch das Haus skos hisho. Besédam in, vor, hinter, aus, gegen, i. t. d. pravimo predlògi.

§. 154.

Predlògi so nepregibne beséde, in se ne fklánjajo, imajo pa to lastnost, de mora imé ali saimé, pred ktérím stójé, v' odlózhenim pádeshu stati; torej pravimo, de predlògi vladajo (regirajo) pádeshe. Nektéri namrezh hózhejo sa seboj iméti drugi pádesh, nektéri trétji, nektéri zheterti pádesh. Šo tudi eni predlògi, ktéri sdaj drugi, sdaj trétji pádesh sa seboj imajo; nektéri pa sdaj tretji, sdaj zheterti pádesh sa seboj iméti hózhejo.

1. Predlògi, ktéri imajo drugi pádesh sa seboj.

Anstatt ali statt namest;
halben in halber savolj, savoljo. Obá se postá-
vita saiménam, in sizér halben, kadarimá imé
zhlen per sebi, ali kako drugo odlozhívno be-
sédo; zhe pa téga ni pred iménam, se postavi
halber. Postavim: der Armuth halben savoljo
uboshtva; Scheines halber savolj vídesa.

außerhalb sunej, innerhalb snotrej, ober-
halb sgórej, unterhalb spódej;

kraft, laut, vermöge po, pôleg; vermöge des
 kaiserlichen Befehles po zesariskim povêlji.
 mittelst, vermittelst po, s'; vermittelst des gött-
 lichen Beystandes s' boshjo pomozhjó;
 ungeachtet desiravno in wegen savoljo stojta
 préd ali pa sa iménam. Per ungeachtet stojé vse-
 lej iména sprédej;
 unweit bliso;
 während med;
 um willen savoljo; drugi pádesh se postavi med
 um in willen; postavim: Um Gottes willen sa
 bôshjo voljo.

2. Predlôgi, ktéri imajo trétji pádesh sa febój.

auß is, außer sunej, bey per;
 entgegen naproti, se postavi sa imé ali saimé; ka-
 kor: seinem Freunde entgegen gehen, svôjimu pri-
 jatlu naproti iti i. t. d.
 gegenüber nasproti se tudi postavi sa imé ali sai-
 mé; mit s'; nach po. Vzhafí stojí nach sa
 iménam;
 nächst blis; nebst s'; seit od; von od; zu k';
 zuwider sóper stojí vselej sa svôjim iménam.

3. Predlôgi, ktéri imajo zhetèrti pádesh sa febój.

Für sa; durch fkos; gegen proti; ohne bres;
 um okoli; wider soper.

4. Predlôgi, ktéri imajo sdàj drugi, sdaj trétji padesh sa febój.

Längs, ob; längs des Ufers ali pa längs dem
 Ufer, ob brégu;
 zu Folge pôleg, po, vlada drugipádesh, kadar stojí
 pred iménam; trétjipádesh, kadar stojí sa imé-
 nam, postavim: zu Folge deines Verlan-
 gens, ali: deinem Verlangen zu Folge,
 pôleg tvôje shelje;
 trotz ukljub; trotz des Verbothes ukljub prepôvdi.

5. Predlôgi, ktéri imajo sdàj trétji, sdàj zhetèrti padesh sa febój.

An na, auf na, hinter sa, in v', po, na, neben sraven, über zhes, unter pod, vor pred, zwischen med. Tí predlôgi imajo trétji pádesh sa febój na vprafhanje *kjé?* in zhetèrti na vprafhanje *kam?* Postavim: Er geht in dem Garten herum po vèrtu hódì; er geht in den Garten na vèrt hódì.

§. 155.

Nektéri predlôgi se s' zhlénam, pred ktérim stojé, v' eno besédo okrajshajo, takó, de se jim le sadnja zherka zhléna perstavi: a) Namest an dem, in dem, von dem, zu dem se postavi am, im, vom, zum; postavim: am Fenster sitzen per ôknu sedéti, namest an dem Fenster. Zum Lehrer gehen k' uzheniku iti, namest zu dem Lehrer itd. b) Namest zu der, se postavi zur. c) Namest an das, auf das, durch das, für das, in das, se lahko rezhe an s, auf s, durch s, für s, in s; postavim: durch s Feuer gehen skos ôgenj iti, namest durch das Feuer; in s Wasser werfen v' vódo vrézhi, namest in das Wasser.

Deféto poglavje.

Vés. Das Bindewort.

§. 156.

Vés je beséda, ktéra véshe dvé ali vèzh bele-dí, dva ali vezh stavkov govorjenja, in stori, de krajshi in raslózhnishigovorimò. Postavim, namest rèzhi: Ich habe deinen Vater, ich habe deinen Onkel gesehen, sim vidil tvojiga ozhéta, sim vidil tvôjiga striza, se rezhe krajshi: ich habe deinen Vater und deinen Onkel gesehen.

§. 157.

Vési so rásniga poména:

a) *Vesáyne* verbindende, kakor: und in, auch

- tudi, sowohl als auch kakortakó tudi, nicht nur sondern auch, ne le ampak tudi i. t. d.
- b) *Lozhivne* trennende, kakor: entweder oder ali—ali pa, weder—noch ne—ne i. t. d.
- c) *Pogojivne* bedingende, kakor: wenn, wofern, ako, zhe, wo nicht ako ne i. t. d.
- d) *Omejivne* einschränkende, kakor: wenn zhe, zwar fizèr, obgleich desiravno i. t. d.
- e) *Zhaf odlozhivne* zeitbestimmende, kakor: indem, als, ko, nachdem potem i. t. d.
- f) *Vsrok snanivne* eine Ursache angegebende, kakor: denn sakaj, namrezh, weil kër, darum tórej i. t. d.
- g) *Namén snanivne* eine Absicht angegebende, kakor: um, damit, daß de i. t. d.
- h) *Nasprotivne* entgegensetzende, kakor: aber ali, allein'pa, doch vunder i. t. d.

Enajsto poglavje.

Medmèt. Empfindungswort.

§. 158.

Zhlôvek ima vezhkrat mnoge obzhutleje v' sebi; sdàj se postavim veselí, sdàj je shálostin, sdàj se sazhúdi, sdàj obzhúti bolezhíno, sdàj semunad kakó rezhjó gnúsi i. t. d. Beséde, s' kterimi take obzhutleje na snanje damo, imenujemo *medméte* Empfindungswörter. V' Nemshkim postavim so medméti: ho, ha, heíša, ach, o, o weh, fi, pfui, ey, i. t. d. Medméтам se pershtévajo tudi beséde, ktére so polnémanje natornih glasov, kakor: knadš, píff, pass, puff, plump, fling, flang i. t. d.

Tretji rasdelk.

Vesánje in raba besedí v' stavkih.

Pèrvo poglavje.

Od stavka von dem Redesatze.

§. 159.

Nobeno pleme besedí, od ktéríh smo do sdaj govorili, nima sam safe raslózhniga poména, temúzh mora s' drugimi pleméni besedí tako svésan biti, de vsak lahko rasumé, kaj hózhemo s' témi besédami rézhi. In to se sgodí, kadar od kake osébe ali rezhí kaj umévniga povemo, kakor: der Schüler lernet uzhénz se uzhi, — die Mutter strícht mati ple-tejo (shtrikajo). Tak krátek isrék sléhern rasumé, in taki svési besedí, v' ktéri od osébe ali rezhí kaj povemo, se pravi *stavk Satz*.

§. 160.

Vsak stavk, bodi li she takó kratek, ima vùnder dva déla, namrezh: osébo ali rézh, od ktére se káj pové, in tému se pravi *naséba* góvora, das Subject der Rede, in to, kar se od osébe ali rezhí pové, in tému se pravi *povédina* das Prädicat, ali *okonzhavni glágol* das bestimmte Zeitwort. Naséba in povédina ste vezhi dél s' pomóshnim glágolam íst je svésane, in tému se takrat pravi *vés* das Verbin-dungswort ali *kopula*, in je vselej v' glágolu, kadar je glágol povédina góvora. Postavim: der Knabe schreibt fant pishe, kar je tóliko, kakor: der Knabe íst schreibend fant je pisajózh.

§. 161.

Pèrvi pádesh tedèj in obkonzhavni glágol sta v' stavku poglavitna rézh; sakaj bres pèrviga pádesha bi se ne védilo, od kogá se govórí, in bres okon-

zhavniga glágola bi ne bilo raslózheno to, kar se od ofébe ali rezhí pové.

§. 162.

Rasun pèrviga pádesha in okonzhávniga glágola stojé v' stavku lahko s'he drugi pádeshi in druge beséde, ktére bòlj raslozhno povedó, kar se od pèrviga pádesha govori. Postavim, v' stavku: »der Sohn des Gärtners gab mir gestern eine schöne Blume, vertnarjov sin mi je dal vzhéraj lépo zvetlizo,« je Sohn naséba ali pèrvi pádesh, in gab okonzhavni glágol. Te dvé besédi ste tedej poglavitne v' stavku; drugi pádeshi in druge beséde le bòlj na tanko raslózhijo to, kar se v' stavku: der Sohn gab, pové; drugi pádesh des Gärtners da na snanje, zhigav sin je; zhetèrti pádesh eine Blume pové rézh, ktéro je dál; tretji pádesh mir pokashe ofébo, ktéri je bila zvetlíza dana; perlòg schöne popishe, ká-kofhna de je zvetlíza; narézhje gestern da na snanje, kdaj se je to sgodílo. Ko bi téh besédi ne bilo sraven, bi bil stavk: Der Sohn gab, neraslozhen.

§. 163.

Stávk tedéj lahko obstojí samó is pèrviga pádesha in okonzhavniga glágola, ali pa imá sraven téh dvéh poglavitnih rezhí s'he druge pádeshe in beséde v' sebi. Zhe je pèrvo, právimo, de je *gol stavk ein nachter Satz*; zhe je drugo, právimo, de je *isobrasen stavk, ein ausgebildeter Satz*. Postavim: Die Blumen duften zvetlize díshé. — Die bunten Blumen duften heute in dem Garten recht angenehm pípane zvetlize na vertu danf prav prijetno díshé.

§. 164.

Vzhafi se pervimu pádeshu ali pa okonzhavnimu glágolu perdéne drugi stávk, ktéri poglavitni stavk bòlj na tanko raslózhi, in tedéj se pravi takimu stávk *podaljšan stávk ein erweiterter Satz*. Postavim stávk: »Die Schüler, welche fleißig lernten, wurden gelobet, uzhénzi, ktéri so se pridno uzhíli, so bili pohváljeni,« je podaljšhan stávk, kér se tu-

kej pèrvi pádesh die *Schülers'* perdjanim stávkam :
welche fleißig lernten, bõlj na tanko raslõzhi.

§. 165.

Stávkam, ktéri se perdénejo, de se bõlj raslõzhi, kar se od pèrviga pádesha pové, se pravi *perdjani stávk* *Nebensatz*; stávku pa, savolja ktériga je perdjani stávk perstavljen, se pravi *poglavitni stávk* *der Hauptsatz*. V' stávku: »Die Biene, welche Honig sammelt, ist ein nützliches Thier, zhebéla, ktéra méd nabíra, je korístna shivál,« je poglavitni stávk: Die Biene ist ein nützliches Thier. V' tému sglédu je perdjani stávk méd poglavitniga postavljen; postaví se pa tudi lahko sa poglavitni stávk, kakor: »Die Biene ist ein nützliches Thier, weil sie Honig sammelt,« zhebéla je korístna shivál, kér méd nabíra.

§. 166.

Velikokrat sta dva stávka s' besédami: als, da ko, weil, indém kér, obšchon desiravno itd. takó svésana, de moramo drugi stávk perzhakovati, kadar smo pèrviga slisjali. Stávku, ktéri prédej stoji, se pravi *prédnji stávk* *der Vordersatz*; drugimu pa, ktéri mora sa pèrvim priti, se pravi *sadnji stávk* *Nachsatz*. Postavim: Weil mir der Knabe schon so oft gelogen hat, so kann ich ihm nicht glauben, kér se mi je fant shé tólikokrat slagal, mu ne morem verjéti.

Opomba. Prédnji stávk se lahko sposná, kér se perzhné s' vésmi: als, da ko, weil, indém kér, obšchon desiravno, wenn ako, nachdem po tém i. t. d.; sadnji stávk se pa v' Némškim vézhi dél s' besédizo so takó sazhné.

Drugo poglavje.

Šplõshne ravna'la besédniga vesánja. Allgemeine
Regeln der Wortfügung.

§. 167.

Oséba ali rézh, od ktére se kàj pové, stoji vfelej v' pèrvim pádeshu na vprašhanje kdo? wer?

ali kaj? maš? Postavim: Die Hunde bellen, psi lajajo. Der Baum blühet, drevó zvetè. Kdo laja? Psi die Hunde. — Kaj zvetè? Drevó der Baum.

§. 168.

Glágol, ktéri od pèrviga pádesha kàj pové, stoji ravno v' tistim lizu in shtevílu. Postavim: Der Mann kommt mósh pride, ne der Mann kommt i. t. d.

Opomba. Kadar v' Krajskim od oséb govorimo, ktére posébnó spofhtújemo, postávimo glágol v' mnóshno shtevílu, deslih le od ene osébe govorimó. V' Némshkim se pa edino shtevílu postavi, kakor je bilo rezhenó. Postavim: Der Vater kommt ózhe pridejo; der Herr Pfarrer hat es gesagt Gospod fajmoshter so rekli i. t. d.

§. 169.

Vzhafi je v' stavku rasun okonzhavniga glágo-la, ktéri se vselej na pèrvi pádesh nanafha, she kak drugi glágol, ktéri se ne nanafha na pèrvi pádesh. Postavim: Der Vater rieth mir, den Umgang dieses Knaben zu meiden ózhe so mi *svétvali*, drushbe téga fanta se *ogibati*. Okonzhavni glágol je tukej rieth *so svétvali*, kér se s' tém glágolam in pa s' pèrvim pádesham odgovorí na vprashanje: Kdo? Glágol *meiden ogibati se* pa stoji v' neokonzhavnim naklónu, kér se ne nanafha na pèrvi pádesh; od ozhéta se namrezh ne rezhe, de naj se ogibajo, temúzh od njih se rezhe, de so svétvali. Kdo je svétval? ózhe so svétvali. Kaj so ózhe svétvali? Ogibati se? Zhéfa se ogibati? Drushbe. Zhigave drushbe? Téga fanta.

§. 170.

Zhlén das Geschlechtswort mora vselej v' tistim pádeshu in shtevílu biti, v' ktérim je njegovo imé. Postavim: des Kindes otrôka, dem Kinde otrôku itd.

§. 171.

Perlóg mora stati ravno v' tistim spólu, shtevílu in pádeshu, v' ktérim je njegovo imé, savoljo ktériga se postavi, kakor: den fleißigen Schüler pridniga uzhénza; ein gutes Kind dóbro déte.

§. 172.

Tudi saiména in fhtevílne iména, kadar se iménam perstávljajo kakor perlógi, morajo s' iménam v' spôlu, v' fhtevílu in v' pádeshu sedínjene biti.

§. 173.

Iména v' stávkú morajo v' tislím pádeshu státi, v' ktérím se vprašha. Postavim:

Wer ist ein großer Schatz? — — — — der Freund.

Kdo je velik saklad? — — — — Prijatel.

Wessen Treue erkennet man im Unglücke? — des Freundes.

Zhiga svestôba se sposná v' nesfrézhi? — Prijatlova.

Wem darf man sich anvertrauen? — — — dem Freunde.

Komú se smé saúpati? — — — — Prijatlu.

Wen schätzt man hoch? — — — — den Freund.

Koga slo zhíslajo? — — — — — Prijatla.

Opomba. Kadar kdo ne vé, ali je tréba trétji ali zhetèrti pádesh postaviti, mora prevdáríti, ali se per glágolu postavi mir, dir ali pa mích, dích. Zhe je pèrvo, je trétji, zhe pa drugo, je zhetèrti padesh.

Trétje poglavje.

Od réda, v' ktérím beséde v' stávkú stójé.
Von der Ordnung, wie die Wörter in einem
Satz auf einander folgen.

§. 174.

Nad rédam, v' ktérím beséde v' góvoru stójé, je veliko leshézhe, kér to veliko perpomore, de se prav rasúmi, kar se govori. Torej so tukej ravnala, ktére uzhé, v' kákoslním rédu se mórajo beséde v' Némfshkim sláviti, kadar hózhemo rasumno govoríti.

§. 175.

Per nesvésanim, to je, takim stávkú, ktéri ni s' vésijo ali s' saiménam s' kakim drugim stávkam svésan, hózhe natorni réd besedí, de se pèrvi pá-

desh s' vřim, kar ga bõlj na tanko popisuje, na pèrvo mèsťo postavi, in po tèm okonzhávní glágol s' vřim, kar je savoljo njega v' stávkú, zhe je glágol v' edínim, nesostávljenim zhasu; zhe je pa zhas sostávljen, kakorřhin je popólnama pretekli, sdavno pretekli in prihódnji, se postavi sa pèrvim pádesham pomóshni glágol, drugi dél stávka pa, namrezh deléshje preteklíga zhasa, ali neokonzhávní naklòn se postavi na kònez stávka. Postavim: Die wohlthätige Sonne erwärmet die Erde, dobrotlivo sonze ogréje semljo. Mein Bruder wird dir das Buch übergeben, moj brat ti bo bukve oddál.

Opomba. Kadarima stávk vprařhanje, povelje, prõřhnio itd. v' sebi, se postavi nar prèj okonzhávní glágol, in zhe je kaka vprařhavna beséda v' stávkú, se postavi pred glágolam. Postavim: Ist dein Bruder zu Hause? Je tvoj brat domá? Warum sagtest du mir nicht die Wahrheit? Sakaj mi nisi povédal reřnize? Reřhe mir dieses Buch? Pořódi mi te bukve.

§. 176.

Per stávkíh, ktéri so svésani s' vésmi, kakor: als, da ko, weil kër, wenn zhe, ako, daß, damit de, náchdem po tèm, obgleich, obřhon desiravno itd. se stávk sazhe s' pèrvim pádesham; sa njim pridejo beséde, ktére gredó k' okonzhávnímu glágolu, in poslédnjízh se postavi okonzhávní glágol. Postavim: Ich will dir vergeben, weil du deinen Fehler bereuest, ti hòzhem odpustiti, kër se řvòjiga pregréřhka keřáfih.

Opomba. Kadar se kaka beséda s' potířam mit Nachdruck isrezhe, se postavi na pèrvo mèsťo, deř ni pervi pádesh. Postavim: Dir will ich dieses Buch geben, tébi hozhem té bukve dati, ali pa: Dieses Buch will ich dir geben, té bukve ti hòzhem dati; nameřt: Ich will dir dieses Buch geben.

D r u g i d é l.

Pravopis,

ali poduzhenje némshki jesik prav pisati.

Pèrvo poglavje.

Splòshne pravopísne ravnala. Allgemeine Grundsätze der Rechtschreibung.

§. 1.

Ni sadòsti, de se lepó pishe; mora se, de je pisanje umévno, tudi *prav* pisati, to je, tréba se je uzhiti beséde s' pravimi zhèrkami pisati.

§. 2.

Kakó de naj se to sgodí, uzhí *pravopis* die Rechtschreibung, ktéri uzhí ravnala, po ktérik se beséde prav píshejo, in v' pisanji navadne snamnja prav postavijo.

§. 3.

Ravnati se je torej tréba po téh tréh ravnalih:

Pèrvo ravnalo.

Pishti némshke beséde, kakor se po splòshnjim, nar bólishim isgóvoru isrekújejo. Man schreibe die deutschen Wörter, so wie man sie, der allgemeinen Aussprache gemäß, ausspricht.

Torej se ne smé ne mánj ne vèzh zhèrk v' besédi pisati, kakor kar se jih slishi, tudi se ne sméjo druge zhèrke postavljati v' besédi, kakor le tiste, ktére se per pravim, lépim isgovarjanji beséde slishijo. Pishti torej: *re in sích* zhéden, in ne *re in d sích*; — *Mísch* mléko, in ne *Milich*; — *Dampf* soparza, in ne *Damf*; — *Pferd* kònj, in ne *Ferd*; — *Wasser* vòda, in ne *Uasser*, ali pa *Vasser*; — *heute* danš, in ne *chaite*, ali pa *heunt* i. t. d.

Drugo ravnalo.

Kar se ne more is dôbriga isgóvora sposnati, to se da per ispeljanih besêdah is blishnje korenine sposnati. Was man aus der guten Aussprache nicht erkennen kann, das läßt sich bey abgeleiteten Wörtern aus der nächsten Abstammung erkennen.

Ispeljane besêde (gl. I. del §. 16.) se morajo namrezh s' ravno tistimi zhêrkami pisati, ktére so v' korenini ali déblu. Ne pishti torej Strimpfe, temúzh Strümpfe nogovize, kér se v' edinim shtevilu pravi Strumpf; — ne pishti mechtig mogózhen, temúzh mächtig, kér je korenina Macht; — ne Derfer vali, temúzh Dörfer, kér je korenina Dorf, i. t. d.

Trétje ravnalo.

Kadar se ne more sposnati ne is dobriga isgóvora, ne is blishnje korenine, kakó se mora besêda pisati, se ravnaj po splóshnji pisnji navadi. Wenn man weder aus der guten Aussprache, noch aus der nächsten Abstammung erkennen kann, wie ein Wort geschrieben werden soll, so richte man sich nach dem allgemeinen Schreibgebrauche.

Pisnja navada rasfódi in uzhi:

- 1) Kakó se satégnjeni sámoglasnik sasnámova, ali takó, de se satégnjeni sámoglasnik dvakrat pishe, ali de se sa njim postavi bresgláfen-h, ali pa nizh.
- 2) Ali naj ispeljane besêde e ali ä imajo. Takó postavim, pisnja navada hozhe, de se pishe: behende rozhin, urin, edel blag, Mehlmóka, Better striz, Schelle kragúl, Henneputa, desiravno bi se mogle te besede s' ä pisati, kér so njih korenine, is ktérih so ispeljane: Handroka, Edel blagost, mahlen mléti, Vaterôzhe, Schall glas, Hahn petelin.
- 3) Ali je tréba pisati t ali th, — d ali dt, — r ali chs ali gs, kakor: Ton glas in Thonil; — der

Zod smèrt in tod t mèrtev; — die Art sekíra,
die Achsel rama, der Fuchslésiza, flug s hi-
tro, jáderno.

- 4) Kakó se morajo beséde, ki imajo fizèr en glas,
pa vsaka drugi pomén, v' pisanji raslozhiti;
postavim: los rahel, odvésan in los vadla,
los (v' lotrii); Saite struna in Seite stran;
Meise sníza in Mäuse misli; für sa in
vier shtiri i. t. d.

Drugo poglavje.

Raba vélikih zhèrk.

Gebrauch der großen Anfangsbuchstaben.

§. 4.

Vélike zhèrke píshemo:

- 1) V' sazhétku góvora.
- 2) Sa piko Schlußpunct (.), sa vprašhanjam Fra-
gezeichen (!) in klizanjem Ausrufungszeichen (!),
kadar stavk popólnama konzhatta, kakor pika.
Postavim: Die Religion ist der größte Schatz der
Menschen. Sie gießt Trost in das wunde Herz,
und Heiterkeit in das trübe Auge. Véra je nar vé-
zhi saklad ljudi. Ona vlíva tolashbo v' ránjeno
serzé, in jásnost v' megléno okó. Sind wir
nicht sterbliche Menschen? Ach, wie wenige denken
daran! Ich will mich immer der Sterblichkeit er-
innern. Ali nismo umerjózhi ljudjé? O, kakó
malo jih misli na to! Védno se hózhem umer-
józhnosti spómni.
- 3) Sa dvopizhjam Doppelpunct (:), kadar svoje
lastne beséde, ali pa beséde koga drugiga ne-
spreménjene postavimo. Postavim: Der Hei-
land sagt: »Liebet eure Feinde« svelizhar pravi:
»Ljubíte svóje sovráshnike«.
- 4) Per pésmih se vsaka vèrsta s' veliko zhèrko
sazhnè. Postavim:

Unschuld und verlorne Zeit
 Kommt nicht mehr in Ewigkeit.
 Nedolshnost sgubljená,
 In ura sam'jena,
 Ne pride nobena.

- 5) V' Nemshkim mora per vsih iménih (Hauptwörter) pèrva zhërka velika biti; ravno takó tudi per vsih besédah, ktére namest iména stojé. Postavim: die Feder peró, das Schreiben pisanje, das Mein móje, das Gute dóbro, dein bestándiges Aber tvôje védno pa.
- 6) Velíka zherka stojí od sazhétka tistih imén, ktére so od lastnih imén oséb ispeljane; postavim: die Adelungische Sprachlehre Adelungova písmenost.
- 7) Per perlógih, ktére v' písmih pred iména postavimo, de kogá zhastimo; postavim: Eure Kaiserliche Majestät Vasha Zefarska svetlóst; Wohlgeborner, Gnädiger Herr Blagoródni, Milostilivi Gospód.
- 8) Per saiménih: Sie, Ihr, Ihrer, Ihrem, Ihnen, Ihnen, Euer, Dero, Dieselben, Hochdieselben, Denselfben i. t. d. v' písmih, kadar s' njimi tistiga ogovorimó, ktérimu píshemo, ali pa zhe se govórí v' písmu od kake prav imenitne pershone. Postavim: Er schrieb mir: »Ich gebe Ihnen mein Wort, daß Sie gleich Nachricht erhalten sollen« dam Jim svojo besédo, de bodo prezej sporozhilo prejéli. — Saiména: sich in selbst se pa s' malo zhërko písheta, desiravno se nanáshata na pershono, ktéri píshemo. Postavim: Ich bitte Sie, sich nicht selbst zu bemühen. Jih prošim, naj se nikar sami ne trudijo.
- 9) Shtevílno imé Ein se vézhi dél s' veliko zhërko píshe, de se od nelozhívniga zhléna ein raslózhi. Postavim: Dieses ist ein Baum, den ich nur Ein Mal in meinem Leben gesehen habe to je drevó, kteriga sim le enkrat v' svôjim shívljenji vidil.

Trétje poglavje.

Od prave rabe posámesnih zhèrk.

Von dem richtigen Gebrauche einzelner Buchstaben.

I.

Od samoglasnikov, dvojnoglasnikov, in od sasnamovanja njih sategnjeniga in ojstriga gláfa.

§. 5.

Samoglasniki feisrekó ali na dolgo (se satégnemo), ali pa ojstro na náglo (se predtégnemo). Savoljo téga si ta dva ravnala v' spomín vtisnimo:

- 1) Pisfhi sa satégnjenim samoglasnikam edin soglasnik, kakor: Hase sajiz, Schaf ôvza i. t. d.
- 2) Pisfhi sa ojstrim samoglasnikam dvojin soglasnik, kakor: fallen pasti, Löffel shliza, irren motiti se, Hammer kladvo, wissen véditi.

Opomba. 1) Tedèj ne smé štati dvojin soglasnik ne sa satégnjenim samoglasnikam, ne sa dvojnoglasnikam, ne sa soglasnikam. Ne pisfhi torej: Blumme, Weizen, Herz, ampak: Blume, Weizen, Herz i. t. d.

2) Zhe ima beséda she sama na sebi v' svôji korenini dva rasna soglasnika sa ôjstrim samoglasnikam, se soglasnik dvojno ne postavi. Pisfhi torej: Lust srak, kurz kratek, Welt svét, in ne: Lustt, kurz, Weltt i. t. d.

3) Namest ff in zz se pisfhe ð in þ, kakor: Hitz vrozhána, ne Hízze i. t. d.

4) Ch, sch, h, in w se nikóli dvojno ne pisfhejo; soglasniki b, d in g pa prav v' malo besédah, namrezh v': Ebbe odték (per morji), Widder ôven, Dogge (anglefški pèš), Flagge veliko bandero (na barki), Egge brána.

5) Kadar se glas koreninine beséde v' pregibanji ali pa v' ispeljanji spremení, se spremení tudi sasnamovanje gláfa, kakor: ich fíel sim padel

(fassen pasti); du nimmst vsameſh (nehmen vséti);
Ich kam ſim priſhel (kommen priti).

§. 6.

Deſiravno ſe iſ edíniga ſoglaſnika ſa gláſnikam
lahko ſpoſná, de je gláſnik ſatégnjen, de ſe mora
v' iſréku potegniti, je vunder v' Némſhkim navada
vzhaſi ſatégnjene ſamoglaſnike ſhe poſébnó ſasna-
movati, in to ſe na tróje ſgodí:

- 1) Zhe ſe ſamoglaſniki a, e, in o, dvojno po-
ſtavijo.
- 2) Zhe ſe ſa ſatégnjenim i poſtavi bresgláſen e.
- 3) Zhe ſe ſa ſatégnjenim ſamoglaſnikam poſtavi
bresgláſen h, kar ſe ſgodí pred ſoglaſniki l,
m, n, r.

§. 7.

Satégnjeni a ſe dvojno piſhe v' beſédah: Aaſ
jegúlja (riba), Aar ôrel, poſtojna, Aaſ mërha,
Haar laſ, Paar dvoje, par, Saal obédniza,
Saat ſétev, Staarmréna (v' ozhéſu), der Staat
derſháva.

§. 8.

Satégnjeni e ſe dvojno poſtavi v beſédah: Ar-
mee vójska (armada), Allee ſprehajíſhe, Beere já-
goda, Beet gréd (na vèrtu), Heer truma (vojſha-
kov), Klee détélja, leer prasin, Meer morje, Schnee
ſnég, See jésero, Seele duſha, Thee te.

§. 9.

Satégnjeni o ſe dvojno piſhe v' téh beſédah:
Loos los (v' lotrii), Moos mah, daſ Boot ládjiza,
ſchooſ narozhje.

§. 10.

Satégnjena i in u ſe níkóli dvojno ne piſheta;
ſatégnjeni í ſe vzhaſi ſasnámova, zhe ſe per-
ſtavi e, ktéri ſe pa ne iſrezhe, in ſe mu torej bres-
gláſen e pravi. Poſtavim: Biene bezhéla, Dieb tat,
Fieber mersliza, Fliege muha, Friedemir, Gled ud,
Krieg vojska, boj, Wieſe travnik, in veliko drugih,
ktérih ſe je tréba iſ navade uzhíti.

§. 11.

S' h se sasnamova:

a) Satégnjeni a v': Ahle shilo, die Ahnen pred-dédje, die Bahn pot, tir, Bahre nosilo, pare, Draht drat, Fahne bandero, fahren peljati se, Hahn petèlin, Fahr léto, fahl pléshast, Rahn zholn, lahm kruljov, Mahl kosilo, mahlen mléti, malati, mahnen opominjati, Nacht shiv, Nahrung shivesh, prahlen bahati, der Rahn smétena, der Stahr shkôrez, der Stahl jeklo, Zahn sob i. t. d.

b) Satégnjeni e v' besédah: behnen potegniti, Ehre zhast, fehlen pregresshiti se, lehren uzhití, Mehl moka, mehr vezh, nehmen vséti, stehen krafti i. t. d.

c) Satégnjeni i v' besédah: ihm, ihn, ihr, iheren, iherer. Tudi sa ie se mora h pisati, kadar korenínine besédet os'lebój pernesò, kakor: du stiehlst kradesh, ker pride od stehen krafti i. t. d.

d) Satégnjeni o v' besédah: Argwohn sumljívoft, Bohne bób, bohren vértati, hohl vótel, hohlen po kájiti, Hoh n saframovanje, Rohl vohravt, Pohn plazhílo, Moh n mak, Mohr samórz, ohne bres, Dhr uhó, Sohn fin, wohnen stanovati i. t. d.

e) Satégnjeni u v' besédah: Huhn píshe, Ruhn flava, Rühr grisha, Schuh zhévelj, Stuhl stól, Uhr ura i. t. d.

§. 12.

Povsdígnjeni samoglasniki ä, ö, in ü, se níkóli dvojno ne píshejo; njih satégnjen glas se v' nektérih besédah sasnamova samó s' h kakor:

a) ä v' besédah: ähnlich podoben, Aehren klaf, gähren kváfiti se, vréti, Mähne griva, nähren shiviti, nähmlich namrezh i. t. d.

b) ö v' besédah: Höhle berlög, Öl olje, ver-söhnen spraviti koga s' kom i. t. d.

- c) ü v' besédah: fühl en zhutiti, fühl ren peljati, fühl hladno, Mühl e mlin, i. t. d.

§. 13.

Samoglasniki in dvojnoglasniki, ktéri imajo podobén glas, se ne sméjo preménjati; ne smé se namrezh premeniti o s' a, e s' ä ali ö, ei s' äu, eu ali ai, ne i s' ü. Dobra isréka uzhi, kjé je tréba pisati a, o, u, au, ali kjé se mora v' koreníni e, i ali ü pisati.

§. 14.

Kar tizhe ä, ö, ü in äu, se vézhi dél lahko is koreníne sposná, kdaj se morajo pisati. Šo pa vunder beséde, ktére se s' ä, ö, ü in äu pishejo, desiravno se to is njih koreníne nemore sposnati. Takó postavim, se pishe

- 1) S' ä: Ähnl ich podóben, Ähre klaf, Älster iraka, Änte raza, Bär medved, Dämmern mrazhiti se, gähnen sdéhati se, gebären poroditi, Ääse sir, Thräne solsa i. t. d.
- 2) S' ö: Blöde berljav, blöden békati, Börse móshnja, böß hud, gönnen pervoshiti, Hölle pekel, König kralj, Köffel shliza, Löschengasiti, Löwe lev, Dhruhó (shivánkino), schön lepó, schöpfen sajémati, schwören perfégati i. t. d.
- 3) S' ü: Brücke most, frühsgodej, fühl en zhutiti, Fürstknés, Lügenlegáti, Mücke komár, Pfüßelusha, prüfen vprashati i. t. d.
- 4) S' äu: Däuchten se sdéti, Änäuel klopzhizh, läugnen tajiti i. t. d.

§. 15.

Dvojnoglasnik eu se lahko sposná, kadar ga Némzi prav sreko, postavim: Beugen perkloniti, Beutel móshnja, Eule sóva, feucht mozhérno, Feuer ógenj, Heusenó, Kreuz krish, leuchten svetiti, Neue kesánje, Steuer davk, treu svést, i. t. d.

§. 16.

Ptuja zhérka y se pishe namest i v' besédah, ki so is ptujih jesíkov vséte, kakor: Sylbeslóg, Thy

ranu kervovár, i. t. d. — V' némščkih besédah se pa ne piše drugazhi, kakor s' drugim sámoglasnikom, s' ktérím storí dvojnoglasnik. Postavim: *May* véliki traven, *bey* per i. t. d.

Opomba. Dvojnoglasnik *ey* se piše: a) v' besédah, v' ktérik sa glasam *ei* foglasnik *e* pride, ali vsaj priti samore, zhe se beséda podaljša, postavim: *Heyer* prasnovanje, *Geyer* jastrob, *Reye* otróbi, *prophezen* prerokovati, *schrenen* vpiti; b) v' besédah, ktére se s' glasam *ei* konzhajo, kakor: *frey* prost, *bey* per, *zwey* dva, i. t. d. in v' ispeljavnih slógih *ey* in *ley*, kakor: *Kinderey* otrozharíja, *mancherley* mnogotero; c) v' pomóshnimu glagolu *sey* n biti, do se raslozhi od saimena *sei* n njegov.

§. 17.

Dvojnoglasnik *ai* se le v' nektérik besédah piše, kakor: *Die Graiß* boshjást, *Kaiser* Zesar, *Krain* Krajnsko, *Laie* neduhoven, *Laibach* Ljubljana, *Baieru* Parisko, *Mainz* (mesto na Némščkim), *Mais* korusa, *Hain* lóg, *Rain* meja, *Saite* struna, *Waife* siróta (otrók bres starishov), *der Waid* (sél), *der Laib* hleb.

Opomba. Kjérni de bi se moglo pisati *ai*, *äu*, *eu*, *ey*, se piše *ei*, s' zhimur se nar bolj navadno ta glasasnámová; postavim: *reiten* jésditi, *streiten* bojevati se, *zeigen* kasati i. t. d.

II.

Od foglasnikov. *Von den Mitlauten.*

§. 18.

Is praviga isgóvora se sizer vézhi dél lahko sposná, kákoshen foglasnik se mora pisati; vúnder je tréba si téle ravnala v' spomin vtísiniti. Ali naj se piše mehék ali tèrd foglasnik, se lahko na troje sposná.

1) Zhe se beséda na kônzú podaljšha. Mora se torej pisati: Lobhvala, Radkoló, Grabgrôb, Badkôpel, in ne Lop, Rat i. t. d. kér se v' podaljšhanji téh besedi mehki soglasniki slišhijo, namrežh: des Lobes, die Räder i. t. d.

2) Zhe se gléda na blishnjo koreníno, is ktére je beséda ispeljána, postavim: lüblích hvalevréden, lieblích ljubesniv, lebendig shiv; kér so korenínetéh besedi: loben hvaliti, lieben ljubiti, leben shivéti.

3) Zhe se gléda na pisnjo navado. Pisnja navada hózhe, de pisnemo: Bursche fant, Erbsgrah, Herbst jesén, Bist sadje, Krebs rak, hübsch lép, fléten, Pudel kodraft pef, Haupt glava, pußen snashiti.

§. 19.

Soglasnik c se piše 1) v' némščkih besédah le pred h in f, kakor: ich jes, Dach stéha, nečten drashiti, i. t. d. — 2) v' ptujih besédah, v' ktérh se pred a, o, u in pred soglasniki glasi kakor f, kakor: Act djanje, Collegium sbôr, Commissär komisár, Compagnie drúshba, Accord pogodba.

Opomba. V' podomázhenih ptujih besédah se namest c piše ali f, ali z, kakor: Kalender prátika, Anzel prishniza, Kerker jézha, Unfel siriz, Mirafel zhudesh, Karten kvarte, Zentner zent, Ziffer zifra, Polizzej polizíja i. t. d.

§. 20.

Kdaj se mora pisati g, kdaj ch, kdaj j, kdaj f, se lahko sposná, zhe se beséda prav sgovori. Na kônzú beséde se pa te zhérke ne rasilózhijo takó lahko; torej se mora beséda podáljšhati, de se vé ali je tréba pisati f ali g i. t. d. Postavim: ewig vézhen, freundlich prijasen, sang jepél, sanf je padel; kér se pravi: ewige, freundliche, wir sangen, wir sanfen.

§. 21.

Šostávljeni soglasniki: *ch*, *g*, *f*, *č*, in soglasnik *x* imajo vsi en glas; glase se namrežh kakor v' Krajnškim kf. Kdaj se mora *ch*, kdaj *g*, itd. pisati, uzhí pifnja naváda. Ta hózhe:

- 1) De se s' *ch* pishejo beséde: *Ach* sel rama, *Büch* se púfhiza, *Dach* jasbez, *Deich* sel ojnize, *Eidech* se martinz, *Flach* predivo, *Fuch* lesiza, *Dch* vól, *fch* shést, *Wach* vósek, *wach* sen rasti, i. t. d.
- 2) S' *x* se pishejo: *Art* sekíra, *Here* zóperniza, *Exempel* sglèd, *Lare* zéna (takla) i. t. d.
- 3) S' *g*: *flug* jáderno, *belug* sen goljsati, i. t. d.
- 4) S' *f* ali *č*: *linf* na lévo, *gač* sen koko-dákati, i. t. d.

§. 22.

Kar sadéne sóbnike: *đ*, *dt*, *t*, *th*, je tréba to vediti:

- 1) *đ* se ne smé s' *t* premeniti, kar Némzi v' govorjenji vezhkrat storé. Na kônzú beséde se *đ* glási kakor *t*; torej se mora beséda podaljšhati, kakor: *Land* deshela, *des Landes* deshele, itd.
- 2) *dt* se piše v' iménu *Stadt* mésto, in v' besédah, ktérih sadnji slóg je is *det* v' *dt* okrajshan, kakor: *beredt* sgovôrin, *gesandt* poslan, *todt* mertev i. t. d. namest: *beredet*, *gesendet* i. t. d.
- 3) *t* in *th* se v' Némškim v' isgovoru ne raslózhitá. Torej se le is pifnje navade vé, kdaj je tréba *t*, kdaj pa *th* pisati. *T* se postavi vézhi dél sa soglasniki *b*, *ch*, *f*, in *s*, zhe so ti ravno v' tistim slógu, kakor *t*, kakor: *er liebt* ljubi, *Macht* mozh, *Nest* gnjésdo, in vselej per glágolih v' trétjim lizu edniga shtevila sdánjiga zhasa, kakor: *er lobt* hvali, *er schläft* spi, *er lacht* se sméja i. t. d.
- 4) *Th* stoji a) od sazhétka per besédah: *Thal* dolina, *Thaler* tólar, *thun* storiti, *Thau* rôsa, *Heil* dél, *thener* drago, *Thier* shi-

vína, *Thonil*, *Thor* neúmnesch, vrata, *Thräne* folsa, *Thron* kraljévi fédesh, *Thurm* svonik, i. t. d. b) V frédi besedí: *Athem* dih, *Bethen* molíti, *Blüthe* zvét, *biethen* ponúdiťi, *Bothe* posláňz, *rathen* svétvati, *Ruthe* shiba, i. t. d. c) Na kônzubesedí v' ispeljávňih slôgih uth in ath, kakor: *die Fluth* valovje, *Muth* pogúm, *Gluth* sherjávza, *Heimath* domovina, *Heirath* shenítva, *Monath* mésez i. t. d.

§. 23.

F in v se v' isréku ne raslôzhita; torej je tréba védiťi, kdaj se *f* in kdaj v pishe.

- 1) *B* nikóli ne stóji pred soglasnikam in nikóli pred u in ü. Od sazhétka stóji le v' besédah: *Bater* ôzhe, *Better* striz, *Bieh* shivína, *Bogel* ptizh, *Bogt* shupàn, *Voll* ljudstvo, *Beilchen* vijóliza, in v' vsih s'vor, *voll*, *viel*, *vier* in *ver* sostávljenih besédah, kakor: *vorr* eilig prenaglo, *vollkommen* popólnama, *verlieren* sgubíti. Ptuje beséde se pishejo s' *B*, zhe ga s' seboj pernesó, kakor: *Bisite* obiskanje, *Bers* vërsta per pésmih, *Bioline* gólli, *Besper* vezhérnize, *Pulverpulser*, i. t. d.
- 2) *S*izer se pa *f* pishe, kakor: *freuen* veselíti se, *fragen* vprashati, i. t. d.

§. 24.

P f se ostrejshi isrézhe, kakor *f*, kakor: *Pferd* kònj, ne *Ferd*, i. t. d.

§. 25.

Soglasnik *ph* se isrézhe kakor *f*, in se le v' ptujih besédah pishe, kakor: *Rudolph* Rudolf, *Philipp* Filip, *Philosoph* modriján, i. t. d. Vzhafi se pa tudi *f* pishe: *fantasiren* blesti, i. t. d.

§. 26.

Q u se pishe, kadar se slisli glas *fw* (*fu*), kakor: *Qual* muka, *martra*, *bequem* slóshno, *Quelle* vir i. t. d.

§. 27.

R h se pishe le v' ptujih besédah, kakor:

Rhein (réka), Rheumatismus náhod, tèrgan-
je po udib, i. t. d.

§. 28.

Esov glas je v' Némščkim troji: *mehki*, *ojstri* in *prav ojstri*; kadar se mehki glas flifhi, se pišhe f ali pa š; — kadar se flifhi ôjstri glas, se pišhe š; — in kadar se flifhi prav ôjsiri esov glas, se pišhe-
ta dva f, to je ff.

1) Dolgi f stoji vselej od sazhétka beséde, v' frédi beséde pa od sazhétka slóga sa satégnjenim sámoglasnikam ali sa dvojnoglasnikam, kadar se zherka *esprav* mehko isrezhe, kakor: *fa gen* rēzhi, *ra sen* divjati, *no réti*, *re ísen* na pot se podati. Dolgi f ostane tudi, kadar se sa njim e isvèrshe, in se s' vėjizo sasnámová, kakor: *ra st* namest *ra set*.

2) Okrogli š stoji na kônzu slógov in besedi, kadar se mehek f flifhi, ko se beséda podálj-shajo. Postavim: *Ma u š* mišh, *M ä u se*; *Wa ch š* vosek, *Wa ch se š*; tudi se pišhe š, kadar se v' fôstávljenih ali ispeljanih besédah sa f odvèrshe e, kakor: *R ö š ch en* (*R o se* vertníza), *We ch š* *ler* menjavz (*wechseln*), i. t. d.

3) Ojsiri š stoji:

a) Na kônzu besedi, kadar se sa satégnjenim sámoglasnikam, ali pa sa dvojnoglasnikam esov glas ojsiro flifhi, ko se beséda podálj-sha; postavim: *gro š* vèlik, *fl e í š* pridnost, *fu š* noga, *ich* *we í š* vém, i. t. d.

b) V' frédi besedi, kadar se sa satégnjenim sámoglasnikam, ali sa dvojnoglasnikam esov glas ôjsiro flifhi, in sa njim sámoglasnik stoji; postavim: *Bu š* e pokóra, *fl e í š* ig pri-den, i. t. d.

c) V' frédi besedi sa naglo isrezhenim sámoglasnikam, kadar sa esam soglasnik stoji; kakor: *ich* *wu š* te sim védil, *h ä š* lích gèrd i. t. d.

4) Dva esá ff se pišheta v' frédi besedi sa naglo, ôjsiro isrezhenim sámoglasnikam, kadar se oj-

ster es flischi, in sa njim samoglasnik stoji; kakor: Gasse úlize, Flüsse réke, besser bólje, i. t. d.

Opomba. Dôbro se mora raslozhíti daš in daß; daš se pishe, kadar je zhlén ali pa kasavno ali nanafhavno saimé; daß se pa pishe, kadar je vés in pomeni *de*. Postavim: Daš Buch, daš (welches) er mir gegeben hat, ist so lehrreich, daß ich es jedermann zu lesen anrathen möchte; bukve, ki mi jih je dal, so takó podúzhne, da bi jih fléhernimu brati svétval.

Zhetèrto poglavje.

Od delítve slógov. Von der Theilung der Sylben.

§. 29.

Per pisanji se vezhkrat perméri, de se beséda, ktéra ima vezh slógov, ne more vša v' eni vèrsti sapisati; torej se mora beséda prelomiti, in kar ostane, od sazhétka spodnje vèrste postaviti. De pa bravez prèzej vé, de je sadnjiga kônza beséde tréba v' spodnji vèrsti iskati, se mora kônez vèrste, kjér se beséda prelómi, delitvino snamnje Theilungszeichen narediti, namrezh (≡) ali pa (-).

§. 30.

Poglavitno ravnalo per delitvi slógov je:

Rasdéli slóge v' pisanji takó, kakor se v' govorjenji in branji rasdelé.

§. 31.

Is téga poglavitniga ravnala se ispéljejo posébné ravnala:

I. *V' nesostávljenih besédah.* In einfachen Wörtern.

- 1) Kadar stoji soglasnik méd dvéma samoglasnikama, se vsame k' drugimu slógu; postavim: Ba = ter ô - zhe, Bu = ben fant - je.

- 2) Kadar sta dva ali vézh lozhívnih foglasnikov med dvéma samogláfnikama, se le poslédnji k' drugimu slógu vsame; postavim: fal=sen pa=sti, Erb=sen grah, fünf=tig prihód-nje.
- 3) Šostavljeni foglasniki: ch, gr, pf, ph, sch, sp, st, th itd. se imenújejo nelozhivni foglasniki, in se nikoli ne lózhijo, ampak zhe pride sa nji-ma samoglasnik, se obá k' drugimu slógu déne-ta, kakor: brau=schen nuzati, U=gram Sagreb, schim=pfen sabavljati, Men=schen ljudjé i. t. d.
- 4) Ptuje beséde se rasdelé po némfhkim isgóvo-ru, kakor: E=van=ge=li=um evangéli.

II. V' šostávljenih in ispeljánih besédah. In den zusam-mengesetzten und abgeleiteten Wörtern.

- 1) Kakor je beséda šostávljena, takó se tudi ras-deli; kakor: Feld=herr vójvoda, Efels=ohr oflóvo uhó i. t. d.
- 2) Prédnji slógi Borsylben v' ispeljanih besédah štoré vsak sa se slóg, kakor: ab=ändern fklan-jati, be=schen oglédati, ver=achten sanizheváti. Rasdeli se pa em=pfinden obzhutiti i. t. d., kér se p le savoljo f perštavi.
- 3) Sadnji slógi Endsylben, ktéri se s' foglasni-kam sazhnó, ne pervsamejo drugiga foglasni-ka; kakor: sterb=lich umerlív, Jüng=ling mla-dénzh.
- 4) Sadnji slógi, ktéri se s' samoglasnikam sazhnó, kakor: isch, ey, inn, ie, ig, vsamejo s'febój so-glasnik, ki pred njimi stoji; postavim: gebiethe=rísch ukasováven, Kaíse=rinn Zesaríza, ade=lig blagorodin, plemenít.
- 5) Per nektérih šostávljenih besédah se jemljeta foglasnika r in t, ki sta savoljo lépfhiga glasú vméf djana k' prédnjimu slógu; postavim: dar=auf góri, war=um sakaj, meinet=halbén sa mójo plat, deinet=wegen savoljo tebe.

Péto poglavje.

Pravopis sostávljenih besedi. Rechtschreibung zusammengesetzter Wörter.

§. 32.

Vfaka is pravih dvéh némshkih besedi sostávljena beséda se pishe kakor ena beséda, kakor: Geldherr vójdoda, Seelsorger duhovni pastír. Sostavljena beséda se mora pa vúnder vsaksebi pisati:

- a) Kadar vfaka beséda posebej zhaftitliv perimk kake imenítne peršhone, ali kake deshele sa-snamova. Postavim: Fürst-Bischof poknéshe-ni shkòf; Sachsen-Coburg (deshela na Némshkim) i. t. d.
- b) Kadar se je bati, de bi se ne rasumélo, kar se pishe, ali de bi se glas prav ne postavil, se mo-rate sostávljeni besédi vfaka posebej pisati, kakor: Erd-Rüben herbet semlje (ne Erdrüben stí-f-niti); Erb-Lasser, ktéri erbfhino sapustí (ne Erblasser).
- c) Kadar bi trije enaki soglasniki vkup prishli, ko bi se dvé besédi skupej pisale; postavim: Bett-Luchrijuha naposteljo, Brenn-Messel kropiva, Schiff-Gahrt vòshnja na morji.
- d) Kadar pride vezh sostávljenih besedi ena sa drugo, in imajo vse eno poglavitno besédo, se ta le per sadnji pishe, per drugih se pa naredí vesilno snamnje (=); postavim namest pisati: Halsschmerzen, Kopfschmerzen und Zahnschmerzen, se okrajshano pishe: Hals-, Kopf- und Zahn-schmerzen.

§. 33.

Kadar so tri beséde sostávljene ali pa vezh, se sadnje dvé vkupej pishe, druge se pa po vesilnim snamnji lózhijo. Postavim: Bachholder-Brant-wein brínjovez. Kadar so pa beséde májhine, se tudi po tri skup pishejo; postavim: Dberaufseher.

§. 34.

Kadar ste dvé ptuji besédi sostavljeni, ali pa ena ptuja in ena némščka, se lozhívno snamnje med njé postavi. Postavim: *Justiz-Collegium* sodnji sbór, *Consistorial-Rath* i. t. d. V' prav navadnih sostávljenih besédah se pa lozhívno snamnje tudi lahko opusti. Postavim: *Normalschule*.

Shefto poglavje.

Prepóne. Unterscheidungszeichen.

§. 35.

Prepóne so snamnja, ktére postavljamo v' góvoru, de raslozhimo stávk od stávk, isrék od isréka, in ktére kashejo, kjé imamo bolj ali manj v' branji postati in se oddahniti. Bres prepón bi se ne móгло raslozhno brati; postavim stávk: «*Friz liebt das Spiel nicht aber das Lernen,*» se bres prepón ne more prav rasuméti; zhe se pa sa besédo «*Spiel*» postavi prepona (,) se prezej vé, de ljubi Frize igro, in ne uzhenje.

§. 36.

Navadne prepóne so: *Véjiza* *Beystrich* (,), nadpizhje *Strichpunkt* (;), dyopizhje *Doppelpunkt* (:), pika *Schlusspunkt* (.), vprasháj das *Fragezeichen* (?), in klizáj das *Ausrufungszeichen* (!).

§. 37.

Véjiza se postavi:

- 1) Pred in sa perdjanimi stávkami in besédami. Postavim: *Hier, Bruder, hast du meine Hand tuckej, brat, imasth mójó rokó.*
- 2) Pred vsími nanastavnimi saiméni, in pred mnogimi vésmi, kakor: *daß, als, sondern, weil, wenn, denn* i. t. d. Postavim: *Derjenige ist nicht gut, welcher sich nicht bemüht, noch besser zu werden tisti ni dober, ktéri se ne trudi, she boljšhi biti. Wir müssen gegen unsere Altern dankbar seyn, weil sie uns so viel Gutes erweisen proti*

svojim starifham moramo hvaléshni biti, kér nam toliko dôbriga fkashejo. Ich würde den Armen viel Gutes thun, wenn ich reich wäre ubogim bi veliko dôbriga storil, ko bi bil bôgat.

- 3) Kadar vezh besedí eniga pleména sapóred stojí, postavim vezhimén, perlógov, glágolov, in niso s' vésjo und ali oder med seboj svésane, se postavi vėjiza med njimi; postavim: Ich liebe die gehorsamen, fleißigen, aufmerksamen und artigen Kinder ljubim pokorne, pridne, passlive in perljudne otrôke. Kadar so stávki ali udje od stávkov s' vésjo und ali oder svésani, se pred und ali oder vėjiza postavi; postavim: Es fehlet ihm entweder am Verstande, oder am guten Willen, oder auch an Gelegenheit manjka mu ali uma, ali dôbre volje, ali pa tudi perlóshnosti.

- 4) Med kratkimi prédnjimi in sadnjimi stávki, kakor: Wenn ich stann, so werde ich kommen zhe bom mógel, bom prishel.

§. 38.

Nadpizhje se postavi:

- 1) Med prédnjim in sadnjim stávkam, kadar sta dolga.
- 2) Med stávkama, ktéra se eden na drugiga nánáfhata, posébnó, kadar se drugi stávk sazhenè s' vesmí: aber, allein, denn, daher, i. t. d.
- 3) Med stávkama, ktéra sta eden drugimu nasproti.

§. 39.

Dvopizhje se postavi:

- 1) Kadar je prédnji stavk prezèj dolg, se postavi med prédnjim in sadnjim stávkam dvopizhje.
- 2) Kadar kdo fvôje beséde, ali pa beséde kogà drugiga isrèzhe, takó kakor so bile poprèj isrezhene. Postavim: Ich sagte euch: Seyd fleißig, sonst werdet ihr nicht belobt werden rékel sim vam: Bodite pridni, sizèr ne bote pohváljeni.

Christus sagt: Liebet eure Feinde. Kristuf pravi: Ljubíte svôje sovrašnike.

- 3) Kadar se posámesne rezhi nashtévajo, poséбно sa besédami: als, náhmlich, folgende. — Postavim: Es gibt zehn Redetheile, náhmlich: Das Hauptwort, das Geschlechtswort itd. Desét plemén besedí je, namrezh: Imé, zhlen itd.

§. 40.

Pika se postávi:

- 1) Na kônzú popolnama konzhaniga stavka ali góvora, kadar se kaj nôviga sazhnè, kar ne gré k' pervimu stávkú.
- 2) Per okrájshanih besédah, in sa redovnimi fhtevilkami, postavim: u. s. w. i. t. d. und so weiter, in tako dalje; Hr. (Herr); d. i. t. j. das ist, to je.

§. 41.

Vprasháj, to je, snaminje vprashanja, se postavi, kadar se na ravnost kaj poprasha. Postavim: Er fragte mich: Wie alt bist du? Me je vprashal: Kóliko si star? Kadar se pa ne vprasha na ravnost, ampak se le perpoveduje, de je kdo vprashal, se vprasháj ne postavi. Postavim: Er fragte mich, wie alt ich sey. Vprashal me je, kóliko de sim star.

§. 42.

Klizáj se postavi:

- 1) Sa medmeti (Empfindungswörter), kadarté beséde samé stojé. Postavim: Ach! o weh! Kadar pa obzhutenje vés stávk obféshe, se klizáj na kônzú stavka postavi. Postavim: Ach, welch' ein Schmerz! Oh, kákoslna bolezhína!
- 2) Sa všimi stávkí, ktéri se morajo s' posébnim potisam brati. Postavim: Wie groß ist des Allmächtigen Güte! Kakó velíka je dobrotljivost Vsligamogózhniga!

Sédmo poglavje.

V' pisanji navadne okrájshanja. Die in der Schrift gebräuchlichen Abkürzungen.

§. 43.

Vzhafi se navadne, prav snane beséde, de se hitrejšhi pishe, v' pisanji okrájshajo, to je, ispuští se vezh zherk ali slógov. Tó se sgodí takó:

a) Vzhafi se pishe samó pèrva zhèrka beséde, kakor: J. namest Jahr léto; — I. namest lies bèri; — z. B. namest zum Beispiel v' isglèd, postavim. i. t. d.

b) Vzhafi se pishe vezh zhèrk, in se le sadnje opuští, kakor: Fr. namest Frau gospá; — Kr. namest Kreuzer i. t. d.

c) Vzhafi se pishe pèrva in sadnja zhèrka beséde, in se ali vse vmés leshézhe zhèrke ispuští, ali vsaj samoglasniki, kakor: Dr. namest Doctor; Se. namest Seine; — Hrn. namest Herrn.

§. 44.

Per okrajshanji besédi se ravnaj po téh ravnálih:

- 1) Sa vsakim okrajshanjem se naredí pika, ravno takó tudi sa redovnimi shtevilkami.
- 2) Kadar se beséda okrajsha, se mora pika postaviti sa soglasnikam, in ne sa samoglasnikam. Postavim: Prof. namest Professor, in ne Prose. i. t. d.

I. Perftávk.

Beséde, ktére imajo enak in podobin glas, pa imajo drugázhin pomén, in se v' pisanji razlozhijo.

Alle jegulje (ribe); die Alle shilo; alle vfi.

Das Aas mèrha; er aß je jédel.

Die Ihre klas; die Ehre zhaft; das Shruhó (per shivanki).

Die Bahre pare, nosilo; bar gotóv; Paar dva.

blaßen pezhi; paßen vládati, slágati.
 Das Bad kópel; erbath je prôsil; der Pathe boter.
 Die Beeren jágode; Bären medvédi.
 Das Bein kost; die Pein muka, martra.
 Die Biene bezhéla; die Bühne óder; binnen v',
 med.
 Der Bissen grishlej; büßen pokoríti se.
 bösen hudim; der Besen metla.
 Die Brillen shpégli; brüllen rijovéti.
 Die Butter srovo maslo; der Puder shtupa sa
 lasé.
 Das Dorf val; der Dorf rúshina, mah.
 tren svést; drey trije.
 Die Dünste sopárze; dünnste nar tanjsi; die
 Dienste flushbe.
 dorren posushiti se; Thoren neúmneshi.
 Eile hiti; die Eule sôva.
 Der Engel angel; der Enkel vnúk, sinov sin.
 Der Eiter gnoj; das Euter vime.
 Das Ende kônez; die Ente raza.
 Die Ferse peta; die Verse vèrste v' pésmih.
 Das Feuer ôgenj; die Feyer prasnovanje.
 fiel je padel; viel veliko.
 fühlen zhutiti; füllen napolniti; das Füllen
 shebè.
 freuen veseliti se; befreyen reshíti.
 gebet dajte; das Gebeth molitev.
 Das Geblüt kri; die Blüthe zvéti; er blühte je
 zvetèl.
 glauben vérovati; klauen pobérati.
 Das Lied ud; es glüht je gorézh, rasbéljen.
 Der Gram tárnjanje; der Kram krama.
 Der Greis stari mosh; der Kreis okróglej.
 Die Güter blagó; das Gitter omrèshje.
 Die Haare lasjé; ich harre zhakam.
 Der Hase sajiz; ich hasse sovrashim.
 Der Heller vinar; die Hehler perkrivavzi; es ist
 heller je bôlj svétlo.
 Die Höhle jáma; die Hölle pekèl.
 Die Henne puta; die Hähne petelini.

Die Hütte klobúki; die Hütte kozha, lopa; hütthe
dich várovaj se.

heute danf; die Häute koshe; der Heide ajd, ne-
vérník.

er ist je; er ist je.

irren motiti se; ihren njih.

Der Kamm glavnik; er kam je prišhel.

Der Kahn zholn; er kann sna, more; die Kanne
verzh, kangla.

Der Kien borovi lés; das Kinn zheljust; kühn
pogumen.

Die Kiste fkrinja, kifhta; die Kistebrég ob morji;
er küßte je kushnil.

Ich m kruljov; das Lam m jagnje.

er laß je bral; laß pústi.

Die Lehre náuk; leer prasin.

Das Leben shivljenje; die Löwen levi.

Leichter loshej; der Leuchter svézhnik.

läute svôni; leite napeljúj; leide tèrpi; Leute
ljudjé.

Leise tiho; Läuse ushí.

lesen brati; lösen odvesati.

liegen leshati; lügen lagati.

Die Mandel mandel; der Mantel plajsh.

Der Marckerkuna; die Marter muka, martra.

Die Mode nosha; die Motte mólj.

Man muß in der Jugend lernen zhlôvek se mora v'
mladoſti uzhiti; der Mann mosh.

Die Nase nos; naße môkri.

Wein ne; neun devét.

Die Risse gnjide; die Rüſſe oréhi.

Der Ofen pézh; offen odperto.

pflügen orati; pflücken tèrgati.

quälen múzhiti, martrati; die Quellen studenzi.

Der Rabe ôrel, krókar; der Rappe zhèrn kònj.

Der Rain meja med njivami; rein zhift; Rhein
réka med némshko in franzólsko deshêlo.

Das Rad koló; der Rath svèt.

Dem Raube ropu; die Raupe gosénza.

Die Räuber tolovaji; der Reiber ribesh.

Der Reif slana; reif srel.

reisen na pot iti, rájshati; reißen utergati se.

reden govoriti; retten otéli is nevarnosti; röthen
rudézhe narediti, shariti.

Das Rieß 20 bukev popirja; der Riß pózh, ré-
sha; der Riese velikán.

Die Rose vertniza; die Rosse kónji.

Die Saat sétev; satt sit.

sehen viditi; säen sejáti.

sägen shágati; Segen shégen.

Die Säulen stébri; das Seil vèrv.

Die Saite struna; die Seite stran; die Seide
shida.

sein njegov; seyn biti.

Der Schaden shkoda; der Schatten sénza.

Die Schafe ovzé; ich schaffe naredím.

Der Schein svit, lesk; die Scheune skedènj.

Der Staat dershava; die Stadt mésto; stat t
namest.

Der Stahl jeklo; der Stall hlév.

Der Stiel rozh, rozhník; die Stille tihôta; die
Stühle stôli.

Der Thon ilovza; der Ton glas.

Die Dohle kavka; tolle Hunde stekli psi.

Der dicke Mensch debéli zhlôvek; die Lücke pod-
hlimba.

Die Feder peró; die Bäter ozhétje; der Better
striz; fetter bôlj debel.

Die Wahl isvóla; der Wâll salip.

Die Waare blagó; er war je bil; wahr réf.

Die Waife siróta; der Weise módri; die Weiße
belóft.

Die Wirtthe oshtirji; die Würde zhast; er wird
seyn bo.

ich wohne stanujem; die Wonne veselje.

zeigen kasati; die Zeugen prizhe.

Der Siegel zégel; der Zúgel vajet.

II. Perstávk.

Sglédi nektérih navadnih spiskov. Beyspiele von
einigen schriftlichen Aufsätzen.

Briefe, listi ali pisma.

Mein lieber Jakob!

Ich bitte Dich, mir zu sagen, was Deine neue
Mütze gekostet habe. Sie gefällt meinem Vater und mir;
und da ich eine haben muß, so will er mir eine solche
kaufen. Es grüßt Dich

Dein

treuer Freund

Laibach den 14. May 1834.

N. N.

Ljubi Jakob!

Te prosim, de mi povésh, kóliko Tvôja nova
kapa veljá. Vshézh je mojimu ozhétu in meni; in
kér moram eno iméti, mi hózhejo táko kupiti. Te
posdravi

Tvoj

svésti prijatel

V'Ljubljani 14. Vélkiga travna 1834.

J. J.

Thenerer Freund!

Als ich neulich bey Dir gewesen bin, sah ich bey
Deinem Bruder das neue Gesangbuch. Einige Lieder dar-
in schienen mir so schön, daß ich sie gerne abschreiben
möchte. Ich bitte Dich daher recht schön, sprich Deinen
Bruder an, daß er es mir für einige Tage leihe. Ich
werde sorgfältig auf dasselbe Acht geben, und es zur ge-
hörigen Zeit zurückschicken. Es grüßt Dich herzlich

Dein

Freund

Weirelsburg den 1. Juny 1834.

N. N.

Dragi prijatelj!

Ko sim bil unkrat per Tebi, sim vidil per Tvojimu bratu nóve pésemíke bukve. Ene pésmi v' njih so se mi takó lépe sdéle, de bi jih rad prepisal. Torej Te lepó prošim, nagovôri Švôjiga brata, de mi jih sa ene dní pošódi. Škêrbno jih bom vároval, in o pravim zhasu nasaj pošlál. Te posdravi perferzhao

Tvoj

prijatelj
J. J.

V'Višnji Gôri 1. Roshniga zvéta 1834.

Lieber Vater!

Ich bin Euch sehr dankbar, daß Ihr mich in die Schule geschickt habet, wo ich viel Gutes lernen kann, was ich in unserer kleinen Schule nicht hätte lernen können. Es thut mir weh, daß Ihr so viel Geld für mich ausgebet; da es aber nicht anders seyn kann, so bitte ich Euch, mir wieder etwas Geld zu schicken, damit man den Hauslehrer zahlt, und ich mir ein neues Buch kaufe, weil uns befohlen worden ist, daß es jeder Schüler haben müsse. Wenn Ihr nicht gesonnen seyd zu St. Pauli Zeit selbst nach Laibach zu kommen, so schicket bis zu jener Zeit, um was ich Euch bitte, damit ich ohne Hinderniß lernen kann. Es grüßet Euch, die Mutter und die Schwestern

Euer

gehorsamer Sohn
N. N.

Laibach am 1. Jänner 1834.

Ljubi Ozhe!

Prav hvaléshin sim Vam, de ste me v' fholo pošlali, kjer se lahko veliko dôbriga nauzhim, kar bi se v' našhi mali fholi ne bil mogel nauzhíti. Teshko mi déne, de tóliko denarjov sa me isdájate;

kér pa ne more drugazhi biti, Vaf prósim, mi spét nékaj denárjov poslati, de se bo domazhi uzhenik plazhal, in de si nóve bukve kupim, kér nam je sapovédano, de jih mora vsak uzhenz iméti. Zhe ne mislite sami o svetim Pavlu v' Ljubljano priti, poshljite do tistiga zhasa, kar vaf prósim, de se bom mogel bres spodtikleja uzhati. Lepó posdravi Vaf, mater in sestré

Vafh

pokorni sin
J. J.

V' Ljubljani 1. Profénza 1834.

Hochwürdiger Herr Pfarrer!

Auf Befehl der hohen Obrigkeit muß jeder Knecht, der in einer fremden Pfarre gebürtig ist, zur Conscription den Lauffschein mitbringen. Da ich in einer fremden Pfarre diene, muß auch ich einen Lauffschein haben. Gerne möchte ich darum kommen, wenn ich mich vom Hause entfernen dürfte. Ich bitte daher, Ehrwürdiger Herr! fertigen Sie mir den Lauffschein aus, und schicken Sie mir denselben durch den nächstlichen Menschen, durch welchen ich Ihnen diesen Brief schicke. Es empfiehlt sich gehorsamst und küßet Ihnen die Hand

Euer Hochwürden

danfbarer Diener
M. M.

Reisniz den 15. November 1834.

Prezhastitlivi Gospod Fajmoshter!

Po povelji vishi gosposke mora vsak hlapez, ki je v' ptuji fari rôjen, rôjin list k' popisovanju pernesti. Kér v' ptuji fari flushim, moram tudi jest rôjin list iméti. Rad bi sam pônj prisihel, ko bi smel od doma iti. Prósim torej, zhastitlivi Gospod! naj mi spishejo rôjin list, in naj mi ga poshljejo po ravno tém zhlovéku, po ktérim Jim to písmo posh-

ljem. Še Jim pokorno perporozhi in kushne
roko.

Njih zhasitlivosti

hvaléshni flushabnik

V' Ribnizi 15. Listognoja 1834. J. J.

Quittungen und Empfangscheine, plazhilni in prejémni listi.

Q u i t t u n g.

Über fünfzig Gulden, welche ich Endesgefer-
tigter als ganzjährige Interessen vom 1. Jänner bis
letzten December 1834 von den beym Johann Kotnik,
Bauer in Zirklach, zu 5 von hundert angelegten 1000
Gulden, heute von eben demselben richtig empfangen
habe.

Bodiz den 6. August 1834.

50 fl.

Andreas Klemenž
Bauer.

P l a z h i l n i l i s t.

Od pétdefet goldinarjov, ktére sim jest
spôdej podpisani sa obrest (interés) od eniga léta,
od 1. Prosénza do sadnjiga Grudna 1834 od 1000
goldinarjov, po 5 od sto naloshenih per Janesu
Kotniku, kmétu v' Zerkljah, danš od njega gotovo
prejél.

V' Vodízah 6. Vélíkiga serpana 1834.

50 gl.

Andréj Kleménz
kmet.

Opomba. Is téga sgléda se vidi, de tiste pisma pla-
zhilne liste imenujemo, v' ktérih sposnamo, de

- fmo od kogá denarje prejéli, bodi fi sa flushbo ali obréft, ali sa kaj drugiga. V' plazhilnim listu se mora prèzej sgôrej sapifati: *Plazhilin list, Kvítenga, Quittung*. Potlej se mora 1. postaviti, kóliko denárjov fmo prejéli, in to se mora s' zhèrkami in ne s' ziframi pifati, sató, de se kaj ne isbrishe ali perpishe.
2. Še mora sapifati, sakaj fmo denárje prejéli, ali sa káko délo itd.
 3. Še mora sapifati zhaš, zhe se denárji potégnejo sa flushbo ali pa obréft od naloshenih denárjov.
 4. Še mora sapifati imétistiga, od ktériga denárje prejmemo; zhe jih potégremo is zefarske kafe, se sapifhe is ktére kafe.
 5. Špodej se mora sapifati kraj, dan, mésez in léto.
 6. Na sadnje se s' ziframi na lévi strani sapifhe, kóliko fmo prejéli, na désni pa imé in stan.

Q u i t t u n g.

Über achtzehn Gulden 36 kr., welche ich Ende gefertigter für meine bey der Pfarrkirche zu Bresoviz geleistete Maurer-Arbeit von dem Kirchenprobeste Joseph Preschern richtig empfangen habe.

Bresoviz den 2. July 1834.

18 fl. 36 kr.

Johann Sever,
Maurer.

P l a z h í l i n l i s t.

Od ofemnajst goldinarjov in 36 krajzerjov, ktére sim jest špodej podpifani sa svôje sidarko délo, ki sim ga imél per farni zérkvi na Brésovizi, od Joshefa Preshérna, zerkvéniga kluzharja, gotovo prejél.

Na Brésovizi 2. Maliga serpana 1834.

18 gl. 36 kr.

Janes Séver
sidar.

Є m p f a n g s c h e i n

Ich Endesgefertigter bezeuge hiermit, daß mir Herr Anton Ferlan, Schullehrer dahier, vor seiner Abreise nach Agram sechzig Kronthaler per 2 fl. 12 fr. bis zu seiner Rückkunft zur Aufbewahrung übergeben hat.

Treffen den 8. August 1834.

Lukas Brenk
Gastwirth.

P r e j é m i n l i s t.

Jest spôdej podpisanipotêrdim s' tēm listam, de mi je Gospod Anton Ferlan, tūkajšni fholfki uzhenik, pred svôjim odhódam v' Sagreb shéstideset krishavk, vfaka po 2 gl. in 12 kr., do svôjiga prihoda od ondód hraniti isrozhil.

V' Trébnim 8. Vêlikiga serpana 1834.

Luka Brénk
ofhtir.

Opomba. Pisanje, v' ktêrim potêrdimo, de smo ka-ke denarje ali drugo rézh od koga prejéli, de jo sa en zhaš hranimo, se imenuje *prejémín list* Є m p f a n g s c h e i n. V' prejémnim listu se mora sapisati:

1. Imé tistiga, od ktêriga prejmemo.
2. Rézh, ktéro prejmemo.
3. Še sapishe, per ktéri perloshnosti in sa kóliko zhasa nam je rézh srozhena.
4. Špôdej se postavi kraj, dan, mész in léto, in na dêsni strani imé tistiga, ktéri prejme.

Entlasschein, poslovni list.

Entlasschein.

Vorzeiger dieses, Matthäus Klostur, von St. Mar-
rein gebürtig, 30 Jahre alt, ledigen Standes, katholi-
scher Religion, hat bey mir durch drey Jahre als Knecht
gedient, und ist während dieser Zeit so treu und fleißig
gewesen, daß ich mit ihm vollkommen zufrieden war.
Da er aber einen bessern Dienst zu erhalten glaubt, so
ertheile ich ihm auf sein Ansuchen dieses Zeugniß, und
empfehle ihn Jedermann auf das beste.

Bigaun den 28. December 1834.,

Barthelme Rosmann
Müller.

Poslovni list.

Pokasavz téga lista, Matévsh Klostur is Šhmá-
rije rôjen, 30 lét star, neoshenjen, katolfske vére,
je per meni tri léta sa hlapza flushil, in je bil vef
zhas takó svést in priden, de sim bil s' njim popól-
nama dovóljin. Ker pa méni, de bo bolji flushbo
dobil, mu dam na njegovo prôshnjo to prizháló,
in ga sléhernimu prav slo perporozhim.

V' Bégnah 28. Grudna 1834.

Jerni Rosman
mlinar.

Conti oder Auszüge, Ispisi rokodelzov in Kupzov.

C o n t o.

Für den Herrn Lorenz Karlin habe ich folgende Kleidungsstücke gefertigt:

1834.		fl.	fr.
4. März.	Hrn. Lorenz Karlin einen neuen Rock gemacht	2	40
	Für Zwirn und Knöpfe	1	10
8. April.	Für den Hr. Sohn Joseph einen Rock gewendet	2	10
	Neues Futter	1	50
	Zwirn und Knöpfe	—	40
10. May.	Für Hr. Karlin ein Paar Hosen gemacht	—	40
	Das Tuch sammt Zugehör	4	20
Summe fl.		13	30fr

Krainburg den 1. Juny 1834.

Georg Jereb,
bürgl. Kleidermacher.

Die Bezahlung dieser Summe habe ich mit Dank erhalten

Georg Jereb.

Konto ali ispifik.

Sa Gospóda Lorenza Karlina fim tole obléko
narédil :

1834.		gl.	kr
4. Šušfha.	Sa Gosp. Karlina nôvo fuknjo narédil	2	40
	Sa zvirn in knôfe	1	10
8. Maliga travna.	Sa fina Joshefa fuknjo preober- nil	2	40
	Sa nôvo podlôgo	1	50
	Sa zvirn in knôfe	—	40
10. Vélkiga travna.	Sa Gospoda Karlina hlazhe naré- dil	—	40
	Šuknò in kar sraven gré	4	20
Snefek gl.		43	30kr

V' Kranji 1. Roshniga zvéta 1834.

Juri Jeréb
méstni shnidar.

Plazhílo snéfka fim hvaléshno prejél

Juri Jeréb.

Testament, sadnja narédba.

Im Nahmen Gott des Vaters und des Sohnes und des
heiligen Geistes. Amen.

Da dem Menschen die Todesstunde unbekannt ist,
habe ich beschlossen, bey gesundem Verstande meine letzt-
willige Anordnung niederzuschreiben.

1. Meine Seele übergebe ich Gott, mein Körper soll aber nach dem christkatholischen Gebrauche begraben werden.
2. Zum Universalerben meines ganzen Vermögens setze ich meinen ältesten Sohn Anton ein; jedoch muß er folgendes aus der Erbschaft auszahlen:
3. Die Begräbniskosten. Meine Leiche muß aber mit allen gewöhnlichen Kirchengebethen begraben, und auch der achte Tag soll abgehalten werden. Nebst- dem müssen wenigstens zwanzig Messen für meine Seele gelesen werden.
4. Meinem Sohne Georg gebühren aus der Erbschaft fünf hundert Gulden, und meine verheiratheten Töchter, Maria und Agnes, erhalten eine jede hundert und fünfzig Gulden.
5. Meinem armen Nachbar N. N., der mir fünfzig Gulden schuldig ist, erlasse ich diese Schuld.
6. Ein jeder meiner Dienstbothen soll fünfzig Gulden erhalten.
7. Den Armen aus der Pfarre sollen am Tage meiner Begräbnis durch den Herrn Pfarrer zehn Gulden ausgezahlt werden.

Wich den 5. October 1834.

Blaßus Namre,
Bauer.

Testament ali sadnja narédba.

V' iménu Bogá Ozhéta in Šina in svétiga Duha.
Amen.

Kér je zhlovéku smèrtna ura nesnana, sim sklenil, dokler sim sdraviga uma, svôjo sadnjo narédbo spisati.

1. Švôjo dušho isrozhim Bogú, môje truplo pa naj bode pokopano po keršhanski katolški shegi.
2. Poglavitniga erba zhes vsê svôje premoshenje postavim svôjiganaj starshiga sina Antona; vunder je pa dolshan is érbshine tôle plazhati:

3. Plazhati mora pogreb. Môje truplo mora pa s' vsimi navadnimi zerkvéniimi molitvami pokopano biti, in tudi ósmi dan naj se navadne molitve opravijo. Sravin téga naj se bere nar manj dvajset svétih, mas h sa môjo dufho.
4. Môjimu finu Jurju gré is érbshine pét sto goldinarjov, in môje omoshene hzhéri Miza in Nesha dobite vsaka po sto in pétdefet goldinarjov.
5. Švojimu ubógimu fosédu, ktéri mi je pétdefet goldinarjov dolshán, odpuštim vèš dolg.
6. Vlak môjih pôslov dobí pétdefet goldinarjov.
7. Med uboge is fare naj se v' dan môjiga pogrèba po Gospodu fajmoshtru desét goldinarjov rasdelí.

V' Dobu 5. Kosoperfka 1834.

Blashe Namre
kmet.

Opomba. 1. Kadar' se sadnja narédba ali testament déla, je potrébno vselej postaviti koga sa poglavitniga erba, ktérimu na sadnje vèš nafhe premoshenje ostane, kar ga ni drugim odlózheniga.

2. Kdor testament sam pishe in se spòdej podpíshé, mu ni tréba nobene prizhe; zhe pa testamenta ne pishe sam, in ga samó podpíshé ali podkrisha, mora pervséti tri prizhe.
-

K a s a l o.

Vvòd	Štran III
P è r v i d é l.	
Poduzhenje némfhki jèsik prav govoriti	4
P è r v i r a s d é l k.	
Šplòfhno snanje od besedí	—
D r u g i r a s d é l k.	
Od besedí in njih spremémbe	6
Pèrvo poglavje. Od besedí šplòh	—
Drugo poglavje. Od iména	8
1) Špol imén	9
2) Števílo imén	10
3) Pádeshi imén	12
4) Šklánjanjeimén	13
Trétje poglavje. Od zhléna	19
Zhetérto poglavje. Od perlóga	20
1) Šklánjanje perlógov	21
a) s' lozhívnim zhlénam	—
b) s' nelozhívnim zhlénam	22
c) bres zhléna	23
2) Štòpnje perlógov	24
Péto poglavje. Števílne iména	27
1) Lozhívne števílne iména	—
2) Nelozhívne števílne iména	28
Šhésto poglavje. Saiména	29
1) Lìzhne saiména	—
2) Lastivne saiména	31
3) Kasávne saiména	32

	Stran
4) Nanafhavne saimena	33
5) Vprafhávne saiména	34
Šedmo poglavje. Od glágola	—
1) Salóg glágolov	35
2) Naklóni	36
3) Zhafi	37
4) Števíla	39
5) Lize	—
6) Pregib	—
Popis nevprávnih glágolov	53
Osmo poglavje. Od narézhja	67
Devéto poglavje. Od predlógov	69
1) Predlógi, ktéri imájo drugi pádesh sa febój —	
2) „ „ „ tréji pádesh sa febój	70
3) „ „ „ zhetèrti pádesh sa fe-	
boj	—
4) „ „ „ sdáj drugi, sdáj trétji	
pádesh sa febój	—
5) „ „ „ sdáj tretji, sdáj zhetèrti	
pádesh sa febój	71
Deséto poglavje. Vés	—
Enajsto poglavje. Medmèt	72

Trétji rasdélk.

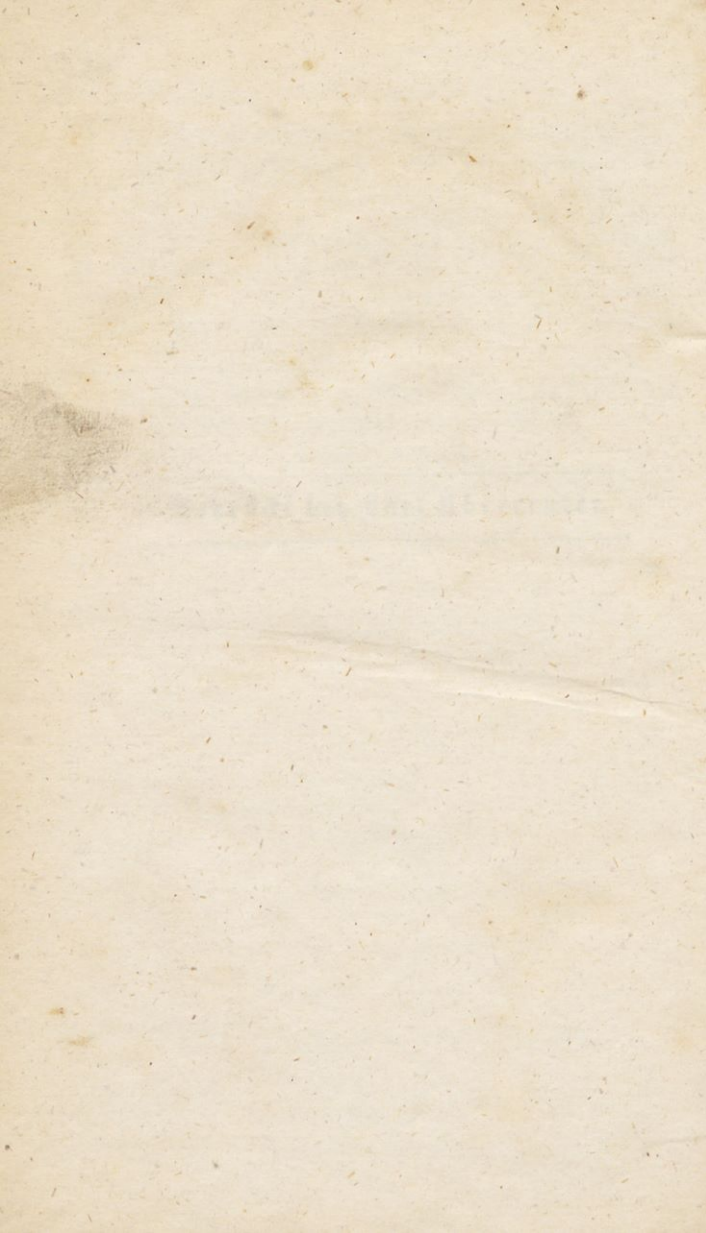
Vesanje in raba besedí v' stávkah	73
Pèrvo poglavje. Od stávka	—
Drugo poglavje. Šplôfhne ravnala besédniga ve-	
sánja	75
Trétje poglavje. Od réda, v' ktérim beséde v'	
stávku stojé	77

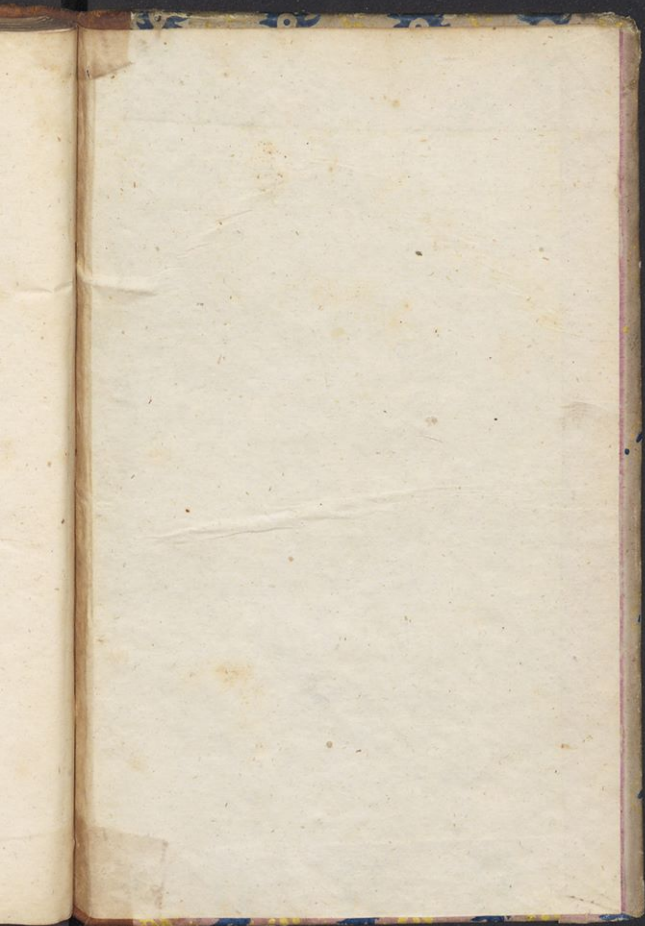
D r u g i d é l.

Poduzhénje némshki jèsik prav pisati, ali pra-	
vopif	79
Pèrvo poglavje. Šplôfhne pravopisnje ravnala	—
Drugo poglavje. Raba vélikih zhèrk	81
Trétje poglavje. Od prave rabe posámesnih zhèrk	83

I. Od samoglasnikov, dvojnoglasnikov in od sasnamovanja njih satégnjeniga in ôjstriga glafa	83
II. Od samoglasnikov	87
Zhetèrto poglavje. Od delitve slógov	92
Péto poglavje. Pravopis fofťávljenih besedi .	94
Šhésto poglavje. Prepóne	95
Šédmo poglavje. V' pisanji navadne okrájshanja	98
I. Perstavk.	
Beséde, ktére imajo enák in podobin glaf, pa drugazhin pomén, se v' pisanji raslozhijo	—
II. Perstavk.	
Sglédi nektérik navadnih spiskov	102

Gedruckt bey Carl Überreuter.

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIZNICA

DS

92 197

196300844

COBISS 0